

Konwencja z dnia 30 czerwca 2005 r. o umowach dotyczących właściwości sądu

Tekst przyjęty podczas dwudziestej sesji

Sprawozdanie wyjaśniające sporządzone przez

Trevora Hartley’a i Masato Dogauchi

Wydawca: Stałe Biuro Konferencji
Churchillplein 6b, Haga, Niderlandy

Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego

Konwencja z dnia 30 czerwca 2005 r. o umowach dotyczących właściwości sądu

Tekst przyjęty podczas dwudziestej sesji

Sprawozdanie wyjaśniające sporządzone przez

Trevora Hartley'a i Masato Dogauchi

Wydawca: Stałe Biuro Konferencji
Churchillplein 6b, Haga, Niderlandy

Wydawca:

Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego

Stale Biuro

Churchillplein 6b

2517 KT Den Haag

Holandia

Telefon: +31 70 363 3303

Faks: +31 70 360 4867

E-mail: secretariat@hcch.net

Strona internetowa: www.hcch.net

© Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego 2013

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana, przechowywana w systemie wyszukiwania informacji ani przekazywana w jakikolwiek sposób ani przy użyciu jakichkolwiek środków, w tym fotokopiuwana lub nagrywana, bez pisemnej zgody posiadacza praw autorskich.

Dzięki uprzejmości Komisji Europejskiej/Dyrekcji Generalnej ds. Sprawiedliwości, *sprawozdanie wyjaśniające do konwencji haskiej z dnia 30 czerwca 2005 r. o umowach dotyczących właściwości sądu*, przygotowane przez Trevora Hartleya i Masato Dougachi, przetłumaczono na wszystkie języki urzędowe Unii Europejskiej, z wyjątkiem języka angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego i niemieckiego, jako że te wersje językowe już istniały. Hiszpańskie tłumaczenie tej publikacji zostało udostępnione dzięki uprzejmości Ministerstwa Spraw Zagranicznych Hiszpanii, natomiast wersja tekstu w języku niemieckim jest wynikiem współpracy organów Austrii, Niemiec i Szwajcarii. Tłumaczenia niniejszej publikacji na inne języki (z wyjątkiem hiszpańskiego) nie zostały poddane przeglądowi przez Stale Biuro Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego.

Oficjalne wersje niniejszej publikacji w języku angielskim i francuskim dostępne są na stronie internetowej Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego (www.hcch.net – strona częściowo w języku polskim).

ISBN 978-92-79-58151-9

Wydrukowano w Belgii

Wstęp

1. Treść niniejszej publikacji została zaczerpnięta z tomu III *Proceedings of the Twentieth Session* (Zapisów z dwudziestej sesji Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego – wersja w jęz. polskim nie jest dostępna). Publikacja ta, oprócz przedstawionych poniżej sprawozdań wyjaśniających, zawiera także najważniejsze dokumenty robocze i protokoły z dyskusji dotyczących Konwencji o umowach dotyczących właściwości sądu prowadzonych podczas dwudziestej sesji Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego. Tom, z którego pochodzi niniejszy tekst, można zamówić od wydawcy – spółki Intersentia – lub za pośrednictwem specjalistycznych księgarni. Z publikacjami Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego można zapoznać się także na stronie internetowej Konferencji (www.hcch.net, w części „Publications”).

2. Sprawozdanie wyjaśniające Trevora Hartleya i Masato Dogauchi stanowi przyjęty na Konferencji komentarz do Konwencji. Znajduje się ono w Akcie końcowym z dnia 30 czerwca 2005 r.

Haga, październik 2013 r.

Konwencja

Wyciąg z aktu końcowego
sporządzonego na dwudziestej sesji
podpisanego w dniu 30 czerwca 2005 r.

KONWENCJA O UMOWACH DOTYCZĄCYCH WŁAŚCIWOŚCI SĄDU

Państwa Strony niniejszej Konwencji,

pragnąc wspierać międzynarodowy handel i
międzynarodowe inwestycje przez zacieśnienie
współpracy sądowej,

przekonane, że współpracę taką można zacieśnić dzięki
jednolitym zasadom dotyczącym właściwości sądu oraz
uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń w
sprawach cywilnych lub handlowych,

przekonane, że taka zacieśniona współpraca wymaga w
szczególności międzynarodowego systemu prawnego,
który da pewność i zagwarantuje skuteczność umów
dotyczących wyłącznej właściwości sądu, zawartych
między stronami transakcji handlowych, oraz ureguje
uznawanie i wykonywanie orzeczeń wydanych w
postępowaniach opartych na takich umowach,

postanowiły zawrzeć niniejszą Konwencję i uzgodniły
następujące postanowienia:

ROZDZIAŁ I – ZAKRES STOSOWANIA I DEFINICJE

Artykuł 1 Zakres stosowania

1. Niniejszą Konwencję stosuje się w sprawach
międzynarodowych do umów w sprawach cywilnych lub
handlowych, które dotyczą wyłącznej właściwości sądu.

2. Na użytek rozdziału II sprawę uważa się za
międzynarodową, chyba że zaangażowane w nią strony
mają zwyczajowe miejsce pobytu w tym samym
Umawiającym się Państwie oraz stosunki między tymi
stronami i wszystkie inne elementy mające znaczenie w
sporze, bez względu na siedzibę wybranego sądu, są
powiązane wyłącznie z tym państwem.

3. Na użytek rozdziału III sprawę uważa się za
międzynarodową, jeżeli występuje się o uznanie lub
wykonanie orzeczenia zagranicznego.

Artykuł 2 Wyłączenia z zakresu stosowania

1. Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania do
umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu:

a) których stroną jest osoba fizyczna działająca przede
wszystkim w celach osobistych, rodzinnych lub
związanych z gospodarstwem domowym (konsument);

b) które odnoszą się do umów o pracę, w tym do
układów zbiorowych.

2. Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania w
następujących dziedzinach:

a) stan cywilny oraz zdolność prawna i zdolność do
czynności prawnych osób fizycznych;

b) obowiązki alimentacyjne;

c) pozostałe sprawy z zakresu prawa rodzinnego, w
tym majątkowe stosunki małżeńskie oraz inne prawa lub
obowiązki wynikające z małżeństwa lub podobnych
związków;

d) testamenty i spadki;

e) upadłość, układy sądowe i podobne sprawy;

f) przewóz osób i rzeczy;

g) zanieczyszczenie morza, ograniczenie
odpowiedzialności za roszczenia morskie, awarie wspólne
oraz operacje holownicze i ratownicze w nagłych
przypadkach;

h) ograniczenia konkurencji;

i) odpowiedzialność za szkody jądrowe;

j) roszczenia z tytułu szkody fizycznej i wynikającej
z niej krzywdy, wysuwane przez osoby fizyczne lub w ich
imieniu;

k) roszczenia, które nie wynikają ze stosunku
umownego i dotyczą odpowiedzialności za szkodę
wyrządzoną w dobrach materialnych;

l) prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem
lub dzierżawa nieruchomości;

m) ważność, nieważność lub ustanie osoby prawnej
oraz ważność decyzji wydanych przez organy tej osoby
prawnej;

n) ważność praw własności intelektualnej innych niż
prawa autorskie i prawa pokrewne;

o) naruszenia praw własności intelektualnej innych
niż prawa autorskie i prawa pokrewne, chyba że
powództwo o odnośne naruszenie zostało lub mogło
zostać oparte na naruszeniu umowy między stronami,

dotyczącej takich praw;

p) ważność wpisów do rejestrów publicznych.

3. Niezależnie od ustępu 2, z zakresu stosowania niniejszej Konwencji nie wyłącza się postępowania, w którym sprawa objęta wyłączeniem na mocy przywołanego ustępu występuje jedynie jako kwestia wstępna i nie stanowi przedmiotu danego postępowania. W szczególności jeżeli sprawa objęta wyłączeniem na mocy ustępu 2 stanowi tylko element obrony, ale nie stanowi przedmiotu postępowania, to sam fakt wykorzystania jej do obrony nie powoduje wyłączenia danego postępowania z zakresu stosowania niniejszej Konwencji.

4. Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania do postępowania polubownego ani do odnośnych procedur.

5. Do wyłączenia danego postępowania z zakresu stosowania niniejszej Konwencji nie wystarcza sam fakt, że stroną tego postępowania jest państwo, w tym rząd, agencja rządowa lub jakakolwiek osoba działająca na rzecz państwa.

6. Niniejsza Konwencja nie ma wpływu na przywileje ani immunitety państw i organizacji międzynarodowych dotyczące ich samych i ich majątku.

Artykuł 3 Umowy dotyczące wyłącznej właściwości sądu

Do celów niniejszej Konwencji:

a) „umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu” oznacza umowę zawartą między co najmniej dwiema stronami, która spełnia kryteria określone w literze c) i która jako sąd właściwy do rozstrzygnięcia sporu już wynikłego lub mogącego wyniknąć z określonego stosunku prawnego wskazuje sądy Umawiającego się Państwa albo co najmniej jeden określony sąd Umawiającego się Państwa z wyłączeniem właściwości wszystkich innych sądów;

b) umowę o właściwości sądu, która wskazuje sądy Umawiającego się Państwa albo co najmniej jeden określony sąd Umawiającego się Państwa, uważa się za umowę dotyczącą właściwości wyłącznej, chyba że strony wyraźnie postanowiły inaczej;

c) umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu musi być zawarta lub udokumentowana:

i) na piśmie; lub

(ii) z wykorzystaniem jakiegokolwiek innego środka porozumiewania się, dzięki któremu odnośna informacja jest dostępna i można się z nią później zapoznać;

d) umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu stanowiącą część umowy podstawowej traktuje się jako postanowienie rozłączne względem pozostałych postanowień umowy podstawowej. Ważność umowy

dotyczącej wyłącznej właściwości sądu nie może być kwestionowana na podstawie wyłącznie nieważności umowy podstawowej.

Artykuł 4 Pozostałe definicje

1. W niniejszej Konwencji „orzeczenie” oznacza każdą decyzję co do istoty sprawy wydaną przez sąd, niezależnie od nazwy tej decyzji, w tym wyrok lub postanowienie, a także rozstrzygnięcie co do kosztów postępowania dokonane przez sąd (w tym przez urzędnika sądowego), o ile rozstrzygnięcie to związane jest z decyzją co do istoty sprawy podlegającą uznaniu lub wykonaniu zgodnie z niniejszą Konwencją. Decyzji w sprawie środków tymczasowych i zabezpieczających nie uważa się za orzeczenie.

2. Na użytek niniejszej Konwencji uważa się, że jednostka lub osoba niebędąca osobą fizyczną ma zwyczajowe miejsce pobytu w państwie:

a) w którym ma swoją siedzibę statutową;

b) zgodnie z którego prawem została utworzona;

c) w którym ma swój główny organ zarządzający; lub

d) w którym znajduje się jej główne miejsce prowadzenia działalności.

ROZDZIAŁ II – WŁAŚCIWOŚĆ

Artykuł 5 Właściwość wybranego sądu

1. Sąd lub sądy Umawiającego się Państwa wskazane w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu są właściwe do rozstrzygnięcia sporu objętego taką umową, chyba że w świetle prawa tego państwa umowa ta jest nieważna.

2. Sąd, który jest sądem właściwym zgodnie z ustępem 1, nie może odmówić sprawowania właściwości, twierdząc, że spór powinien zostać rozstrzygnięty przez sąd innego państwa.

3. Postanowienia wcześniejszych ustępów nie naruszają przepisów, które określają:

a) właściwość rzeczową lub właściwość opartą na kryterium wartości przedmiotu sporu;

b) wewnętrzny podział właściwości między sądami Umawiającego się Państwa. Jeżeli jednak wybrany sąd ma kompetencje do tego, by na podstawie własnego uznania przekazać sprawę innemu sądowi, wówczas odpowiednio uwzględnia się wybór dokonany przez strony.

Artykuł 6 Obowiązki sądu niebędącego wybranym sądem

Sąd Umawiającego się Państwa, niebędącego państwem

wybranego sądu, zawiesza postępowanie objęte umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu albo stwierdza brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania, chyba że:

- a) umowa jest w świetle prawa państwa wybranego sądu nieważna;
- b) jedna ze stron nie miała zdolności do zawarcia takiej umowy w świetle prawa państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie;
- c) wykonanie umowy doprowadziłoby do ewidentnej niesprawiedliwości lub byłoby ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie;
- d) z nadzwyczajnych przyczyn, na które strony nie mają wpływu, umowa nie może z racjonalnego punktu widzenia zostać wykonana; lub
- e) wybrany sąd postanowił nie rozpatrywać sprawy.

Artykuł 7 Środki tymczasowe i zabezpieczające

Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania do środków tymczasowych i zabezpieczających. Nie wymaga ona ani nie wyklucza przyznania środków tymczasowych i zabezpieczających, odmowy ich przyznania ani ich uchylenia przez sąd Umawiającego się Państwa. Nie ma ona wpływu na prawo strony do wystąpienia o przyznanie takich środków ani na możliwość ich przyznania, odmowy ich przyznania lub ich uchylenia przez sąd.

ROZDZIAŁ III – UZNANIE I WYKONANIE

Artykuł 8 Uznanie i wykonanie

1. Orzeczenie wydane przez sąd Umawiającego się Państwa, który został wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu, jest uznawane i wykonywane w pozostałych Umawiających się Państwach zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału. Uznania lub wykonania orzeczenia można odmówić wyłącznie z powodów określonych w niniejszej Konwencji.
2. Oprócz czynności, które są konieczne do wykonania postanowień niniejszego rozdziału, nie dokonuje się żadnej merytorycznej kontroli orzeczenia wydanego przez sąd pierwotny. Sąd, do którego wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, jest związany ustaleniami faktycznymi, na których sąd pierwotny oparł swoją właściwość, chyba że orzeczenie wydano w postępowaniu zaocznym.
3. Orzeczenie podlega uznaniu tylko wtedy, jeżeli jest skuteczne w państwie pochodzenia, a wykonaniu – tylko jeżeli jest wykonalne w państwie pochodzenia.
4. Można odroczyć uznanie lub wykonanie albo go odmówić, jeżeli orzeczenie jest przedmiotem zaskarżenia w państwie pochodzenia lub jeżeli nie upłynął jeszcze

termin na zastosowanie zwyczajnego środka zaskarżenia. Odmowa taka nie stoi na przeszkodzie późniejszemu wystąpieniu z ponownym wnioskiem o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

5. Niniejszy artykuł ma zastosowanie także do orzeczenia wydanego przez sąd Umawiającego się Państwa po tym, jak sąd wybrany w tym państwie przekazał mu sprawę zgodnie z artykułem 5 ustęp 3. Jeżeli jednak wybrany sąd miał kompetencje do tego, by na podstawie własnego uznania przekazać sprawę innemu sądowi, można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w stosunku do strony, która we właściwym czasie sprzeciwiła się temu przekazaniu sprawy w państwie pochodzenia.

Artykuł 9 Odmowa uznania lub wykonania

Uznania lub wykonania orzeczenia można odmówić, jeżeli:

- a) w świetle prawa państwa wybranego sądu umowa była nieważna, chyba że sąd ten uznał umowę za ważną;
- b) jedna ze stron nie miała zdolności do zawarcia takiej umowy w świetle prawa państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia;
- c) dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny, zawierający istotne elementy powództwa:
 - i) nie został doręczony pozwanemu w takim czasie i w taki sposób, żeby mógł on przygotować obronę, chyba że pozwany stawiał się przed sądem pierwotnym i przedstawił swoje racje, nie zgłaszając zarzutu wadliwości doręczenia, o ile prawo państwa pochodzenia dopuszcza zgłoszenie takiego zarzutu; lub
 - ii) został doręczony pozwanemu w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, w sposób niezgodny z podstawowymi zasadami doręczania dokumentów obowiązującymi w tym państwie;
- d) orzeczenie jest skutkiem oszustwa odnoszącego się do postępowania;
- e) uznanie lub wykonanie danego orzeczenia byłoby ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o jego uznanie lub wykonanie, zwłaszcza jeżeli postępowanie prowadzące do wydania tego orzeczenia było niezgodne z podstawowymi zasadami rzetelnego postępowania obowiązującymi w tym państwie;
- f) dane orzeczenie jest sprzeczne z orzeczeniem wydanym w sporze między tymi samymi stronami w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie danego orzeczenia; lub
- g) dane orzeczenie jest sprzeczne z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie w sporze

między tymi samymi stronami dotyczącym tego samego przedmiotu i mającym tę samą podstawę roszczenia, o ile to wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki konieczne do jego uznania w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie danego orzeczenia.

Artykuł 10 Kwestie wstępne

1. Jeżeli sprawa objęta wyłączeniem zgodnie z artykułem 2 ustęp 2 lub zgodnie z artykułem 21 wystąpiła jako kwestia wstępna, rozstrzygnięcie w tej sprawie nie podlega uznaniu ani wykonaniu na podstawie niniejszej Konwencji.

2. Można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim orzeczenie to opiera się na rozstrzygnięciu w sprawie objętej wyłączeniem zgodnie z artykułem 2 ustęp 2.

3. Jeżeli jednak rozstrzygnięcie dotyczyło ważności prawa własności intelektualnej innego niż prawo autorskie lub prawo pokrewne, można odmówić uznania lub wykonania albo je odroczyć zgodnie z poprzednim ustępem tylko wówczas, gdy:

a) rozstrzygnięcie to jest sprzeczne z orzeczeniem lub decyzją wydanymi w tej sprawie przez właściwy organ państwa, którego prawo jest podstawą danego prawa własności intelektualnej; lub

b) w państwie tym toczy się postępowanie, którego przedmiotem jest ważność danego prawa własności intelektualnej.

4. Można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim orzeczenie to opiera się na rozstrzygnięciu w sprawie objętej wyłączeniem na podstawie oświadczenia złożonego zgodnie z artykułem 21 przez państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

Artykuł 11 Odszkodowanie

1. Można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim orzeczenie to przyznaje odszkodowanie, w tym odszkodowanie o skutku odstraszającym lub mające charakter kary, które nie służy zrekompensowaniu stronie rzeczywiście poniesionej straty lub uszczerbku.

2. Sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, bierze pod uwagę, czy i w jakim zakresie odszkodowanie przyznane przez sąd pierwotny służy pokryciu kosztów i wydatków procesowych.

Artykuł 12 Ugody sądowe

Ugody sądowe zatwierdzone przez sąd Umawiającego się Państwa wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu lub zawarte przed takim sądem w toku postępowania, wykonalne w państwie pochodzenia tak samo jak orzeczenie, są wykonywane zgodnie z niniejszą Konwencją w taki sam sposób jak orzeczenie.

Artykuł 13 Wymagane dokumenty

1. Strona, która dochodzi uznania orzeczenia lub wystąpiła o jego wykonanie, przedstawia:

a) pełny, uwierzytelniony odpis orzeczenia;

b) umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu, jej uwierzytelniony odpis lub inny dowód jej istnienia;

c) w przypadku orzeczenia wydanego w postępowaniu zaocznym, oryginał lub uwierzytelniony odpis dokumentu potwierdzającego, że dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny został doręczony stronie, która się nie stawiała;

d) wszelkie dokumenty konieczne do wykazania, że orzeczenie jest skuteczne lub w stosownym przypadku wykonalne w państwie pochodzenia;

e) w sytuacji określonej w artykule 12 zaświadczenie sądu państwa pochodzenia stwierdzające, że ugoda sądowa lub jej część jest wykonalna w państwie pochodzenia w taki sam sposób jak orzeczenie.

2. Jeżeli sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie może stwierdzić na podstawie treści orzeczenia, czy spełnione są warunki określone w niniejszym rozdziale, może on zażądać przedstawienia wszelkich niezbędnych dokumentów.

3. Do wniosku o uznanie lub wykonanie orzeczenia można dołączyć dokument wystawiony przez sąd (w tym przez urzędnika sądowego) państwa pochodzenia w formie zalecanej i opublikowanej przez Haską Konferencję Prawa Prywatnego Międzynarodowego.

4. Jeżeli dokumenty określone w niniejszym artykule nie zostały sporządzone w języku urzędowym państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, dołącza się do nich uwierzytelniony przekład na język urzędowy, o ile prawo państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie stanowi inaczej.

Artykuł 14 Postępowanie

Jeżeli niniejsza Konwencja nie stanowi inaczej, postępowanie o uznanie orzeczenia, o jego exequatur lub rejestrację w celu wykonania, jak również wykonanie orzeczenia odbywają się według prawa państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. Sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, działa bezzwłocznie.

Artykuł 15 Rozłączność

Zarządza się uznanie lub wykonanie dającej się oddzielić części orzeczenia, jeżeli wystąpiono o uznanie lub wykonanie tej części lub jeżeli tylko część orzeczenia może być uznana lub wykonana zgodnie z niniejszą Konwencją.

Artykuł 16 Postanowienia przejściowe

1. Niniejsza Konwencja ma zastosowanie do umów o wyłączną właściwość sądu zawartych po jej wejściu w życie w państwie wybranego sądu.

2. Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania do postępowań wszczętych przed jej wejściem w życie w państwie sądu, przed którym wszczęto postępowanie.

Artykuł 17 Umowy ubezpieczenia i reasekuracji

1. To, że umowa ubezpieczenia lub reasekuracji dotyczy sprawy, do której niniejsza Konwencja nie ma zastosowania, nie skutkuje wyłączeniem postępowań, które dotyczą takiej umowy ubezpieczenia lub reasekuracji, z zakresu stosowania niniejszej Konwencji.

2. Nie można ograniczyć ani odmówić uznania i wykonania orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności z umowy ubezpieczenia lub reasekuracji, powołując się na to, że zakres odpowiedzialności wynikającej z umowy obejmuje wypłatę ubezpieczonemu lub reasekurowanemu odszkodowania w związku:

a) ze sprawą, do której niniejsza Konwencja nie ma zastosowania; lub

b) z decyzją przyznającą odszkodowanie, do której mogłoby mieć zastosowanie artykuł 11.

Artykuł 18 Zwolnienie z legalizacji dokumentów

Dokumenty przekazywane lub doręczane na podstawie niniejszej Konwencji są zwolnione z legalizacji i wszelkich podobnych formalności, w tym z konieczności posiadania *apostille*.

Artykuł 19 Oświadczenia ograniczające właściwość

Państwo może oświadczyć, że jego sądy mogą odmówić rozstrzygania sporów, których dotyczy umowa o wyłączną właściwość sądu, jeżeli poza siedzibą wybranego sądu nie ma żadnego innego związku między tym państwem a stronami lub sporem.

Artykuł 20 Oświadczenia ograniczające uznanie i wykonanie orzeczenia

Państwo może oświadczyć, że jego sądy mogą odmówić uznania lub wykonania orzeczenia wydanego przez sąd innego Umawiającego się Państwa, jeżeli strony miały zwyczajowe miejsce pobytu w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, oraz stosunek łączący strony oraz wszystkie inne elementy mające znaczenie dla sporu – poza siedzibą wybranego sądu – związane były jedynie z państwem, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

Artykuł 21 Oświadczenia dotyczące szczególnych kategorii spraw

1. Jeżeli państwo ma szczególny interes w tym, aby niniejszej Konwencji nie stosować do szczególnej kategorii spraw, może oświadczyć, że nie będzie stosowało Konwencji do tej kategorii spraw. Państwo składające takie oświadczenie zapewnia, aby zakres oświadczenia nie wykraczał poza konieczne granice i aby szczególna kategoria spraw podlegająca wyłączeniu była jasno i dokładnie określona.

2. Jeżeli chodzi o taką kategorię spraw, Konwencja nie ma zastosowania:

a) w Umawiającym się Państwie, które złożyło odnośne oświadczenie;

b) w pozostałych Umawiających się Państwach, jeżeli umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu wskazuje sądy lub co najmniej jeden określony sąd Państwa, które złożyło odnośne oświadczenie.

Artykuł 22 Wzajemne oświadczenia o umowach dotyczących niewyłącznej właściwości sądu

1. Umawiające się Państwo może oświadczyć, że jego sądy będą uznawać i wykonywać orzeczenia wydane przez sądy innych Umawiających się Państw wskazane w umowie dotyczącej właściwości sądu, która została zawarta między przynajmniej dwiema stronami, spełnia wymogi artykułu 3 litera c) i wskazuje sąd lub sądy co najmniej jednego Umawiającego się Państwa jako właściwe do rozstrzygania sporu już wynikłego lub mogącego wyniknąć z określonego stosunku prawnego (umowa dotycząca niewyłącznej właściwości sądu).

2. Jeżeli w Umawiającym się Państwie, które złożyło takie oświadczenie, wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia wydanego w innym Umawiającym się Państwie, które złożyło takie oświadczenie, orzeczenie zostaje uznane i wykonane zgodnie z niniejszą Konwencją, o ile:

a) sąd pierwotny został wskazany w umowie dotyczącej niewyłącznej właściwości sądu;

b) żaden inny sąd, przed którym mogłoby zostać wszczęte postępowanie zgodnie z umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu, nie wydał orzeczenia ani nie prowadzi postępowania między tymi samymi stronami dotyczącego tego samego przedmiotu i mającego tę samą podstawę roszczenia; oraz

c) sąd pierwotny był pierwszym sądem, przed którym wszczęto postępowanie.

Artykuł 23 Jednolita wykładnia

Dokonując wykładni niniejszej Konwencji, uwzględnia się jej międzynarodowy charakter oraz konieczność dążenia do jej jednolitego stosowania.

Artykuł 24 Kontrola wykonywania Konwencji

Sekretarz generalny Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego podejmuje regularnie działania, by:

- a) sprawdzić wykonywanie niniejszej Konwencji w praktyce, w tym wykonywanie wszelkich oświadczeń; oraz
- b) sprawdzić, czy niniejsza Konwencja nie wymaga zmian.

Artykuł 25 Niejednolite systemy prawne

1. W stosunku do Umawiającego się Państwa, w którym sprawy regulowane niniejszą Konwencją podlegają co najmniej dwóm różnym systemom prawnym na terenie różnych jednostek terytorialnych, obowiązują następujące zasady:

- a) każde odwołanie do prawa lub postępowania państwa należy w danym przypadku rozumieć jako odwołanie do prawa lub postępowania obowiązującego na terenie właściwej jednostki terytorialnej;
- b) każde odwołanie do zwyczajowego miejsca pobytu w państwie należy w danym przypadku rozumieć jako odwołanie do zwyczajowego miejsca pobytu na terenie właściwej jednostki terytorialnej;
- c) każde odwołanie do sądu lub sądów państwa należy w danym przypadku rozumieć jako odwołanie do sądu lub sądów na terenie właściwej jednostki terytorialnej;
- d) każde odwołanie do związku z państwem należy w danym przypadku rozumieć jako odwołanie do związku z właściwą jednostką terytorialną.

2. Z zastrzeżeniem poprzedniego ustępu, Umawiające się Państwo składające się co najmniej z dwóch jednostek terytorialnych, w których obowiązują różne systemy prawne, nie jest zobowiązane do stosowania niniejszej Konwencji w sytuacjach, które dotyczą wyłącznie tych różnych jednostek terytorialnych.

3. To, że orzeczenie zostało uznane lub wykonane na podstawie niniejszej Konwencji w którejś z jednostek terytorialnych danego Umawiającego się Państwa składającego się co najmniej z dwóch jednostek terytorialnych, w których obowiązują różne systemy prawne, nie obliguje sądu na terenie innej jednostki terytorialnej tego samego Umawiającego się Państwa do uznania ani do wykonania tego orzeczenia.

4. Niniejszy artykuł nie ma zastosowania do regionalnej organizacji integracji gospodarczej.

Artykuł 26 Status względem innych międzynarodowych aktów prawnych

1. Niniejszą Konwencję interpretuje się w sposób

zapewniający jej jak największą zgodność z innymi umowami międzynarodowymi obowiązującymi w Umawiających się Państwach, bez względu na to, czy umowy te zostały zawarte przed niniejszą Konwencją czy po niej.

2. Niniejsza Konwencja nie wpływa na stosowanie przez Umawiające się Państwo innej umowy międzynarodowej – bez względu na to, czy umowa ta została zawarta przed niniejszą Konwencją czy po niej – jeżeli żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w Umawiającym się Państwie niebędącym Stroną tej innej umowy.

3. Niniejsza Konwencja nie wpływa na stosowanie przez Umawiające się Państwo innej umowy międzynarodowej – zawartej, zanim niniejsza Konwencja weszła w życie względem tego Umawiającego się Państwa – jeżeli stosowanie niniejszej Konwencji jest nie do pogodzenia ze zobowiązaniami tego Umawiającego się Państwa wobec jakiegokolwiek państwa niebędącego Umawiającym się Państwem. Niniejszy ustęp ma zastosowanie także do umów międzynarodowych zmieniających lub zastępujących umowę międzynarodową zwaną zanim niniejsza Konwencja weszła w życie względem danego Umawiającego się Państwa, chyba że na skutek zmiany czy zastąpienia pojawiły się niezgodności z niniejszą Konwencją.

4. Niniejsza Konwencja nie wpływa na stosowanie przez Umawiające się Państwo innej umowy międzynarodowej – bez względu na to, czy zawartej przed niniejszą Konwencją czy po niej – w celu uzyskania uznania lub wykonania orzeczenia wydanego przez sąd Umawiającego się Państwa będącego także Stroną tej innej umowy międzynarodowej. Orzeczenie to nie może być jednak uznane ani wykonane w mniejszym zakresie, niż przewiduje to niniejsza Konwencja.

5. Niniejsza Konwencja nie wpływa na stosowanie przez Umawiające się Państwo innej umowy międzynarodowej, która w określonej dziedzinie reguluje kwestię właściwości czy kwestię uznania lub wykonania orzeczenia, nawet jeżeli ta umowa międzynarodowa została zawarta po niniejszej Konwencji i wszystkie odnośne państwa są stronami niniejszej Konwencji. Niniejszy ustęp ma zastosowanie tylko wówczas, gdy w związku z niniejszym ustępem Umawiające się Państwo złożyło oświadczenie dotyczące tej innej umowy międzynarodowej. Jeżeli takie oświadczenie zostało złożone, pozostałe Umawiające się Państwa nie są zobowiązane do stosowania niniejszej Konwencji w tej określonej dziedzinie w zakresie, w jakim istnieje niezgodność, mimo że umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu wskazuje sądy albo przynajmniej jeden określony sąd Umawiającego się Państwa, które złożyło takie oświadczenie.

6. Niniejsza Konwencja nie wpływa na stosowanie przepisów regionalnej organizacji integracji gospodarczej będącej stroną niniejszej Konwencji, bez względu na to, czy zostały one przyjęte przed niniejszą Konwencją czy po niej:

a) jeżeli żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w Umawiającym się Państwie niebędącym państwem członkowskim regionalnej organizacji integracji gospodarczej;

b) jeżeli chodzi o uznawanie lub wykonywanie orzeczeń między państwami członkowskimi tej regionalnej organizacji integracji gospodarczej.

ROZDZIAŁ V – POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 27 Podpisanie, ratyfikacja, przyjęcie, zatwierdzenie lub przystąpienie

1. Niniejsza Konwencja jest otwarta do podpisu dla wszystkich państw.

2. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu przez państwa sygnatariuszy.

3. Do niniejszej Konwencji może przystąpić każde państwo.

4. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia składa się w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Królestwa Niderlandów, będącym depozytariuszem Konwencji.

Artykuł 28 Oświadczenia dotyczące niejednorodnych systemów prawnych

1. Państwo składające się z co najmniej dwóch jednostek terytorialnych, w których do spraw uregulowanych niniejszą Konwencją mają zastosowanie różne systemy prawne, może przy podpisaniu, ratyfikacji, przyjęciu, zatwierdzeniu lub przystąpieniu oświadczyć, że niniejsza Konwencja ma zastosowanie do wszystkich jego jednostek terytorialnych albo tylko do jednej, albo do kilku z nich; oświadczenie to będzie mogło w każdej chwili zmienić przez złożenie nowego oświadczenia.

2. Oświadczenia notyfikuje się depozytariuszowi i wyraźnie określa jednostki terytorialne, do których niniejsza Konwencja ma zastosowanie.

3. Jeżeli dane państwo niełoży oświadczenia, o którym mowa w niniejszym artykule, Konwencja ma zastosowanie do wszystkich jednostek terytorialnych tego państwa.

4. Niniejszy artykuł nie ma zastosowania do regionalnej organizacji integracji gospodarczej.

Artykuł 29 Regionalne organizacje integracji gospodarczej

1. Niniejszą Konwencję może podpisać, przyjmując, zatwierdzić lub może do niej przystąpić również regionalna organizacja integracji gospodarczej, która składa się wyłącznie z suwerennych państw i posiada kompetencje w niektórych lub wszystkich sprawach uregulowanych niniejszą Konwencją. W takiej sytuacji regionalna

organizacja integracji gospodarczej ma takie same prawa i obowiązki jak Umawiające się Państwo, ale tylko w takim zakresie, w jakim ma kompetencje w sprawach regulowanych niniejszą Konwencją.

2. W chwili podpisania, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia regionalna organizacja integracji gospodarczej notyfikuje depozytariuszowi pisemnie sprawy regulowane niniejszą Konwencją, co do których jej państwa członkowskie przekazały jej kompetencje. Organizacja ta niezwłocznie notyfikuje depozytariuszowi pisemnie każdą zmianę, która zaszła w przekazanych jej kompetencjach od ostatniej notyfikacji dokonanej zgodnie z niniejszym ustępem.

3. Do celów wejścia w życie niniejszej Konwencji nie bierze się pod uwagę dokumentów złożonych przez regionalną organizację integracji gospodarczej, chyba że ta regionalna organizacja integracji gospodarczej oświadczy zgodnie z artykułem 30, że jej państwa członkowskie nie będą Stronami niniejszej Konwencji.

4. Każde odwołanie w niniejszej Konwencji do „Umawiającego się Państwa” lub „państwa” odnosi się w odpowiednich przypadkach również do regionalnej organizacji integracji gospodarczej będącej Stroną niniejszej Konwencji.

Artykuł 30 Przystąpienie regionalnej organizacji integracji gospodarczej bez jej państw członkowskich

1. W chwili podpisania, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia regionalna organizacja integracji gospodarczej może oświadczyć, że ma kompetencje we wszystkich sprawach regulowanych niniejszą Konwencją i że jej państwa członkowskie nie będą Stronami niniejszej Konwencji, lecz będą nią związane na podstawie podpisania, przyjęcia, zatwierdzenia niniejszej Konwencji lub przystąpienia do niej przez tę organizację.

2. Jeżeli regionalna organizacja integracji gospodarczej złoży oświadczenie, o którym mowa w ustępie 1, każde odwołanie w niniejszej Konwencji do „Umawiającego się Państwa” lub „państwa” odnosi się w odpowiednich przypadkach również do państw członkowskich tej organizacji.

Artykuł 31 Wejście w życie

1. Niniejsza Konwencja wchodzi w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od złożenia drugiego dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, o którym mowa w artykule 27.

2. Po tym dniu niniejsza Konwencja wchodzi w życie:

a) względem każdego państwa lub dla każdej regionalnej organizacji integracji gospodarczej, które później ją ratyfikowały, przyjęły, zatwierdziły lub do niej przystąpiły, pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od złożenia przez to państwo lub tę organizację dokumentu ratyfikacji, przyjęcia,

zatwierdzenia lub przystąpienia;

b) względem jednostek terytorialnych, do których niniejsza Konwencja ma zastosowanie zgodnie z artykułem 28 ustęp 1, pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od notyfikacji oświadczenia, o którym mowa we wspomnianym artykule.

Artykuł 32 Oświadczenia

1. Oświadczenia, o których mowa w artykułach 19, 20, 21, 22 i 26, można składać w chwili podpisania, ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia lub w dowolnym późniejszym terminie oraz można je w każdej chwili zmieniać i wycofywać.

2. Oświadczenia, ich zmianę i wycofanie notyfikuje się depozytariuszowi.

3. Oświadczenie złożone w chwili podpisania, ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia staje się skuteczne z chwilą wejścia w życie niniejszej Konwencji względem państwa, które dane oświadczenie złożyło.

4. Oświadczenie złożone w późniejszym terminie oraz każda zmiana lub każde wycofanie oświadczenia stają się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od otrzymania notyfikacji przez depozytariusza.

5. Oświadczenie złożone na podstawie artykułów 19, 20, 21 i 26 nie ma zastosowania do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu zawartych przed tym, jak oświadczenie stało się skuteczne.

Artykuł 33 Wypowiedzenie

1. Niniejszą Konwencję można wypowiedzieć w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do depozytariusza. Wypowiedzenie może dotyczyć tylko określonych jednostek terytorialnych niejednolitego systemu prawnego, do których Konwencja ma zastosowanie.

2. Wypowiedzenie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie dwunastu miesięcy od otrzymania notyfikacji przez depozytariusza. Jeżeli w notyfikacji wskazano dłuższy okres, po którego upływie wypowiedzenie stanie się skuteczne, wypowiedzenie staje się skuteczne po upływie wskazanego okresu od otrzymania notyfikacji przez depozytariusza.

Artykuł 34 Notyfikacje dokonywane przez depozytariusza

Depozytariusz notyfikuje członkom Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego oraz innym państwom i regionalnym organizacjom integracji gospodarczej, które zgodnie z artykułami 27, 29 i 30 podpisały, ratyfikowały, przyjęły, zatwierdziły Konwencję lub do niej przystąpiły, następujące

okoliczności:

a) podpisy, ratyfikacje, przyjęcia, zatwierdzenia oraz przystąpienia, o których mowa w artykułach 27, 29 i 30;

b) dzień wejścia w życie niniejszej Konwencji zgodnie z artykułem 31;

c) notyfikacje, oświadczenia, ich zmianę oraz wycofanie, o których mowa w artykułach 19, 20, 21, 22, 26, 28, 29 i 30;

d) wypowiedzenia, o których mowa w artykule 33.

W dowód czego niżej podpisani, należycie do tego upoważnieni, podpisali niniejszą Konwencję. Sporządzono w Hadze dnia trzydziestego czerwca dwa tysiące piątego roku w języku angielskim i francuskim – przy czym oba teksty są na równi autentyczne – w jednym egzemplarzu, który zostaje złożony w archiwum Rządu Królestwa Niderlandów, a którego uwierzytelniony odpis przekazuje się drogą dyplomatyczną każdemu państwu, które było członkiem Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego podczas jej dwudziestej sesji, oraz każdemu państwu, które uczestniczyło w tej sesji.

Dwudziesta sesja

Zaleca się państwom Stronom Konwencji o umowach dotyczących właściwości sądu stosowanie poniższego formularza potwierdzającego wydanie i treść orzeczenia sądu pierwotnego do celów uznania i wykonania orzeczenia na mocy konwencji.

ZALECANY FORMULARZ
NA MOCY KONWENCJI
O UMOWACH DOTYCZĄCYCH WŁAŚCIWOŚCI SĄDU
(„KONWENCJA”)

(Wzór formularza potwierdzającego wydanie i treść orzeczenia sądu pierwotnego
do celów uznania i wykonania orzeczenia na mocy konwencji).

1. (SĄD PIERWOTNY)
- ADRES
- TEL.
- FAKS
- E-MAIL
2. NUMER SPRAWY / SYGNATURA
3. (POWÓD)
przeciwko
..... (POZWANY)
4. (SĄD PIERWOTNY) wydał orzeczenie w wyżej określonej sprawie dnia (DATA) w (MIASTO, PAŃSTWO).
5. Sąd ten został wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu w rozumieniu art. 3 Konwencji:
TAK ☐ NIE ☐
NIE MOŻNA POTWIERDZIĆ ☐

6. Jeżeli tak, umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu została zawarta lub udokumentowana w następujący sposób:

7. Sąd ten przyznał następującą wypłatę pieniędzy (*proszę wskazać, w stosownych przypadkach, wszelkie odpowiednie uwzględnione kategorie odszkodowania*):

8. Sąd ten przyznał następujące odsetki (*proszę określić stopy procentowe, części odszkodowania, których dotyczą od*

9. Przedmiotowy sąd uwzględnił w orzeczeniu następujące koszty i wydatki związane z postępowaniem (*proszę określić wysokość wszelkich takich zasądzonych kwot, w tym w stosownych przypadkach wszelkich kwot w ramach zasądzonej kwoty pieniężnej, które mają pokryć koszty i wydatki związane z postępowaniem*):

10. Przedmiotowy sąd przyznał następującą ulgę niefinansową (*proszę określić charakter takiej ulgi*):

11. Przedmiotowe orzeczenie podlega wykonaniu w państwie pochodzenia:

TAK ☐ NIE ☐

NIE MOŻNA POTWIERDZIĆ ☐

12. Przedmiotowe orzeczenie (lub jego część) jest aktualnie przedmiotem zaskarżenia w państwie pochodzenia:

TAK ☐ NIE ☐

NIE MOŻNA POTWIERDZIĆ ☐

Jeżeli tak, proszę określić charakter i stan takiego zaskarżenia:

13. Wszelkie inne istotne informacje:

14. Do niniejszego formularza dołączono dokumenty wskazane na poniższym wykazie *(jeżeli są dostępne)*:

- ☐ pełny, uwierzytelniony odpis orzeczenia;
- ☐ umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu, jej uwierzytelniony odpis lub inny dowód jej istnienia;
- ☐ w przypadku orzeczenia wydanego w postępowaniu zaocznym, oryginał lub uwierzytelniony odpis dokumentu potwierdzającego, że dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny został doręczony stronie, która się nie stawiała;
- ☐ wszelkie dokumenty konieczne do wykazania, że orzeczenie jest skuteczne lub w stosownym przypadku wykonalne w państwie pochodzenia;

(wykaz, jeżeli jest dostępny):

- ☐ w sytuacji określonej w artykule 12 konwencji – zaświadczenie sądu państwa pochodzenia stwierdzające, że ugoda sądowa lub jej część jest wykonalna w państwie pochodzenia w taki sam sposób jak orzeczenie;
- ☐ inne dokumenty:

15. Sporządzono dnia, 20..... r. w

16. Podpis lub pieczęć sądu lub urzędnika sądowego:

OSOBA WYZNACZONA DO KONTAKTÓW:

TEL.:

FAKS:

E-MAIL:

Sprawozdanie

Spis treści

	Strona
CZEŚĆ I: PRZEDMOWA	18
Dokumenty	20
Podziękowania	22
Terminologia	22
CZEŚĆ II: PRZEGLĄD	22
CZEŚĆ III: KOMENTARZ DO POSZCZEGÓLNYCH ARTYKUŁÓW	30
Artykuł 1 – Zakres stosowania	30
Artykuł 2 – Wyłączenia z zakresu stosowania	31
Artykuł 3 – Umowy dotyczące wyłącznej właściwości sądu	38
Artykuł 4 – Pozostałe definicje	42
Artykuł 5 – Właściwość wybranego sądu	43
Artykuł 6 – Obowiązki sądu niebędącego wybrany sąd	46
Artykuł 7 – Środki tymczasowe i zabezpieczające	50
Artykuł 8 – Uznanie i wykonanie	50
Artykuł 9 – Odmowa uznania lub wykonania	54
Artykuł 10 – Kwestie wstępne	57
Artykuł 11 – Odszkodowanie	59
Artykuł 12 – Ugody sądowe (<i>transactions judiciaires</i>)	61
Artykuł 13 – Wymagane dokumenty	62
Artykuł 14 – Postępowanie	63
Artykuł 15 – Rozłączność	63
Artykuł 16 – Postanowienia przejściowe	63
Artykuł 17 – Umowy ubezpieczenia i reasekuracji	64
Artykuł 18 – Zwolnienie z legalizacji dokumentów	66
Artykuł 19 – Oświadczenia ograniczające właściwość	66
Artykuł 20 – Oświadczenia ograniczające uznanie i wykonanie orzeczenia	66
Artykuł 21 – Oświadczenia dotyczące szczególnych kategorii spraw	67
Artykuł 22 – Wzajemne oświadczenia o umowach dotyczących niewyłącznej właściwości sądu	68
Artykuł 23 – Jednolita wykładnia	71

Artykuł 24 – Kontrola wykonywania Konwencji	71
Artykuł 25 – Niejednolite systemy prawne	71
Artykuł 26 – Status względem innych międzynarodowych aktów prawnych	72
Artykuł 27 – Podpisanie, ratyfikacja, przyjęcie, zatwierdzenie lub przystąpienie	81
Artykuł 28 – Oświadczenia dotyczące niejednolitych systemów prawnych	81
Artykuł 29 – Regionalne organizacje integracji gospodarczej	81
Artykuł 30 – Przystąpienie regionalnej organizacji integracji gospodarczej bez jej państw członkowskich	82
Artykuł 31 – Wejście w życie	82
Zastrzeżenia	82
Artykuł 32 – Oświadczenia	82
Artykuł 33 – Wypowiedzenie	83
Artykuł 34 – Notyfikacje dokonywane przez depozytariusza	83

CZEŚĆ I: PRZEDMOWA

Przyjęcie konwencji

Ostateczny tekst konwencji został sporządzony na dwudziestej sesji Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego przez jej Komisję II w dniach 14–30 czerwca 2005 r. Akt końcowy został przyjęty przez sesję plenarną w dniu 30 czerwca 2005 r. i tego samego dnia konwencja została otwarta do podpisu.

Źródła konwencji

Intelektualne źródła projektu, które ostatecznie doprowadziły do powstania konwencji, można odnaleźć we wnioskach złożonych przez zmarłego Arthura T. von Mehrena z wydziału prawa Uniwersytetu Harvarda (Harvard Law School)¹. To właśnie Arthur T. von Mehren zaproponował, aby Stany Zjednoczone Ameryki zawarły konwencje w sprawie uznawania orzeczeń, w szczególności z państwami europejskimi. Po wstępnych rozmowach postanowiono, że najlepszym rozwiązaniem jest ogólnosiwiatowa konwencja o właściwości sądu i orzeczeniach negocjowana w ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego. Po rozpoczęciu badań wstępnych w 1994 r. w 1996 r. podjęto decyzję o uruchomieniu projektu².

¹ Arthur von Mehren dożył zakończenia projektu, któremu poświęcił tak wiele energii, ale zmarł w styczniu 2006 r.

² Jeżeli chodzi o źródła historyczne konwencji, zob. sprawozdanie Nygha/Pocara (przypis 11 poniżej), s. 25 i następne. W odniesieniu do dalszych informacji, zob. F. Pocar i C. Honorati (red.), *The Hague Preliminary Draft Convention on Jurisdiction and Judgments*, CEDAM,

Pierwotny projekt: „mieszana” konwencja.

Profesor von Mehren zaproponował pierwotnie, aby projekt miał formę „mieszanej” konwencji³. Jest to konwencja, w której podstawy właściwości sądu są podzielone na trzy kategorie. Istnieją wykazy zatwierdzonych podstaw właściwości sądu i niedozwolonych podstaw właściwości sądu. Wszystkie inne podstawy właściwości sądu wchodzą w zakres tak zwanej „szarej strefy”. Polega to na tym, że jeżeli właściwość sądu oparta jest na dozwolonej podstawie, może on rozpatrywać daną sprawę, a wydane orzeczenie zostanie uznane i wykonane w innych umawiających się państwach na mocy konwencji (pod warunkiem, że spełnione są pewne inne wymogi). Właściwość sądu umawiającego się państwa nie może opierać się na niedozwolonych podstawach. Właściwość sądów może opierać się na podstawach zaliczanych do „szarej strefy”, ale postanowienia konwencji dotyczące uznania i wykonania nie będą miały zastosowania do wydanego orzeczenia⁴.

Chociaż podejście takie popierała pierwotna grupa robocza do spraw projektu⁵, wraz z postępem prac stało się oczywiste, że niemożliwe będzie opracowanie satysfakcjonującego tekstu „mieszanej” konwencji w rozsądnym terminie. Było to spowodowane między innymi znacznymi różnicami w istniejących przepisach w zakresie właściwości sądu w różnych państwach i nieprzewidywalnymi skutkami rozwoju technologicznego, w tym internetu, w odniesieniu do przepisów dotyczących właściwości, które mogłyby być określone w konwencji. Na koniec pierwszej części

dziewiętnastej sesji, która miała miejsce w czerwcu 2001 r., postanowiono przełożyć decyzję, czy należy podejmować dalsze prace w zakresie wstępnego projektu konwencji. W celu znalezienia sposobu na posiedzeniu w kwietniu 2002 r. Komisja ds. Ogólnych oraz Polityki konferencji haskiej postanowiła, że Stałe Biuro, przy wsparciu nieformalnej grupy roboczej, powinno przygotować tekst do przedłożenia specjalnej komisji. Postanowiono, że punktem wyjścia dla tego procesu będą takie główne obszary jak właściwość w oparciu o umowę dotyczącą właściwości sądu w sprawach między przedsiębiorstwami, przedkładanie pism, sąd właściwy dla pozwanego, powództwa wzajemne, powiernictwa, delikty osób fizycznych i pewne inne możliwe podstawy.

Po trzech posiedzeniach nieformalna grupa robocza zaproponowała, aby ograniczyć cel do konwencji o umowach dotyczących właściwości sądu w sprawach handlowych. Ogólnie rzecz biorąc, państwa członkowskie uważały, że ta propozycja konwencji osiąga to samo w odniesieniu do takich umów i wynikających z nich orzeczeń, co Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 1958 r. z Nowego Jorku w odniesieniu do umów o arbitraż i wynikających z nich orzeczeń. Po pozytywnym przyjęciu tej propozycji przez państwa, które były członkami konferencji haskiej, w grudniu 2003 r. odbyło się posiedzenie specjalnej komisji w celu omówienia projektu przygotowanego przez nieformalną grupę roboczą. Na przedmiotowym posiedzeniu specjalnej komisji opracowano projekt tekstu (*projekt konwencji z 2003 r.*), który został opublikowany w zmienionym dokumencie roboczym nr 49. W kwietniu 2004 r. miało miejsce kolejne posiedzenie, na którym ponownie rozważono treść tego dokumentu i rozpatrzono pozostałe kwestie. W wyniku posiedzenia z kwietnia 2004 r. opracowano zmieniony projekt (*projekt konwencji z 2004 r.*) opublikowany jako zmieniony dokument roboczy nr 110. Stanowił on podstawę tekstu rozważanego na konferencji dyplomatycznej w czerwcu 2005 r., na której opracowano ostateczny tekst konwencji. Poniższe dokumenty stanowiły najważniejsze podstawy osiągania postępów w pracach nad konwencją:

1. wniosek opracowany przez specjalną grupę roboczą w formie projektu konwencji („projekt nieformalnej grupy roboczej”) opublikowany jako dokument wstępny nr 8 (marzec 2003 r.)⁶;

Mediolan, Włochy, 2005 r. Dokument ten także zawiera sprawozdanie Nygha/Pocara.

³ Zob. A.T. von Mehren, „Recognition and Enforcement of Foreign Judgments: A New Approach for the Hague Conference?”, [w:] *Law & Contemporary Problems*, t. 57, s. 271 (1994); *id.*, „The Case for a Convention-mixte Approach to Jurisdiction to Adjudicate and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments”, [w:] *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, t. 61, nr 1, s. 86 (1997).

⁴ Europejskie instrumenty w tym obszarze (rozporządzenie Bruksela I, konwencja brukselska i konwencja lugańska) opierają się na trochę innym rozwiązaniu. Jeżeli miejsce zamieszkania pozwanego znajduje się w innym państwie, w którym dany instrument ma zastosowanie, nie istnieje żadna szara strefa: właściwość może być wykonywana wyłącznie na podstawach określonych w danym instrumencie. Jeżeli natomiast miejsce zamieszkania pozwanego znajduje się w takim państwie, właściwość może, z zastrzeżeniem pewnych wyjątków, być wykonywana na dowolnej podstawie dopuszczonej przez prawo krajowe; wydane orzeczenie musi jednak zostać uznane i wykonane w pozostałych państwach.

⁵ Zob. „Conclusions of the Working Group meeting on enforcement of judgments”, dokument wstępny nr 19 z listopada 1992 r., [w:] *Proceedings of the Seventeenth Session*, t. I, s. 257 i następne, pkt 5 i 6.

⁶ *Preliminary result of the work of the Informal Working Group on the Judgments Project*, dokument wstępny nr 8 z marca 2003 r. skierowany do Specjalnej Komisji do spraw Ogólnych oraz Polityki konferencji haskiej w kwietniu 2003 r.

2. projekt konwencji sporządzony w 2003 r. („projekt konwencji z 2003 r.”), który opierał się na projekcie opracowanym przez nieformalną grupę roboczą, opublikowany jako zmieniony dokument roboczy nr 49 z grudnia 2003 r.;

3. zmieniona i uzupełniona wersja projektu konwencji z 2003 r. sporządzona w 2004 r. („projekt konwencji z 2004 r.”) opublikowana jako zmieniony dokument roboczy nr 110 z kwietnia 2004 r.; oraz

4. ostateczny tekst sporządzony w 2005 r.

Istnieją dwa sprawozdania dotyczące wcześniejszych projektów konwencji: jedno dotyczące projektu konwencji z 2003 r. i drugie dotyczące projektu konwencji z 2004 r.

Członkowie Komisji

Na pierwszym etapie (1997–2001) dokonano następujących nominacji:

Przewodniczący: T. Bradbrooke Smith (Kanada);

Wiceprzewodniczący: Andreas Bucher (Szwajcaria);

Masato Dogauchi (Japonia);

Jeffrey D. Kovar (Stany Zjednoczone);

José Luis Siqueiros (Meksyk);

Współsprawozdawcy: Peter Nygh (Australia)⁷; Fausto Pocar (Włochy);

Przewodniczący komitetu redakcyjnego: Gustaf Möller (Finlandia).

Catherine Kessedjian, wówczas Zastępca Sekretarza Generalnego, przygotowała szereg dokumentów wstępnych.

Na drugim etapie (2002–2005) dokonano następujących nominacji:

Przewodniczący: Allan Philip (Dania) (2003–2004)⁸;

Andreas Bucher (Szwajcaria) (2005);

Wiceprzewodniczący: David Goddard (Nowa Zelandia);

Jeffrey D. Kovar (Stany Zjednoczone);

Alexander Matveev (Federacja Rosyjska);

Kathryn Sabo (Kanada);

Jin Sun (Chiny);

Współsprawozdawcy: Trevor C. Hartley (Zjednoczone Królestwo);

Masato Dogauchi (Japonia);

Przewodniczący komitetu redakcyjnego:

Gottfried Musger (Austria).

Andrea Schulz, pierwsza sekretarz, przygotowała szereg dokumentów wstępnych i przeprowadziła inne prace.

Dokumenty

Poniżej zamieszczono wykaz najważniejszych dokumentów przywoływanych w trakcie negocjacji i cytowanych w niniejszym sprawozdaniu. Są one podzielone na dwie kategorie: dokumenty związane z pierwszym etapem projektu i dokumenty związane z drugim etapem. Odniesienia do nich pojawiają się w skróconej formie określonej poniżej.

Dokumenty związane z drugim etapem dotyczą konwencji w największym stopniu: stanowią niezbędny materiał wyjściowy. Dokumenty związane z pierwszym etapem mają znaczenie jedynie w zakresie, w jakim postanowienia wcześniejszych wersji konwencji zostały uwzględnione w wersji ostatecznej.

a) Pierwszy etap

„Wstępny projekt konwencji z 1999 r.”: wstępny projekt konwencji o właściwości sądu i orzeczeniach zagranicznych w sprawach cywilnych i handlowych z 1999 r. Projekt ten został sporządzony w ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego z 1999 r. Jego zakres pokrywał się z zakresem konwencji brukselskiej⁹ i lugańskiej¹⁰. Prace nad

⁷ Niestety, Peter Nygh zmarł w czerwcu 2002 r. Jego śmierć była ogromną stratą.

⁸ Allan Philip zmarł we wrześniu 2004 r., co wzbudziło głęboki żal wśród wszystkich osób związanych z konwencją.

⁹ „Konwencja brukselska”: *Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych* z dnia 27 września 1968 r. Skonsolidowany tekst konwencji można znaleźć w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich* („Dz.U.”) C 27 z 1998 r., s. 1. W 1999 r. konwencja ta została w dużej mierze zastąpiona rozporządzeniem Bruksela I (zob. przypis 50 poniżej). Do tamtego momentu konwencja ta miała zastosowanie do państw członkowskich Unii Europejskiej. Sprawozdanie opracowane przez Paula Jenarda dotyczące pierwotnej konwencji brukselskiej zostało opublikowane w Dz.U. C 59 z 1979, s. 1.

projektem zostały wstrzymane, gdy okazało się, że w tamtym czasie trudno byłoby uzyskać globalne porozumienie. Tekst przedmiotowego projektu wraz ze sprawozdaniem opracowanym przez zmarłego Petera Nygha i Fausto Pocara opublikowało Stałe Biuro konferencji haskiej w sierpniu 2000 r.¹¹.

„Sprawozdanie Nygha/Pocara”: sprawozdanie dotyczące wstępnego projektu konwencji z 1999 r. (zob. przypis 11).

„Przejsiowa wersja tekstu z 2001 r.”: podsumowanie wyniku rozmów w ramach Komisji II pierwszej części konferencji dyplomatycznej, która odbyła się w dniach 6–20 czerwca 2001 r.¹². Duża liczba nawiasów kwadratowych w tekście wskazuje, że delegacje nie były w stanie się zgodzić w wielu kwestiach.

b) Drugi etap

„Projekt opracowany przez nieformalną grupę roboczą”: projekt konwencji sporządzony przez nieformalną grupę roboczą i opublikowany jako dokument wstępny nr 8 skierowany do Specjalnej Komisji do spraw Ogólnych oraz Polityki konferencji haskiej (marzec 2003 r.)¹³.

„Pierwsze sprawozdanie opracowane przez Andree Schulz”: sprawozdanie sporządzone przez Andree Schulz, dotyczące projektu opracowanego przez nieformalną grupę

roboczą, opublikowane w czerwcu 2003 r. jako dokument wstępny nr 22¹⁴.

„Projekt konwencji z 2003 r.”: projekt tekstu konwencji sporządzony przez Specjalną Komisję do spraw Właściwości, Uznawania i Wykonywania Zagranicznych Orzeczeń w Sprawach Cywilnych i Handlowych z grudnia 2003 r. (zmieniony dokument roboczy nr 49). Projekt ten opierał się na projekcie opracowanym przez nieformalną grupę roboczą¹⁵.

„Pierwsze sprawozdanie”: sprawozdanie dotyczące wstępnego projektu konwencji z 2003 r. sporządzone w formie komentarza w marcu 2004 r. i opublikowane jako dokument wstępny nr 25¹⁶.

„Projekt konwencji z 2004 r.”: wstępny projekt konwencji oficjalnie określany jako projekt w sprawie umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu. Była to zmieniona wersja projektu konwencji z 2003 r., która została opracowana w kwietniu 2004 r. Projekt ten został opublikowany jako zmieniony dokument roboczy nr 110¹⁷.

„Drugie sprawozdanie”: sprawozdanie dotyczące wstępnego projektu konwencji z 2004 r. sporządzone w formie komentarza w grudniu 2004 r. Projekt ten został opublikowany jako dokument wstępny nr 26¹⁸.

„Projekt z kwietnia 2005 r.”: możliwe zmiany do projektu konwencji z 2004 r. przygotowane przez komitet redakcyjny na jego posiedzeniu w dniach 18–20 kwietnia 2005 r. Tekst projektu konwencji z 2004 r., który obejmuje projekt z kwietnia 2005 r., został opublikowany jako dokument roboczy nr 1 dwudziestej sesji konferencji.

„Drugie sprawozdanie opracowane przez Andree Schulz”: „Report on the Meeting of the Drafting Committee of 18–20 April 2005 in Preparation for the Twentieth Session of June 2005” (sprawozdanie z posiedzenia komitetu redakcyjnego, które odbyło się w dniach 18–20 kwietnia 2005 r., sporządzone w ramach przygotowań do dwudziestej sesji w czerwcu 2005 r.). Dotyczy ono projektu z kwietnia 2005 r. i zostało opublikowane w maju 2005 r. jako dokument wstępny nr 28¹⁹.

¹⁰ „Konwencja lugańska”: *Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych* z dnia 16 września 1988 r., Dz.U. L 319 z 1988, s. 9. Konwencja ta zawiera podobne postanowienia co konwencja brukselska, ale obie te konwencje nie są identyczne. Umawiającymi się państwami konwencji lugańskiej jest 15 „starych” państw członkowskich UE i niektóre inne państwa z Europy. W czasie gdy sporządzane było niniejsze sprawozdanie, były to Islandia, Norwegia, Polska i Szwajcaria. Granica między konwencją brukselską a konwencją lugańską jest określona w art. 54B konwencji lugańskiej. Opiera się ona na zasadzie, że konwencja lugańska nie będzie miała zastosowania do stosunków między 15 „starymi” państwami członkowskimi UE, ale będzie miała zastosowanie w przypadkach, w których zaangażowane jest jedno z pozostałych państw, o których mowa powyżej (z wyjątkiem Polski). Oficjalne sprawozdanie zostało opracowane przez Paula Jenarda i Gustafa Möllera i opublikowane w Dz.U. C 189 z 1990 r., s. 57.

¹¹ *Preliminary draft Convention on jurisdiction and foreign judgments in civil and commercial matters, adopted by the Special Commission and Report by Peter Nygh & Fausto Pocar*, dokument wstępny nr 11 z sierpnia 2000 r. sporządzony dla potrzeb dziewiętnastej sesji z czerwca 2001 r. O ile nie wskazano inaczej, wszystkie dokumenty wstępne, o których mowa w niniejszym sprawozdaniu, są dostępne na stronie <www.hcch.net> w zakładce „Instruments” – „Conventions, Protocols and Principles” – „No 37” – „Preliminary Documents”.

¹² Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹³ Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹⁴ A. Schulz, *Report on the work of the Informal Working Group on the Judgments Project, in particular on the preliminary text achieved at its third meeting – 25–28 March 2003*, dokument wstępny nr 22 z czerwca 2003 r., dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹⁵ Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹⁶ Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹⁷ Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹⁸ Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

¹⁹ Dokument dostępny pod adresem <www.hcch.net>.

Podziękowania

Autorzy niniejszego sprawozdania czują się dłużnikami autorów wcześniejszych sprawozdań, w szczególności autorów sprawozdania sporządzonego przez zmarłych Petera Nygha i Fausto Pocara.

Pragną oni podziękować delegacjom krajowym, które przedstawiły swoje uwagi dotyczące wcześniejszych projektów sprawozdania. Uwagi te były bardzo pomocne i w znacznej mierze przyczyniły się do powstania ostatecznej wersji niniejszego sprawozdania.

Autorzy pragną także podziękować za wsparcie Andrei Schulz ze Stałego Biura i Gottfriedowi Musgerowi, przewodniczącemu komitetu redakcyjnego. Te dwie osoby poświęciły sprawozdaniu bardzo dużo czasu. Poprawiły wiele błędów i zasugerowały wiele poprawek. Bez ich pomocy sprawozdanie miałoby wiele braków. Wszyscy mamy wobec nich dług wdzięczności.

Terminologia

W konwencji stosuje się następującą terminologię:

„sąd pierwotny”: sąd, który wydał orzeczenie;

„państwo pochodzenia”: państwo, w którym sąd pierwotny ma siedzibę;

„sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia”: sąd, do którego zwrócono się o uznanie lub wykonanie orzeczenia;

„państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia”: państwo, w którym siedzibę ma sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia²⁰.

W niniejszym sprawozdaniu:

„Strona” (od wielkiej litery) oznacza Stronę konwencji lub w stosownych przypadkach państwo związane konwencją na podstawie art. 30;

„strona” (od małej litery) oznacza stronę umowy lub postępowania w sądzie;

„państwo” oznacza państwo w sensie międzynarodowym;

„stan” oznacza jednostkę terytorialną państwa federalnego (na przykład Stanów Zjednoczonych Ameryki).

²⁰ W angielskiej wersji wstępnego projektu konwencji z 1999 r. stosuje się termin „State addressed” zamiast stosowanego w sprawozdaniu terminu „requested State”.

Struktura niniejszego sprawozdania

Oprócz niniejszej części (część I) sprawozdanie to zawiera dwie kolejne części. Część II („Przegląd”) ma na celu wyjaśnienie struktury konwencji. W tej części kładzie się nacisk na funkcję różnych postanowień i sposób, w jaki są one ze sobą powiązane. W części III („Komentarz do poszczególnych artykułów”) analizuje się każdy artykuł w celu wyjaśnienia jego znaczenia.

Przykłady

W podanych poniżej przykładach przyjmuje się (o ile nie wskazano inaczej), że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej Stronami²¹.

CZEŚĆ II: PRZEGLĄD²²

1. **Cel.** Jeżeli konwencja ma osiągnąć cel, jakim jest jak największa skuteczność umów dotyczących właściwości sądu, musi ona zapewniać trzy kwestie. Po pierwsze, wybrany sąd musi rozpatrzyć sprawę w przypadku wszczęcia przezeń postępowania; po drugie każdy inny sąd, przed którym wszczyna się postępowanie, musi odmówić rozpatrzenia tej sprawy; i po trzecie - orzeczenie wybranego sądu musi zostać uznane i wykonane. Te trzy zobowiązania zostały włączone do konwencji i stanowią jej główne postanowienia. Należy tylko żywić nadzieję, że konwencja będzie dla umów dotyczących właściwości sądu tym, czym jest Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z dnia 10 czerwca 1958 r. z Nowego Jorku dla umów o arbitraż²³.

2. **Wyjątki.** Mimo że zobowiązania te mają zasadniczy charakter, nie mogą one jednak być nałożone w sposób absolutny. Powszechnie uważa się, że mogą wystąpić sytuacje, zwykle wyjątkowe, w których celowość nadania mocy prawnej umowie dotyczącej właściwości sądu może zostać przesłonięta innymi względami. Z tego powodu w konwencji przewiduje się wyjątki w odniesieniu do każdego z trzech

²¹ W odniesieniu do znaczenia terminu „Strona” zob. powyżej.

²² Zawarty w tej części sprawozdania przegląd służy przedstawieniu ogólnego obrazu konwencji z myślą o osobach, które jej nie znają. Nie stanowi on pełnego określenia warunków konwencji. Wiele artykułów w ogóle nie zostało uwzględnione w tym przeglądzie, inne są omówione tylko częściowo, nie zawsze jest też mowa o kwalifikacjach i wyjątkach. Pełny komentarz można znaleźć w części III sprawozdania.

²³ Oczywiście przedmiotowa konwencja pod wieloma względami wykracza poza konwencję z Nowego Jorku, co zostanie bardziej szczegółowo omówione poniżej w odniesieniu do poszczególnych artykułów.

głównych zobowiązań. Gdyby jednak takie wyjątki były zbyt szerokie i niejasne, wartość konwencji byłaby niewielka. W związku z tym znalezienie odpowiedniej równowagi między elastycznością a pewnością było jednym z najważniejszych zadań sesji dyplomatycznej, na której opracowano konwencję.

3. Wybrany sąd musi rozpatrzyć sprawę.

W art. 5 zobowiązuje się sąd wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu do rozpatrzenia sprawy, jeżeli wystąpiono do niego o rozstrzygnięcie sporu²⁴. Sąd ten nie może odmówić rozpatrzenia sprawy, twierdząc, że sąd innego państwa jest bardziej odpowiedni (*forum non conveniens*) lub że do tego sądu wystąpiono w pierwszej kolejności (zawisłość sprawy, *lis pendens*). Główny wyjątek określony w art. 5²⁵ polega na tym, że wybrany sąd nie musi rozpatrywać sprawy, w przypadku gdy umowa dotycząca właściwości sądu jest nieważna w świetle prawa państwa wybranego sądu, w tym w świetle norm kolizyjnych obowiązujących w tym państwie²⁶.

4. Inne sądy nie mogą rozpatrywać danej sprawy.

Artykuł 6 stanowi, że sąd umawiającego się państwa, niebędącego państwem wybranego sądu, musi zawiesić postępowanie objęte umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu albo stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania²⁷. Istnieje jednak pięć szczególnych wyjątków określonych w art. 6 lit. a)–e). Pierwszy wyjątek określony w lit. a) jest analogiczny do wyjątku określonego w art. 5, zgodnie z którym umowa dotycząca właściwości sądu jest w świetle prawa państwa wybranego sądu nieważna, w tym w świetle norm kolizyjnych obowiązujących w tym państwie. Najważniejszym spośród czterech pozostałych wyjątków przewidzianych w art. 6 jest prawdopodobnie wyjątek określony w lit. c), który ma zastosowanie w przypadku gdy wykonanie umowy doprowadziłoby do ewidentnej niesprawiedliwości lub byłoby ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie²⁸. Należy zdawać sobie sprawę z

różnicy w podejściu między tymi dwoma wyjątkami określonymi w lit. a) i c). Zgodnie z lit. a) (niewybrany) sąd, przed którym wszczęto postępowanie, musi stosować prawo obowiązujące w państwie wybranego sądu (w tym normy kolizyjne obowiązujące w tym państwie); z drugiej strony zgodnie z lit. c) przedmiotowy sąd stosuje własną koncepcję „ewidentnej niesprawiedliwości” i „porządku publicznego”. W tym względzie konwencja różni się od Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 1958 r. z Nowego Jorku, w której nie określa się prawa mającego zastosowanie w takich okolicznościach.

5. **Uznanie i wykonanie.** Wartość umowy dotyczącej właściwości sądu będzie większa, jeżeli orzeczenie sądu zostanie uznane i wykonane²⁹ w możliwie największej liczbie państw. W art. 8 ust. 1 dąży się do realizacji tego celu³⁰. Również w tym przypadku istnieją wyjątki, z których większość określono w art. 9³¹. Niektóre z nich stanowią odzwierciedlenie wyjątków przedstawionych w art. 6 – na przykład wyjątek mający zastosowanie w przypadku gdy umowa dotycząca właściwości sądu jest nieważna w świetle prawa państwa wybranego sądu, w tym w świetle norm kolizyjnych obowiązujących w tym państwie³². Odmowa uznania lub wykonania danego orzeczenia jest także możliwa w przypadku, w którym byłoby to ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie tego orzeczenia³³. Dalsze wyjątki dotyczą doręczenia dokumentu wszczynającego postępowanie lub dokumentu równorzędnego³⁴ oraz oszustwa odnoszącego się do postępowania³⁵.

6. **Sprzeczne orzeczenia.** Artykuł 9 dotyczy także sytuacji, w której istnieje orzeczenie w sporze między tymi samymi stronami wydane przez inny sąd (zwane dalej „orzeczeniem sprzecznym”), będące sprzeczne z orzeczeniem wybranego sądu. W artykule tym przewiduje się różne podejście do sprawy w przypadku gdy sprzeczne orzeczenie zostało wydane w *tym*

²⁴ Szczegółowe omówienie tej kwestii można znaleźć w pkt 124 i następnych poniżej.

²⁵ W odniesieniu do innych możliwych wyjątków zob. art. 19.

²⁶ Artykuł 5 ust. 3 zawiera specjalne postanowienia, które pozwalają wybranemu sądowi na stosowanie przepisów dotyczących właściwości rzeczowej i podziału właściwości między sądami umawiającego się państwa.

²⁷ Szczegółowe omówienie tej kwestii można znaleźć w pkt 141 i następnych poniżej.

²⁸ Pozostałe wyjątki to: b) jedna ze stron nie miała zdolności do zawarcia takiej umowy w świetle prawa państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie; d) z nadzwyczajnych przyczyn, na które strony nie mają wpływu, umowa nie może z racjonalnego punktu widzenia zostać wykonana; i e) wybrany sąd postanowił nie rozpatrywać sprawy.

²⁹ „Uznanie” w rozumieniu konwencji oznacza przyjęcie praw i obowiązków ustalonych przez sąd pierwotny. „Wykonanie” oznacza, że dłużnik wskazany w orzeczeniu przestrzega postanowienia sądu pierwotnego.

³⁰ Szczegółowe omówienie tej kwestii można znaleźć w pkt 164 i następnych poniżej.

³¹ W odniesieniu do innych możliwych wyjątków zob. art. 10 i 20.

³² Artykuł 6 lit. a) został odzwierciedlony w art. 9 lit. a); art. 6 lit. b) został odzwierciedlony w art. 9 lit. b); oraz art. 6 lit. c) został odzwierciedlony w art. 9 lit. e).

³³ Art. 9 lit. e).

³⁴ Art. 9 lit. c).

³⁵ Art. 9 lit. d). Oszustwo co do przedmiotu powództwa może być objęte innymi postanowieniami, takimi jak – w sytuacjach ekstremalnych – postanowienia dotyczące porządku publicznego.

samym państwie, w którym wszczęto postępowanie dotyczące wykonania orzeczenia wybranego sądu, i w przypadku gdy sprzeczne orzeczenie zostało wydane w *innym państwie*. W pierwszym przypadku samo istnienie sprzecznego orzeczenia stanowi podstawę pozwalającą na odmowę uznania orzeczenia wybranego sądu. W drugim przypadku sprzeczne orzeczenie musiało zostać wydane wcześniej niż orzeczenie wybranego sądu; orzeczenie to musi także wiązać się z tą samą podstawą roszczenia i spełniać warunki wymagane do jego uznania w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. W żadnym z tych przypadków sąd nie jest jednak *zobowiązany* do uznania sprzecznego orzeczenia lub odmowy uznania orzeczenia wybranego sądu.

7. **Odszkodowanie.** Artykuł 11 zawiera kolejny wyjątek. Stanowi on, że można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim orzeczenie to przyznaje odszkodowanie, w tym odszkodowanie o skutku odstraszającym lub mające charakter kary, które nie służy zrekompensowaniu stronie rzeczywiście poniesionej straty lub uszczerbku³⁶.

8. **Inne postanowienia.** Omówione powyżej postanowienia główne są podstawą konwencji. Stanowią one jednak stosunkowo niewielką część łącznej liczby artykułów. Pozostałe postanowienia mają w pewnym sensie charakter pomocniczy: niektóre dotyczą zakresu konwencji, inne określają dalsze wyjątki i zastrzeżenia w odniesieniu do postanowień głównych, a jeszcze inne dotyczą określonych przepisów prawa międzynarodowego publicznego związanych z funkcjonowaniem konwencji. Przegląd ten dotyczy tylko najważniejszych postanowień.

9. **Jakie umowy dotyczące właściwości sądu są objęte konwencją?** W art. 1 i 3 wyjaśnia się, co oznacza umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu do celów konwencji. Tylko umowy dotyczące właściwości sądu wchodzą w zakres postanowień objętych rozdziałem II konwencji³⁷.

10. **Artykuł 1.** W art. 1 ogranicza się zakres konwencji na trzy podstawowe sposoby. Po pierwsze stwierdza się, że konwencja ma zastosowanie wyłącznie w sprawach międzynarodowych. Następnie określa się, że konwencja ta ma zastosowanie wyłącznie do

umów dotyczących *wyłącznej* właściwości sądu. Ograniczenie to podlega jednak dwóm zastrzeżeniom: po pierwsze istnieje zasada określona w art. 3 lit. b), że umowy dotyczące właściwości sądu, w których wskazuje się sądy umawiającego się państwa albo co najmniej jeden określony sąd umawiającego się państwa, uważa się za umowy dotyczące właściwości wyłącznej, chyba że strony wyraźnie postanowiły inaczej; po drugie art. 22 zawiera klauzulę *opt-in* rozszerzającą postanowienia konwencji dotyczące uznania i wykonania orzeczenia wydanego przez sąd, który został wskazany w umowie dotyczącej niewyłącznej właściwości sądu. Trzecie ograniczenie przewidziane w art. 1 polega na tym, że umowa dotycząca właściwości sądu musi być zawarta w sprawie cywilnej lub handlowej. Artykuł 2 ust. 5 stanowi jednak, że do wyłączenia danego postępowania z zakresu stosowania konwencji nie wystarcza sam fakt, że stroną tego postępowania jest państwo, w tym rząd, agencja rządowa lub jakakolwiek osoba działająca na rzecz państwa.

11. **Znaczenie terminu „międzynarodowy”.** Ponieważ konwencja ma zastosowanie wyłącznie w sprawach międzynarodowych, konieczne jest zdefiniowanie terminu „międzynarodowy”. Definicję tę przedstawiono w art. 1 ust. 2 i 3³⁸. Ustęp 2 stanowi, że na potrzeby ustalania właściwości sądu sprawę uważa się za międzynarodową, chyba że zaangażowane w nią strony mają zwyczajowe miejsce pobytu w tym samym umawiającym się państwie i wszystkie inne elementy – poza siedzibą wybranego sądu – są powiązane wyłącznie z tym państwem. Innymi słowy, jeżeli w przeciwnym razie sprawa ma charakter w pełni krajowy, wybór zagranicznego sądu nie powoduje, że sprawa nabiera charakteru międzynarodowego. Inną definicję stosuje się do celów uznawania i wykonywania (ust. 3). W tym przypadku wystarczające jest, aby orzeczenie zostało wydane przez sąd zagraniczny. Oznacza to, że sprawa, która nie miała charakteru międzynarodowego w momencie wydania pierwotnego orzeczenia, może stać się sprawą międzynarodową w przypadku pojawienia się kwestii uznania lub wykonania tego orzeczenia w innym państwie. (Wynika to z możliwości złożenia oświadczenia na podstawie art. 20, który dopuszcza złożenie przez państwo oświadczenia, że jego sądy mogą odmówić uznania lub wykonania orzeczenia wydanego przez wybrany sąd, jeżeli poza siedzibą wybranego sądu dana sprawa ma charakter w pełni krajowy w państwie, w

³⁶ Sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, musi jednak wziąć pod uwagę, czy i w jakim zakresie odszkodowanie przyznane przez sąd pierwotny służy pokryciu kosztów i wydatków procesowych.

³⁷ Artykuł 22 pozwala na to, aby w określonych okolicznościach rozdział III konwencji odnosił się również do umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu.

³⁸ Zob. również art. 25 ust. 2.

którym dochodzi się uznania lub wykonania orzeczenia)³⁹.

12. Definicja „umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu”. Definicję umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu określono w art. 3. Zgodnie z tym artykułem konwencja ma zastosowanie wyłącznie do umów dotyczących właściwości sądu na rzecz umawiających się państw. Umowa dotycząca właściwości sądu może mieć zastosowanie zarówno do dotychczasowych, jak i przyszłych sporów. Taka umowa może ogólnie dotyczyć sądów umawiającego się państwa („sądy we Francji”); konkretnego sądu w umawiającym się państwie („Sąd Dystryktowy USA dla Południowego Dystryktu Nowego Jorku”); lub może dotyczyć dwóch lub większej liczby konkretnych sądów w tym samym umawiającym się państwie („albo Sąd Dystryktowy w Tokio, albo Sąd Dystryktowy w Kobe”). Należy wykluczyć właściwość wszystkich innych sądów; właściwość uznaje się jednak za wykluczoną, chyba że strony wyraźnie postanowią inaczej.

13. Wymagania dotyczące formy. W art. 3 lit. c) określono wymogi formalne, które musi spełniać umowa dotycząca właściwości sądu, aby podlegała postanowieniom konwencji. Umowa musi być zawarta lub udokumentowana (i) na piśmie; lub (ii) z wykorzystaniem jakiegokolwiek innego środka porozumiewania się, dzięki któremu odnośna informacja jest dostępna i można się z nią później zapoznać⁴⁰. Jeżeli umowa nie spełnia tych wymogów, nie będzie objęta konwencją. Konwencja nie zakazuje jednak umawiającym się państwom wykonania takiej umowy lub wynikającego z niej orzeczenia w ramach ich własnego prawa.

14. Znaczenie terminu „państwo”. W wielu postanowieniach konwencji użyto terminów „państwo” lub „umawiające się państwo”. Określenie znaczenia tych terminów nie jest jednak sprawą prostą, co jest widoczne na przykładzie art. 25, 28, 29 i 30.

15. Niejednolite systemy prawne. Niektóre państwa składają się z dwóch lub większej liczby jednostek, z których każda posiada własny system prawny. Często ma to miejsce w przypadku federacji. Przykładowo Stany Zjednoczone składają się ze stanów, a Kanada z prowincji i terytoriów. Sytuacja ta może również dotyczyć niektórych państw nieposiadających struktury federalnej, takich jak Chiny lub Zjednoczone Królestwo. Zjednoczone Królestwo

jest podzielone na trzy jednostki: Anglię i Walię, Szkocję, a także Irlandię Północną. Artykuł 25 ust. 1 stanowi, że w przypadku takich państw termin „państwo” użyty w konwencji może w stosownych przypadkach odnosić się do większej jednostki – np. do Zjednoczonego Królestwa – lub do podjednostki – np. Szkocji⁴¹. Stosowne przypadki będą zależały od szeregu czynników, w tym związku z między większą jednostką a podjednostkami w ramach systemu prawnego danego państwa oraz warunków umowy dotyczącej właściwości sądu. Sposób działania art. 25 ust. 1 można przedstawić na przykładzie art. 3 dotyczącego między innymi umowy, w której wskazuje się „sądy umawiającego się państwa”. Jeżeli strony dokonają wyboru sądów w prowincji Alberta, wówczas „umawiające się państwo” w art. 3 będzie oznaczało Albertę; umowa dotycząca właściwości sądu będzie zatem podlegała warunkom konwencji. Jeżeli, z drugiej strony, strony wskażą sądy w Kanadzie, „umawiające się państwo” w art. 3 będzie oznaczało Kanadę; zatem i w tym przypadku umowa dotycząca właściwości sądu będzie objęta postanowieniami konwencji.

16. Ograniczenie ratyfikacji lub przystąpienia do pewnych jednostek. Artykuł 28 dotyczy również państw, o których mowa w poprzednim punkcie. Jego cel jest jednak odmienny. Wspomniany artykuł zapewnia takiemu państwu możliwość złożenia oświadczenia o tym, że konwencja będzie miała zastosowanie wyłącznie do niektórych jego jednostek. Przykładowo umożliwi to Kanadzie złożenie oświadczenia o tym, że postanowienia konwencji będą miały zastosowanie wyłącznie do prowincji Alberta. W takim przypadku umowa dotycząca właściwości sądu wskazująca sądy innej kanadyjskiej prowincji nie byłaby objęta zakresem stosowania konwencji.

17. Regionalne organizacje integracji gospodarczej. Kwestia regionalnych organizacji integracji gospodarczej, takich jak Wspólnota Europejska, została poruszona w art. 29 i 30⁴².

³⁹ Zob. również pkt 231 – 233 poniżej.

⁴⁰ Brzmienie tego postanowienia nawiązuje do art. 6 ust. 1 wzorcowych przepisów UNCITRAL dla handlu elektronicznego z 1996 r.

⁴¹ Jednak art. 25 ust. 2 stanowi, że takie państwo nie ma obowiązku stosowania konwencji w odniesieniu do podjednostek.

⁴² Różnica między art. 29 a art. 30 polega na tym, że ten pierwszy dotyczy sytuacji, w której dana regionalna organizacja integracji gospodarczej uzyskuje status strony konwencji wraz z jej państwami członkowskimi, natomiast drugi wskazany artykuł odnosi się do sytuacji, w której organizacja przystępuje do konwencji bez jej państw członkowskich. W przypadku Wspólnoty Europejskiej będzie to zależało od tego, czy Wspólnota miała kompetencję dzieloną czy wyłączną. W tym kontekście zob. opinia Trybunału (w pełnym składzie) z dnia 7 lutego 2006 r. „Kompetencja Wspólnoty do zawarcia nowej konwencji z Lugano o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń sądowych oraz ich wykonywaniu w sprawach cywilnych i handlowych” (Opinia 1/03), dostępna pod adresem < <http://curia.europa.eu/> >.

Poza zapewnieniem takim organizacjom możliwości stania się w określonych przypadkach stronami konwencji, art. 29 i 30 stanowią również, że każde odwołanie do „państwa” lub „umawiającego się państwa” w stosownych przypadkach odnosi się w równym stopniu do regionalnej organizacji integracji gospodarczej będącej jej stroną⁴³. Oznacza to, że – w zależności od tego, co stosowne – „państwo” w kontekście europejskim może oznaczać Wspólnotę Europejską lub jedno z jej państw członkowskich (np. Zjednoczone Królestwo), bądź też jednostkę terytorialną takiego państwa członkowskiego (np. Szkocję). Z powyższego wynika, że umowa dotycząca właściwości sądu wskazująca „sądy Wspólnoty Europejskiej” lub wyraźnie odnosząca się do „Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (Sądu Pierwszej Instancji)”⁴⁴ byłaby objęta zakresem stosowania konwencji.

18. Wyłączenia z zakresu stosowania. Artykuł 2 dotyczy wyłączeń z zakresu stosowania konwencji. Konwencję sporządzono z myślą o stosowaniu jej w obszarze handlu, a wiele przewidzianych w niej wyłączeń wprowadza tę politykę w życie, chociaż wyłączono również kilka dziedzin związanych z handlem, w odniesieniu do których zastosowanie mają szczególne wymogi. Artykuł 2 ust. 1 stanowi, że konwencja nie ma zastosowania do umów konsumenckich ani umów o pracę. Ustęp 2 stanowi, że konwencja nie ma zastosowania do szeregu dziedzin wymienionych w jego szesnastu literach. Dziedziny te obejmują różne sprawy z zakresu prawa rodzinnego, dotyczące np. alimentów i majątkowych stosunków małżeńskich, oraz zróżnicowaną grupę spraw, począwszy od spraw związanych z odpowiedzialnością za szkody jądrowe, a skończywszy na ważności wpisów do rejestrów publicznych. Niektóre z nich zostaną omówione poniżej, w ramach omawiania konkretnych dziedzin prawa.

19. Orzeczenia w trybie prejudycjalnym. W art. 2 ust. 3 określono istotną zasadę, zgodnie z którą postępowanie w sprawie objętej zakresem stosowania konwencji nie zostaje wyłączone z

zakresu jej stosowania tylko dlatego, że sąd musi wydać orzeczenie w trybie prejudycjalnym w sprawie objętej wyłączeniem. Artykuł 10 ust. 1 stanowi jednak wyraźnie, że orzeczenie w sprawie objętej wyłączeniem nie podlega niezależnemu uznaniu ani wykonaniu na podstawie konwencji. Co więcej, art. 10 ust. 2 przewiduje możliwość (ale nie wymaga) wydania przez sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, odmowy uznania lub wykonania samego orzeczenia w zakresie, w jakim orzeczenie to opiera się na rozstrzygnięciu. Uprawnienie to nie powinno jednak być wykonywane, jeżeli orzeczenie w trybie prejudycjalnym byłoby takie same, gdyby zostało wydane przez sąd w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

20. Orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczące własności intelektualnej. Stosowanie art. 10 ust. 2 podlega istotnym ograniczeniom w przypadku, gdy orzeczenie w trybie prejudycjalnym dotyczy ważności prawa własności intelektualnej (art. 10 ust. 3). Kwestię tę wyjaśniono poniżej przy okazji omawiania zagadnień z zakresu własności intelektualnej.

21. Oświadczenia dotyczące szczególnych spraw. Artykuł 21 umożliwia umawiającemu się państwu rozszerzenie wykazu wyłączonych kwestii za pomocą złożenia oświadczenia wskazującego sprawy, które strona ta zamierza wykluczyć, pod warunkiem że państwo to dokładnie i wyraźnie je określi. Wówczas w państwie składającym oświadczenie konwencja nie będzie miała zastosowania w odniesieniu do tych spraw⁴⁵.

22. Przejrzystość i zasada niedziałania prawa wstecz. Artykuł 21 wyjątkowo umożliwia umawiającemu się państwu określenie pewnych spraw, w odniesieniu do których nie będzie stosowało konwencji. Zgodnie z art. 32 każde takie oświadczenie musi jednak zostać notyfikowane depozytariuszowi (Ministerstwu Spraw Zagranicznych Niderlandów), który powiadomi pozostałe państwa (zasada przejrzystości). Przewiduje się również, że oświadczenia będą publikowane na stronach internetowych Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego⁴⁶. Oświadczenie złożone po wejściu w życie konwencji w stosunku do składającego je państwa nie stanie się skuteczne przez okres co najmniej trzech miesięcy⁴⁷. Ponieważ oświadczenie to nie będzie

⁴³ Niektóre artykuły – np. art. 28 – wyraźnie stanowią jednak, że nie mają zastosowania w odniesieniu do regionalnych organizacji integracji gospodarczej.

⁴⁴ Zgodnie z art. 238 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Traktatu WE) Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania na mocy „klauzuli arbitrażowej” (faktycznie klauzuli dotyczącej właściwości sądu) umieszczonej w umowie zawartej przez Wspólnotę lub w jej imieniu. Właściwość posiada Sąd Pierwszej Instancji: art. 225 ust. 1 Traktatu WE. W związku z tym, jeżeli Komisja Europejska zawarła umowę handlową z przedsiębiorstwem mającym siedzibę poza Wspólnotą Europejską, zawarta w takiej umowie klauzula dotycząca właściwości sądu na rzecz Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (Sądu Pierwszej Instancji) byłaby objęta postanowieniami konwencji.

⁴⁵ W celu uzyskania informacji na temat sytuacji, w których przedmiot oświadczenia składanego na podstawie art. 21 występuje jako kwestia wstępna zob. art. 10 ust. 4.

⁴⁶ Tj. < www.hcch.net >.

⁴⁷ Art. 32 ust. 4.

miało zastosowania do umów dotyczących właściwości sądu zawartych zanim stanie się ono skuteczne (zasada niedziałania prawa wstecz)⁴⁸, strony będą mogły z wyprzedzeniem przewidzieć, czy będzie ono miało wpływ na ich stosunek prawny.

23. Wzajemność. Artykuł 21 ust. 2 stanowi, że jeżeli państwo złoży takie oświadczenie, inne państwa nie będą zobowiązane do stosowania konwencji w odniesieniu do danej sprawy w sytuacji, gdy wybrany sąd znajduje się w państwie, które złożyło takie oświadczenie (zasada wzajemności).

24. Ugody sądowe. Wykonywanie ugód sądowych, nazywanych w języku francuskim *transactions judiciaires*, jest objęte zakresem stosowania konwencji, pod warunkiem że istnieje odpowiednia umowa dotycząca właściwości sądu oraz że do ugody dołączone jest zaświadczenie sądu państwa pochodzenia⁴⁹. Ugody sądowe w tym znaczeniu nie są znane w systemie *common law*. Nie są one tożsame z ugodami pozasądowymi ani orzeczeniami opartymi na ugodzie (ang. *consent judgements*), mimo że pełnią taką samą funkcję. Orzeczenia oparte na ugodzie są objęte zakresem stosowania konwencji w taki sam sposób jak inne orzeczenia.

25. Konflikty z innymi konwencjami. Kwestia ta stanowi jedną z najtrudniejszych kwestii poruszonych w konwencji. Punktem wyjścia muszą być zwykle przepisy prawa międzynarodowego publicznego, które są ogólnie postrzegane jako mające odzwierciedlenie w art. 30 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. Artykuł 30 ust. 2 konwencji wiedeńskiej stanowi, że jeżeli w traktacie określono, że jest on podporządkowany innemu traktatowi (wcześniejszemu lub późniejszemu), postanowienia tego drugiego traktatu będą miały pierwszeństwo. W art. 26 konwencji haskiej określono cztery przypadki (art. 26 ust. 2–5), w których pierwszeństwo przed stosowaniem tej konwencji będą miały postanowienia innej konwencji. Artykuł 26 ust. 6 dotyczy nieco innej kwestii: konfliktów między konwencją a przepisami regionalnej organizacji integracji gospodarczej będącej stroną konwencji.

26. Rozporządzenie Bruksela I⁵⁰. Przepisy określone w art. 26 są zbyt skomplikowane,

aby mogły zostać w pełni omówione w tym krótkim opisie. Przydatne może jednak być streszczenie sposobu ich stosowania w odniesieniu do rozporządzenia Bruksela I. W przypadku konfliktu przepisów w zakresie właściwości sądu rozporządzenie Bruksela I będzie nadrzędne w stosunku do konwencji, jeżeli żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej. Jeżeli co najmniej jedna ze stron ma zwyczajowe miejsce pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej, pierwszeństwo będą miały postanowienia konwencji⁵¹. W związku z tym przykładowo⁵², jeżeli przedsiębiorstwo amerykańskie i przedsiębiorstwo niemieckie dokonają wyboru sądu okręgowego w Rotterdamie, wówczas pierwszeństwo będzie miała konwencja; jeżeli z drugiej strony przedsiębiorstwo belgijskie i niemieckie wybiorą sąd w Rotterdamie, wówczas pierwszeństwo będą miały przepisy rozporządzenia Bruksela I. W praktyce konflikty związane z właściwością sądów między tymi dwoma instrumentami są rzadkie. Najważniejszy wyjątek dotyczy zasady zawisłości sprawy, która ma pierwszeństwo przed umową dotyczącą właściwości sądu na mocy rozporządzenia Bruksela I⁵³, lecz nie na mocy konwencji.

wzajemnych stosunków między państwami, do których ma zastosowanie. Takie same przepisy mają zastosowanie do Danii na mocy Umowy pomiędzy Wspólnotą Europejską a Królestwem Danii w sprawie właściwości sądów oraz uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 299 z 2005, s. 61 i 62. Umowa została podpisana w 2005 r. w Brukseli i wejdzie w życie w dniu 1 lipca 2007 r.

⁵¹ Artykuł 4 ust. 2 konwencji stanowi, że przedsiębiorstwo ma zwyczajowe miejsce pobytu w państwie: w którym ma swoją siedzibę statutową; zgodnie z którego prawem zostało utworzone; w którym ma swój główny organ zarządzający; lub w którym znajduje się jego główne miejsce prowadzenia działalności. Z powyższego wynika, że przedsiębiorstwo teoretycznie może mieć zwyczajowe miejsce pobytu w czterech państwach. Jeżeli jedno z tych państw jest stroną konwencji haskiej, lecz nie jest państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej, wówczas w odniesieniu do właściwości sądów przed rozporządzeniem Bruksela I pierwszeństwo będzie miała konwencja.

⁵² Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

⁵³ Zgodnie z rozporządzeniem Bruksela I, jeżeli sprawa zostanie wniesiona do sądu innego państwa członkowskiego Wspólnoty Europejskiej zanim trafi ona do wybranego sądu, ten drugi sąd musi zawiesić postępowanie do czasu zrzeczenia się właściwości przez pierwszy sąd, przed którym wszczęto postępowanie: wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-116/02 Gasser przeciwko MISAT, Rec. 2003, s. I-14721, dostępny pod adresem: < <http://curia.europa.eu/> >. Sytuacja jest odwrotna w przypadku konwencji. Zob. pkt 295 – 301 poniżej.

⁴⁸ Art. 32 ust. 5.

⁴⁹ Art. 12 i art. 13 ust. 1 lit. e).

⁵⁰ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 12 z 2001, s. 1. Ma ono zastosowanie we wszystkich państwach członkowskich UE z wyjątkiem Danii i zastępuje konwencję brukselską w zakresie

27. W odniesieniu do uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych, rozporządzenie Bruksela I będzie miało pierwszeństwo w sytuacjach, gdy zarówno sąd, który wydał orzeczenie, jak i sąd, do którego wpłynął wniosek o uznanie i wykonanie orzeczenia, znajdują się na terytorium Wspólnoty Europejskiej. Oznacza to, że zastosowanie będą miały zasadniczo bardziej ograniczone podstawy nieuznania określone w art. 34 rozporządzenia Bruksela I zamiast szerszych podstaw określonych w art. 9 konwencji; w szczególności sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, zwykle może nie uwzględniać kwestii, czy właściwość miał sąd pierwotny. W większości przypadków powinno to ułatwiać wykonanie orzeczenia.

28. Umowy dotyczące niewyłącznej właściwości sądu. Ogólnie konwencja ma zastosowanie jedynie do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu. Artykuł 22 przewiduje jednak system wzajemnych oświadczeń rozszerzający zakres postanowień konwencji dotyczących uznawania i wykonywania na umowy dotyczące niewyłącznej właściwości sądu. Orzeczenia wydawane na podstawie takich umów będą uznawane i wykonywane, jeżeli zarówno państwo pochodzenia, jak i państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, złożą takie oświadczenie, pod warunkiem że spełnione są warunki określone w art. 22 ust. 2.

29. Konkretna dziedzina prawa. Użyteczne może być podsumowanie tego akapitu poprzez rozważenie wpływu konwencji na konkretną dziedzinę prawa. Uwzględniona zostanie jedynie ograniczona ich liczba.

30. Przewóz i transport. Artykuł 2 ust. 2 lit. f) wyklucza przewóz osób i rzeczy z zakresu stosowania konwencji. Dotyczy to przewozu drogą morską oraz lądową i powietrzną. Artykuł 2 ust. 2 lit. g) wyklucza zanieczyszczenie morza, ograniczenie odpowiedzialności za roszczenia morskie, awarie wspólne oraz operacje holownicze i ratownicze w nagłych przypadkach. Pozostałe obszary prawa przewozowego są objęte zakresem stosowania konwencji⁵⁴.

31. Ubezpieczenia. Ubezpieczenia (w tym ubezpieczenia morskie) są w pełni objęte zakresem stosowania konwencji. Konwencja wyraźnie stanowi, że umowa ubezpieczenia (lub reasekuracji) nie jest wyłączona z zakresu stosowania konwencji tylko dlatego, że dotyczy sprawy, do której konwencja nie ma

zastosowania⁵⁵. Przykładowo, mimo że przewóz towarów drogą morską jest wyłączony, umowa ubezpieczenia towarów przewożonych drogą morską nie jest. Wyraźnie przewidziano również⁵⁶, że nie można ograniczyć ani odmówić uznania i wykonania orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności z umowy ubezpieczenia lub reasekuracji, powołując się na to, że zakres odpowiedzialności wynikającej z umowy dotyczy sprawy, do której konwencja nie ma zastosowania. Ponadto, jeżeli ubezpieczyciel wyrazi zgodę na zabezpieczenie ubezpieczonego przed zobowiązaniem do zapłaty odszkodowania mającego charakter kary, wówczas nie można odmówić wykonania orzeczenia wydanego na podstawie umowy ubezpieczenia tylko dlatego, że na mocy art. 11 nie można egzekwować samego przyznania odszkodowania karnego.

32. Sektor bankowy i finansowy. Sektor bankowy i finansowy są w pełni objęte zakresem stosowania konwencji. Międzynarodowe umowy pożyczki podlegają jednak często klauzuli dotyczącej niewyłącznej właściwości sądu. W takim przypadku konwencja nie będzie miała zastosowania, chyba że zainteresowane państwa złożyły oświadczenie na podstawie art. 22. Umowa dotycząca asymetrycznej właściwości sądu (umowa dotycząca właściwości sądu, w ramach której jedna strona może wszcząć postępowanie wyłącznie we wskazanym sądzie, natomiast druga strona może wytoczyć powództwo również w innych sądach) nie jest traktowana do celów konwencji jako umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu.

33. Własność intelektualna. Stosowanie konwencji w odniesieniu do własności intelektualnej było przedmiotem zagorzałych negocjacji. Wynikiem tych negocjacji było dokonanie rozróżnienia na prawa autorskie i prawa pokrewne, z jednej strony, oraz inne prawa własności intelektualnej (takie jak patenty, znaki towarowe i wzory), z drugiej strony. Obie te kategorie praw należy rozpatrywać oddzielnie.

34. Prawa autorskie i prawa pokrewne. Prawa autorskie i prawa pokrewne są w pełni objęte zakresem stosowania konwencji. Dotyczy to również przypadków odnoszących się do sporów o ważność. Ponieważ jednak orzeczenie jest wykonalne na mocy konwencji wyłącznie w stosunku do osób związanych umową dotyczącą właściwości sądu, orzeczenie o ważności nigdy nie może mieć skutku rzeczowego⁵⁷ na mocy konwencji; w

⁵⁵ Art. 17 ust. 1.

⁵⁶ Art. 17 ust. 2.

⁵⁷ Skutek rzeczowy czasami nazywany jest również skutkiem *erga omnes*.

⁵⁴ Zob. pkt 59 poniżej.

konsekwencji orzeczenie, w którym uznaje się, że prawo autorskie jest nieważne, nie jest, na mocy konwencji, wiążące dla osób trzecich⁵⁸.

35. Prawa własności intelektualnej inne niż prawa autorskie i prawa pokrewne.

Artykuł 2 ust. 2 lit. n) wyłącza ważność praw własności intelektualnej innych niż prawa autorskie i prawa pokrewne z zakresu stosowania konwencji. W związku z tym postanowienia konwencji nie mają zastosowania do postępowań w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia lub nieważności.

36. Umowy licencyjne. Konwencja ma zastosowanie do umów licencyjnych oraz innych umów dotyczących własności intelektualnej. Jeżeli umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu, wówczas orzeczenie wydane przez wybrany sąd, w którym nakazuje się zapłatę opłat licencyjnych, będzie podlegało wykonaniu na mocy konwencji.

37. Kwestionowanie ważności jako środek obrony⁵⁹. Jeżeli licencjodawca wnosi przeciwko licencjodawcy powództwo o zapłatę opłat licencyjnych, wówczas ten drugi może odpowiedzieć, stwierdzając, że przedmiotowe prawo własności intelektualnej jest nieważne. Może stanowić to odpowiedź na pozew, chyba że umowa licencyjna zawiera zapis o tym, że opłaty licencyjne są należne pomimo ewentualnego zakwestionowania ważności danego prawa własności intelektualnej (zakładając, że taki zapis jest zgodny z prawem). W przypadku gdy obowiązek uiszczania opłat licencyjnych istnieje, wyłącznie jeżeli dane prawo jest ważne, sąd rozpatrujący pozew o zapłatę opłat licencyjnych będzie musiał rozstrzygnąć kwestię ważności. Nie oznacza to, że pozew o zapłatę opłat licencyjnych przestaje być objęty zakresem stosowania konwencji⁶⁰. Orzeczenie w trybie prejudycjalnym dotyczące ważności nie podlega jednak uznaniu na mocy konwencji⁶¹.

38. Wykonanie orzeczenia na podstawie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Jeżeli wszczęto postępowanie w sprawie wykonania orzeczenia nakazującego zapłatę opłat licencyjnych i jeżeli takie orzeczenie oparto na orzeczeniu w trybie prejudycjalnym dotyczącym ważności prawa własności intelektualnej, wówczas sąd, przed którym wystapiono o

uznanie lub wykonanie orzeczenia, może odmówić wykonania takiego orzeczenia, w przypadku gdy orzeczenie w trybie prejudycjalnym jest niezgodne z orzeczeniem⁶² w sprawie ważności prawa własności intelektualnej wydanym przez odpowiedni sąd w państwie, którego prawo jest podstawą danego prawa własności intelektualnej (zazwyczaj jest to państwo rejestracji)⁶³. Ponadto, jeżeli postępowanie w sprawie ważności prawa jest prowadzone w tym państwie, sąd, przed którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może zawiesić postępowanie dotyczące wykonania do czasu uzyskania wyniku postępowania w sprawie ważności. Jeżeli sąd nie może zawiesić postępowania, wówczas może je umorzyć, pod warunkiem że będzie można wszcząć nowe postępowanie po rozstrzygnięciu kwestii ważności⁶⁴.

39. Postępowanie o naruszenie. Artykuł 2 ust. 2 lit. o) wyłącza z zakresu stosowania konwencji postępowanie o naruszenie praw własności intelektualnej innych niż prawa autorskie i prawa pokrewne. Postanowienie to podlega jednak istotnemu wyjątkowi. Postępowanie o naruszenie, które zostało lub mogło zostać wszczęte w związku z naruszeniem umowy zawartej między stronami, nie jest wyłączone z zakresu stosowania konwencji. Dotyczy to postępowania wniesionego w następstwie domniemanego naruszenia umowy licencyjnej, chociaż nie ogranicza się to do takich umów. W przypadku gdy umowa licencyjna umożliwia licencjodawcy korzystanie z prawa wyłącznie w określony sposób, dopuści się on naruszenia umowy, jeżeli będzie korzystał z tego prawa w sposób zabroniony. Ponieważ jednak licencjodawca nie byłby już chroniony licencją, może on również być winny naruszenia prawa własności intelektualnej. Wyjątek od art. 2 ust. 2 lit. o) przewiduje, że takie postępowanie jest objęte zakresem stosowania konwencji. Zasada ta ma zastosowanie, nawet jeżeli postępowanie zostaje wszczęte na podstawie deliktu, a nie na podstawie umowy: postępowanie w sprawie naruszenia jest objęte zakresem stosowania konwencji, nawet jeżeli jest wszczęte na

⁵⁸ Ma to w równym stopniu zastosowanie do innych praw własności. Na przykład wydanie wyroku w sprawie własności towarów nie może w myśl konwencji mieć skutku rzeczowego. W każdym przypadku wydanie orzeczenia może jednak mieć skutek rzeczowy na innej podstawie.

⁵⁹ Zob. pkt 77 poniżej.

⁶⁰ Art. 2 ust. 3. Tak samo byłoby w przypadku wniesienia przez licencjodawcę powództwa wzajemnego o cofnięcie.

⁶¹ Art. 10 ust. 1.

⁶² Dotyczy to między innymi decyzji urzędu patentowego lub innego właściwego organu.

⁶³ Art. 10 ust. 3 lit. a). Uznania i wykonania można jednak odmówić wyłącznie w zakresie, w jakim orzeczenie opiera się na rozstrzygnięciu w sprawie ważności. Wynika to z faktu, że art. 10 ust. 3 nie zapewnia niezależnej podstawy nieuznania, lecz jedynie kwalifikuje podstawę określoną w art. 10 ust. 2. Zob. również pkt 197 i nast. poniżej.

⁶⁴ Art. 10 ust. 3 lit. b). Formuła wprowadzająca do art. 10 ust. 3 odnosi się zarówno do odmowy wykonania lub uznania, jak i odroczenia uznania lub wykonania. To pierwsze zwykle byłoby odpowiednie w ramach lit. a), a to drugie w ramach lit. b).

podstawie deliktu, pod warunkiem że *mogłoby* zostać wszczęte na podstawie umowy.

CZEŚĆ III: KOMENTARZ DO POSZCZEGÓLNYCH ARTYKUŁÓW

Artykuł 1 Zakres stosowania

40. **Trzy ograniczenia.** Artykuł 1 ust. 1 wyjaśnia, że zakres stosowania konwencji jest ograniczony na trzy sposoby: konwencję stosuje się wyłącznie w sprawach międzynarodowych, wyłącznie do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu (choćby kwestia ta jest przedmiotem art. 22) oraz wyłącznie w sprawach cywilnych lub handlowych.

41. **Definicja terminu „międzynarodowy” w odniesieniu do właściwości sądu.** W art. 1 ust. 2 określa się definicję terminu „międzynarodowy” do celów zasad dotyczących właściwości sądu (przedstawionych w rozdziale II konwencji). Stanowi on, że sprawę uważa się za międzynarodową, chyba że spełnione są następujące dwa warunki: po pierwsze zaangażowane w nią strony mają zwyczajowe miejsce pobytu⁶⁵ w tym samym umawiającym się państwie oraz, po drugie, stosunki między tymi stronami i wszystkie inne elementy mające znaczenie w sporze (bez względu na siedzibę wybranego sądu) są powiązane wyłącznie z tym państwem. Oznacza to, że określone w konwencji zasady dotyczące właściwości sądu będą miały zastosowanie, jeżeli strony nie mają zwyczajowego miejsca pobytu w tym samym państwie albo jeżeli pewien inny element mający znaczenie w sporze (inny niż siedziba wybranego sądu) jest powiązany z innym państwem.

42. Skutek tej zasady będzie bardziej zrozumiały, jeżeli zostanie zilustrowany przykładem. Przyjmijmy, że obie strony umowy mają zwyczajowe miejsce pobytu w Portugalii⁶⁶. Umowę zawarto w Portugalii, gdzie również ma być realizowana. Strony wybrały sąd w Japonii. Żaden mający znaczenie element (inny niż siedziba wybranego sądu) nie jest powiązany z żadnym państwem innym niż Portugalia. Taka sprawa nie będzie miała międzynarodowego charakteru do celów stosowania zasad dotyczących właściwości sądu określonych w konwencji. W rezultacie jeżeli jedna strona umowy pozwie drugą stronę w Portugalii,

konwencja nie nałoży na sąd w Portugalii obowiązku zastosowania art. 6 (w celu ustalenia, czy może prowadzić postępowanie w tej sprawie). W przypadku wszczęcia postępowania przed wybranym sądem w Japonii sąd ten nie będzie zobowiązany do rozpatrzenia sprawy na mocy konwencji⁶⁷. (Oczywiście istnieje możliwość, że oba sądy, stosując swoje przepisy krajowe, osiągnęłyby wynik zbliżony do wyniku, jaki zostałby osiągnięty w przypadku zastosowania konwencji, jeśli konwencja ta miałaby zastosowanie).

43. Kolejnym skutkiem tej samej zasady jest fakt, że jeżeli strony w sprawie o charakterze czysto krajowym w stosunku do Portugalii dokonały wyboru sądu w Portugalii, przy czym jedna ze stron następnie wytoczyła powództwo w innym umawiającym się państwie, wówczas sądy tego innego państwa nie będą zobowiązane na mocy konwencji do umorzenia postępowania. Taka sytuacja raczej jednak nie będzie mieć miejsca, ponieważ mało prawdopodobne jest, że w takiej sprawie właściwy byłby jakikolwiek sąd inny niż sąd portugalski.

44. **Definicja terminu „międzynarodowy” w odniesieniu do uznawania i wykonywania.** W art. 1 ust. 3 określa się definicję terminu „międzynarodowy” do celów uznawania i wykonywania (rozdział III konwencji). Artykuł ten stanowi po prostu, że sprawę uważa się za międzynarodową do takich celów, jeżeli występuje się o uznanie lub wykonanie orzeczenia zagranicznego. W rezultacie sprawa, która nie była międzynarodowa w rozumieniu art. 1 ust. 2 w momencie wydania pierwotnego orzeczenia, staje się międzynarodową, jeżeli dochodzi się jego uznania lub wykonania w innym umawiającym się państwie.

45. W związku z tym, w przypadku gdy – w przykładzie przedstawionym w pkt 42 – wybrany sąd znajduje się w Portugalii, wówczas jakiegokolwiek wydane przez ten sąd orzeczenie będzie mogło zostać uznane i wykonane w innym umawiającym się państwie, nawet jeżeli sytuacja ta ma charakter czysto wewnętrzny względem Portugalii. Takie podejście do

⁶⁵ Zasady dotyczące ustalania zwyczajowego miejsca pobytu jednostki lub osoby niebędącej osobą fizyczną określono w art. 4 ust. 2.

⁶⁶ We wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

⁶⁷ Ponieważ omawiana sprawa nie byłaby objęta zakresem stosowania konwencji, Japonia nie musiałaby składać oświadczenia na podstawie art. 19. Złożenie oświadczenia na podstawie art. 19 byłoby konieczne wyłącznie jeżeli w sprawie istniałby element międzynarodowy wykraczający poza powiązania z Portugalii, lecz jeżeli ten element międzynarodowy nie byłby związany z Japonią (np. posiadanie przez jedną ze stron zwyczajowego miejsca pobytu w Chinach). W takim przypadku konwencja miałaby zastosowanie na mocy art. 1 ust. 2; sąd w Japonii byłby zatem zobowiązany do rozpatrzenia sprawy. Japonia mogłaby uniknąć takiego zobowiązania, składając oświadczenie na podstawie art. 19.

definicji terminu „międzynarodowy” może okazać się istotne w praktyce, ponieważ pozwany może wywieźć swój majątek poza granice Portugalii. Właśnie w celu zapewnienia takiego wyniku przyjęto dwie różne definicje terminu „międzynarodowy”.

46. Zasada ta będzie jednak miała inne skutki. W przypadku gdy (w sytuacji, która w innych okolicznościach będzie miała charakter czysto wewnętrzny względem Portugalii) dwie osoby mające zwyczajowe miejsce pobytu w Portugalii wybiorą sąd w Japonii, a jedna z nich pozwie tam drugą stronę i uzyska orzeczenie, wówczas sprawa stanie się międzynarodowa, jeżeli zostanie wszczęte postępowanie w sprawie wykonania tego orzeczenia w innym umawiającym się państwie. Portugalia będzie zobowiązana na mocy konwencji do wykonania orzeczenia japońskiego, chyba że sąd w Portugalii wyda sprzeczne orzeczenie w postępowaniu między tymi samymi stronami⁶⁸ lub Portugalia złoży oświadczenie na podstawie art. 20⁶⁹.

47. Umowy dotyczące wyłącznej właściwości sądu. Znaczącą kwestią przy ograniczaniu zakresu stosowania konwencji do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu było uniknięcie problemów, które w przeciwnym wypadku pojawiłyby się w odniesieniu do zasady zawisłości sprawy.

48. Artykuł 5 (zgodnie z którym wybrany sąd ma obowiązek rozpatrzenia sprawy) nie mógłby mieć zastosowania w istniejącej formie do umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu, ponieważ sąd inny niż sąd wybrany mógłby być pierwszym sądem, przed którym wszczęto postępowanie, i mógłby również być upoważniony do rozpatrzenia sprawy, gdyby umowa była umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu. Prowadziłoby to do pojawienia się kwestii zawisłości sprawy i *forum non conveniens*, które będzie trudno rozwiązać w odpowiedni sposób. Ponadto art. 6 (w którym zakazuje się rozpatrywania spraw sądom innym niż wybrany sąd) nie mógłby mieć zastosowania, gdyby umowa dotycząca właściwości sądu została uznana za umowę dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu. Argumenty te nie mają zastosowania w tym samym zakresie na etapie uznawania i wykonywania. W związku z powyższym w art. 22 dopuszczono, aby umawiające się państwa złożyły wzajemne oświadczenia rozszerzające zakres postanowień konwencji dotyczących uznawania i wykonywania na umowy dotyczące

niewyłącznej właściwości sądu, o ile spełnione zostaną pewne warunki⁷⁰.

49. Sprawy cywilne lub handlowe. „Sprawy cywilne lub handlowe”, podobnie jak inne pojęcia zastosowane w konwencji, mają znaczenie autonomiczne: nie wymagają odniesienia do przepisów krajowych ani innych instrumentów. Ograniczenie do spraw cywilnych lub handlowych jest powszechną praktyką w konwencjach międzynarodowych tego rodzaju. Ma ona przede wszystkim na celu wyłączenie prawa publicznego i prawa karnego⁷¹. Powodem zastosowania słowa „handlowe” i „cywilne” jest fakt, że w niektórych systemach prawnych określenia „cywilne” i „handlowe” są uznawane za oddzielne i wzajemnie wykluczające się kategorie. Zastosowanie tych dwóch terminów jest pomocne dla tych systemów prawnych. Nie szkodzi to systemom, w których postępowania handlowe stanowią podkategorię postępowań cywilnych⁷². Określone sprawy, które wyraźnie należą do klasy spraw cywilnych lub handlowych, są jednak wyłączone z zakresu stosowania konwencji na mocy art. 2⁷³.

Artykuł 2 Wylączenia z zakresu stosowania

50. Umowy konsumenckie. Artykuł 2 ust. 1 lit. a) stanowi, że konwencja nie ma zastosowania do umów dotyczących właściwości sądu, których stroną jest osoba fizyczna działająca przede wszystkim w celach osobistych, rodzinnych lub związanych z gospodarstwem domowym (konsument). Wyłączenie to obejmuje umowę między konsumentem a osobą niebędącą konsumentem, a także umowę między dwoma konsumentami⁷⁴.

⁷⁰ Zob. pkt 240 i nast. poniżej.

⁷¹ Do wyłączenia danego postępowania z zakresu stosowania konwencji nie wystarcza sam fakt, że stroną tego postępowania jest państwo, w tym rząd, agencja rządowa lub jakkolwiek osoba działająca na rzecz państwa: art. 2 ust. 5, kwestię tę omówiono w pkt 85 i 86 poniżej.

⁷² Kwestię dotyczącą „spraw cywilnych lub handlowych” omówiono bardziej szczegółowo w sprawozdaniu Nygha / Pocara, s. 29–31 (powyżej, przypis 11).

⁷³ Zob. pkt 50 i nast. poniżej. Artykuł 1 ust. 1 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. zawierał dodatkowe przepisy wyraźnie stanowiące, że konwencja nie będzie miała zastosowania do spraw skarbowych, celnych ani administracyjnych. Przepis ten nie został uwzględniony w późniejszych projektach, ponieważ uznano go za zbędny: za oczywisty uznano fakt, że takie sprawy nie mogłyby mieć charakteru cywilnego ani handlowego.

⁷⁴ Niektóre umowy, których stroną jest osoba fizyczna, nie zostały wyłączone z zakresu stosowania na mocy art. 2 ust. 1 lit. a) – np. umowy handlowe, których stroną jest przedsiębiorca indywidualny (osoba fizyczna działająca w ramach prowadzonej przez nią działalności gospodarczej). W przypadku gdy umowa jest zawierana przez osobę

⁶⁸ Art. 9 lit. f). Orzeczenie portugalskie nie musi być wydane przed orzeczeniem japońskim.

⁶⁹ Zob. pkt 231 i nast. poniżej.

51. **Umowy o pracę.** Artykuł 2 ust. 1 lit b) wyłącza z zakresu stosowania konwencji umowy dotyczące właściwości sądu związane z indywidualnymi lub zbiorowymi umowami o pracę. Indywidualna umowa o pracę jest zawierana między pracodawcą a indywidualnym pracownikiem; zbiorowa umowa o pracę jest zawierana między pracodawcą lub grupą pracodawców a grupą pracowników lub organizacją ich reprezentującą, taką jak związek zawodowy. Wyłączenie to stosuje się również do powództw z tytułu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym wynikających ze stosunku pracy – np. jeżeli pracownik dozna w pracy szkody fizycznej i wynikającej z niej krzywdy⁷⁵.

52. **Inne sprawy wyłączone z zakresu stosowania.** Artykuł 2 ust. 2 stanowi, że konwencja nie ma zastosowania w dziedzinach wymienionych w lit. a)–p)⁷⁶. Jak wyjaśniono w art. 2 ust. 3, wyłączenie ma jednak zastosowanie jedynie w przypadku gdy jedna ze spraw, o których mowa w ust. 2, jest „przedmiotem” (obiektem lub jednym z obiektów)⁷⁷ danego postępowania⁷⁸. Oznacza to, że postępowanie nie jest objęte wyłączeniem z zakresu konwencji, jeżeli jedna z tych spraw występuje jako kwestia wstępna w

prawną nie jest konieczne, aby osoba ta działała w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. W art. 2 ust. 1 lit. a) nie wyklucza się z zakresu stosowania umowy dotyczącej właściwości sądu zawartej przez instytucję rządową lub organizację charytatywną.

⁷⁵ Takie postępowanie również nie byłoby objęte zakresem konwencji na podstawie art. 2 ust. 2 lit. j). W niektórych państwach prawo pozwala pracownikowi na bezpośrednie wytoczenie powództwa przeciwko ubezpieczycielowi pracodawcy w odniesieniu do roszczeń wynikających ze szkody fizycznej w przypadku gdy pracodawca jest niewypłacalny. W tych państwach konwencja nie będzie miała zastosowania również do bezpośredniego roszczenia pracownika przeciwko ubezpieczycielowi pracodawcy, nawet jeżeli pracodawca i pracownik zawarli umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu. W tym przypadku art. 17 nie będzie miał zastosowania, ponieważ postępowanie nie będzie objęte umową ubezpieczenia. Artykuł 2 ust. 1 lit. b) ani art. 2 ust. 2 lit. j) nie wpłyną jednak na stosunki między pracodawcą a ubezpieczycielem: zob. art. 17.

⁷⁶ We wstępnym projekcie konwencji z 1999 r. do niektórych z tych dziedzin odniesiono się w art. 12; w ramach tego projektu nie były one jednak wyłączone z zakresu stosowania konwencji, tylko objęte zasadami właściwości wyłącznej. Niektóre uwagi dotyczące art. 12 zawarte w sprawozdaniu Nygha / Pocara są jednak pomocne w zrozumieniu ostatecznego tekstu konwencji.

⁷⁷ Podobnie jak we francuskiej wersji tekstu („objet”), w angielskiej wersji zastosowano słowo „object” (w polskiej wersji „przedmiot”) wcześniej stosowane w niektórych konwencjach tego typu (por. art. 16 konwencji brukselskiej w angielskiej wersji językowej), ale możliwe było również użycie słowa „subject”, które prawdopodobnie jest częściej stosowane w systemach *common law*. Służy ono do oznaczenia sprawy, której bezpośrednio dotyczy postępowanie.

⁷⁸ Poniżej podany został przykład, pkt 75 i 77.

postępowaniu, którego przedmiotem/obiektem jest inna kwestia⁷⁹.

53. Istnieje wiele powodów wyłączenia z zakresu stosowania dziedzin, o których mowa w art. 2 ust. 2. W niektórych przypadkach uwzględnia się interes publiczny lub interes osób trzecich, aby strony nie miały prawa załatwiania spraw między sobą. W takich przypadkach konkretny sąd będzie często posiadał wyłączną właściwość, której nie będzie można obalić na mocy umowy dotyczącej właściwości sądu. W innych przypadkach mają zastosowanie inne wielostronne systemy prawne; konwencja nie jest więc niezbędna i czasami trudno byłoby zdecydować, który instrument przeważa, gdyby konwencja miała obejmować taki obszar⁸⁰.

54. **Stan cywilny i zdolność prawna** Litera a) dotyczy stanu cywilnego oraz zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych osób fizycznych. Obejmuje to postępowanie dotyczące rozvodu, unieważnienie małżeństwa lub pokrewieństwo z dziećmi.

55. **Prawo rodzinne i spadki.** Litery b)–d) dotyczą prawa rodzinnego i spadków⁸¹. W lit. b) „obowiązki alimentacyjne” obejmują świadczenia alimentacyjne na rzecz dzieci. W lit. c) „majątkowe stosunki małżeńskie” obejmują szczególne prawa, jakie małżonek posiada w odniesieniu do miejsca zamieszkania małżonków w ramach niektórych właściwości; natomiast „podobne związki” obejmują relacje między parami niepozostającymi w związku małżeńskim, w zakresie, w jakim uwzględnia się uznanie prawne⁸².

56. **Upadłość.** Zgodnie z lit e) z zastosowania wyłącza się upadłość, układy sądowe i podobne sprawy. Pojęcie „upadłość” obejmuje upadłość osób fizycznych, a także likwidację upadłych przedsiębiorstw, ale nie obejmuje likwidacji przedsiębiorstwa z powodów innych niż upadłość, o których mowa w lit. m). Pojęcie „układy sądowe” odnosi się do procedur, na mocy których dłużnik może zawrzeć umowę z wierzycielem w związku z moratorium na spłatę długów lub na umorzenie tych długów. Pojęcie „podobne sprawy” obejmuje szeroki zakres innych metod pomocy na rzecz osób lub podmiotów, które ogłosiły upadłość, w odzyskaniu wypłacalności przy jednoczesnej

⁷⁹ Orzeczenie w sprawie kwestii wstępnej nie podlega jednak samo w sobie uznaniu ani wykonaniu na mocy konwencji: art. 10 ust. 1.

⁸⁰ Więcej przykładów podano poniżej, w pkt 58 i 64.

⁸¹ Niektóre z tych kwestii porusza się w innych konwencjach haskich.

⁸² Przepisy te w dużej mierze pochodzą z art. 1 ust. 2 lit. a)–d) wstępnego projektu konwencji z 1999 r., a zakres ich stosowania jest dalej rozpatrywany w sprawozdaniu Nygha / Pocara, s. 32–34.

kontynuacji wymiany handlowej, takich jak postanowienia rozdziału 11 Federalnego Kodeksu upadłościowego Stanów Zjednoczonych⁸³.

57. Jeżeli postępowanie bezpośrednio dotyczy upadłości, jest ono wyłączone z zakresu stosowania konwencji na podstawie lit. e). Przyjmijmy np., że A (zamieszkały w państwie X) i B (zamieszkały w państwie Y) zawierają umowę, w ramach której B jest winien A pieniądze⁸⁴. Umowa obejmuje klauzulę dotyczącą właściwości sądu na korzyść sądów państwa Z. A ogłasza upadłość w wyniku postępowania odbywającego się w państwie X. Konwencja miałaby zastosowanie do wszystkich postępowań wszczętych wobec B w celu odzyskania długu, nawet gdyby były one wszczęte przez osobę wyznaczoną do zarządzania masą upadłości A: pod warunkiem że wyznaczenie na mocy prawa państwa X dotyczącego niewypłacalności jest uznawane w państwie Z, osoba ta będzie występowała w imieniu A i będzie związana umową dotyczącą właściwości sądu. Konwencja nie będzie jednak miała zastosowania do kwestii dotyczących zarządzania masą upadłości – np. określania hierarchii różnych wierzycieli.

58. **Przewóz osób lub rzeczy.** Na podstawie lit. f) wyłącza się z zakresu stosowania umowy dotyczące krajowych i międzynarodowych przewozów osób i lub rzeczy⁸⁵. Obejmują one przewóz drogą morską, lądową i powietrzną lub dowolnym sposobem łączącym te trzy warianty. Międzynarodowy przewóz osób lub rzeczy podlega szeregowi innych konwencji, np. haskim zasadom dotyczącym konosamentów⁸⁶. Wyłączając te kwestie z zakresu stosowania, unika się możliwości konfliktu konwencji.

59. **Kwestie dotyczące morza.** Na podstawie lit. g) wyłącza się z zakresu stosowania pięć kwestii: zanieczyszczenie morza; ograniczenie odpowiedzialności za roszczenia morskie; awarie wspólne oraz operacje holownicze i ratownicze w nagłych przypadkach. Stosowanie umów dotyczących właściwości sądu w odniesieniu do tych kwestii byłoby przyczyną problemów dla niektórych państw. Inne kwestie związane z morzem (żegluga morską) np.

ubezpieczenie morskie, operacje holownicze i ratownicze w przypadkach niebędących nagłymi, budowa statków, hipoteka statków oraz linie żeglugowe są włączone w zakres stosowania⁸⁷.

60. **Ograniczenia konkurencji.** Kwestie dotyczące ograniczeń konkurencji są wyłączone z zakresu stosowania na podstawie litery h). Wyłączenie to określono jako „ograniczenia konkurencji”, ponieważ w różnych państwach używa się różnych pojęć i systemów prawnych w odniesieniu do zasad o podobnej (choć niekoniecznie identycznej) treści merytorycznej. Standardowym pojęciem w Stanach Zjednoczonych jest „prawo antymonopolowe”, a w Europie „prawo konkurencji”. W związku z tym w konwencji użyto obu terminów. Litera h) nie obejmuje praktyk nazywanych niekiedy „nieuczciwą konkurencją” (w języku francuskim: *concurrence déloyale*) – np. reklam wprowadzających w błąd lub bezprawne używanie nazwy towarów, takich jak towary konkurenta⁸⁸.

61. Postępowanie karne w sprawie ograniczenia konkurencji nie jest sprawą cywilną ani handlową; w związku z tym nie jest objęte zakresem stosowania konwencji na mocy art. 1 ust. 1⁸⁹.

62. Kwestie dotyczące ograniczenia konkurencji mogą jednak stanowić przedmiot postępowań w ramach prawa prywatnego. Takie działania mogą wynikać ze stosunku umownego – np. jeżeli powód będący stroną umowy antykonkurencyjnej powołuje się na unieważnienie umowy lub jeżeli nabywca domaga się zwrotu nadmiernie wysokich cen na rzecz sprzedawcy wskutek zobowiązania sprzedawcy w ramach umowy dotyczącej ustalania cen lub nadużywania przez niego pozycji dominującej⁹⁰. Dobrym przykładem jest

⁸³ Taki sam przypis znajduje się w art. 1 ust. 2 lit. e) wstępnego projektu konwencji z 1999 r., a zakres jego stosowania jest dalej analizowany w sprawozdaniu Nygha / Pocara, s. 34–35.

⁸⁴ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja zobowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

⁸⁵ W tym przypadku „rzeczy” obejmują bagaż pasażerów.

⁸⁶ Przyjęto je w 1924 r. i zmieniono protokołem z Brukseli z 1968 r. Niekiedy nazywane „zasadami Hasko-Visbijskimi” (ang. *Hague-Visby Rules*).

⁸⁷ Zob. pkt 30 powyżej.

⁸⁸ Protokoły obrad Komisji Specjalnej w sprawie właściwości, uznawania i wykonania orzeczeń zagranicznych w sprawach cywilnych i handlowych (w dniach 1–9 grudnia 2003 r.), protokół nr 13, s. 2 (oświadczenie przewodniczącego komitetu redakcyjnego, wprowadzające dokument roboczy nr 39 z 2003 r., w którym art. 1 ust. 3 lit. g) był odpowiednikiem art. 2 ust. 2 lit. h) ostatecznego tekstu konwencji); zob. kolejny protokół nr 1, s. 9 (pierwszego sekretarza); s. 10 (eksperta ze Stanów Zjednoczonych Ameryki); protokół nr 4, s. 1 (eksperta z Nowej Zelandii); oraz s. 2 (eksperta ze Szwajcarii). W związku z tym angielska wersja językowa miała mieć takie samo znaczenie, jak francuska wersja językowa, w której zastosowano określenie „*les entraves à la concurrence*” – pojęcie, które nie obejmuje nieuczciwej konkurencji.

⁸⁹ Ma to również zastosowanie do postępowania quasi-karnego na mocy art. 81 i 82 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską z 2002 r.

⁹⁰ Zob. L. Radicati di Brozolo „Antitrust Claims: Why exclude them from the Hague Jurisdiction and Judgments Convention”, *European Competition Law Review* 2004, t. 25, nr 12, s. 780–782.

powództwo z tytułu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym o odszkodowanie za naruszenie przepisów dotyczących konkurencji, dopuszczalne zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i w Unii Europejskiej, a także w niektórych innych państwach. Powództwa te, nawet jeżeli zostały wniesione na podstawie umowy dotyczącej właściwości sądu, są wyłączone z zakresu stosowania na mocy art. 2 ust. 2 lit. h), pomimo że mają miejsce między podmiotami prywatnymi.

63. Z drugiej strony, jeżeli powód pozywa kogoś na podstawie umowy, a pozwany uważa, że umowa jest nieważna, ponieważ narusza prawo dotyczące konkurencji, postępowanie *nie* wykracza poza zakres stosowania konwencji, ponieważ kwestie dotyczące ograniczeń konkurencji nie stanowią obiektu/przedmiotu postępowania, a tylko pojawiają się jako kwestia wstępna⁹¹. Obiektem/przedmiotem postępowania jest roszczenie na podstawie umowy: główną sprawą poruszaną przed sądem jest kwestia, czy orzeczenie ma być wydane przeciwko pozwanemu z powodu naruszenia warunków umownych.

64. **Odpowiedzialność za szkody jądrowe.** Na podstawie lit. i) wyłącza się z zakresu stosowania odpowiedzialność za szkody jądrowe. Kwestia ta jest przedmiotem różnych międzynarodowych konwencji, zgodnie z postanowieniami których państwo, w którym miał miejsce wypadek jądrowy, posiada właściwość wyłączną w sprawach dotyczących wnoszenia powództwa o odszkodowanie za odpowiedzialność wynikającą z wypadku⁹². W niektórych przypadkach na mocy art. 26 możliwe jest nadanie pierwszeństwa tym konwencjom przed przedmiotową konwencją. Niektóre państwa posiadające elektrownie jądrowe nie są jednak stronami żadnej z konwencji dotyczących odpowiedzialności za szkody jądrowe⁹³. Takie państwa niechętnie pozwalają na wszczęcie postępowania prawnego w innym państwie na podstawie umowy dotyczącej właściwości sądu, ponieważ w przypadku gdy operatorzy elektrowni jądrowych korzystają z ograniczonej odpowiedzialności na mocy prawa obowiązującego w danym państwie lub w przypadku gdy odszkodowanie za szkodę jest wypłacane z funduszy publicznych,

niezbędna byłaby jedna procedura zbiorowa obowiązująca w tym państwie na podstawie jego prawa wewnętrznego, aby zapewnić jednolite rozwiązanie w odniesieniu do odpowiedzialności i sprawiedliwego podziału ograniczonych funduszy wśród ofiar.

65. **Szkoda fizyczna.** Na podstawie lit. j) wyłącza się z zakresu stosowania roszczenia z tytułu szkody fizycznej i wynikającej z niej krzywdy, wysuwane przez osoby fizyczne lub w ich imieniu. W takich przypadkach umowy dotyczące właściwości sądu są rzadkością. Podczas sesji dyplomatycznej przedstawiono opinię, zgodnie z którą „szkoda fizyczna” obejmuje szok (nawet jeżeli nie towarzyszy mu uraz fizyczny) – np. spowodowany byciem świadkiem śmierci członka rodziny, ale nie upokorzeniem ani zranionymi uczuciami – np. w wyniku naruszenia prywatności lub zniesławienia⁹⁴.

66. **Szkoda wyrządzona w dobrach materialnych.** Na podstawie lit. k) wyłącza się z zakresu stosowania roszczenia, które nie wynikają ze stosunku umownego i dotyczą odpowiedzialności deliktowej za szkodę wyrządzoną w dobrach materialnych⁹⁵. Wyłączenie to nie ma zastosowania do roszczeń wynikających z umowy (w każdym przypadku); nie ma również zastosowania do roszczeń deliktowych, które wynikają ze stosunku umownego. W związku z tym w praktyce wyłączenie będzie miało jedynie ograniczony wpływ.

67. **Nieruchomości** Na podstawie lit. l) wyłączono z zakresu stosowania prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawę nieruchomości. Odniesienie do praw rzeczowych należy rozumieć jako odwołanie jedynie do postępowania dotyczącego własności nieruchomości lub do innych praw rzeczowych na nieruchomości, a nie do postępowania

⁹¹ Zob. art. 2 ust. 3.

⁹² Konwencja paryska w sprawie odpowiedzialności osób trzecich w dziedzinie energii jądrowej z 1960 r. wraz ze zmianą z 2004 r.; Konwencja z 1963 r. uzupełniająca konwencję paryską wraz ze zmianą z 2004 r.; Konwencja wiedeńska o odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową z 1963 r. wraz ze zmianą z 1997 r.; Konwencja w sprawie dodatkowych odszkodowań za szkody spowodowane energią jądrową z 1997 r.; Wspólny protokół odnoszący się do konwencji wiedeńskiej i konwencji paryskiej z 1988.

⁹³ Np. Kanada, Chiny, Japonia, Korea i Stany Zjednoczone Ameryki.

⁹⁴ Zob. protokół obrad z dwudziestej sesji, Komisja II: protokół nr 20, pkt 3–7 i protokół nr 24, pkt 16–18. Uczestnicy sesji dyplomatycznej byli świadomi faktu, że określenie znajdujące się we francuskiej wersji językowej („*les dommages corporels et moraux y afférents*”) może mieć węższe znaczenie, ponieważ obejmuje szok jedynie w przypadku gdy towarzyszy mu uraz fizyczny. W ramach sesji dyplomatycznej niemożliwe było znalezienie terminu w języku francuskim określającego w sposób bardziej przejrzysty, czy wyłączenie, o którym mowa w lit. j), obejmuje szok, nawet jeżeli jest to jedyny uraz, jakiego doznano, nie obejmując dodatkowo zranionych uczuć lub utraty reputacji (np. zniesławienia), co obejmowałby zastosowany oddzielnie termin „*dommages moraux*”. W związku z tym zażądano, aby w sprawozdaniu w jasny sposób określono cel sesji, a nie rozszerzano zakresu wyłączenia we francuskiej wersji językowej poza zakres wyłączeń określony w tekście w angielskiej wersji językowej.

⁹⁵ Delikt jest pojęciem dotyczącym prawa cywilnego analogicznym do pojęcia „czynu niedozwolonego” w systemie prawnym *common law*.

dotyczącego nieruchomości, którego obiektem/przedmiotem nie są prawa rzeczowe. W związku z tym nie będzie obejmowało postępowania w sprawie uszkodzenia nieruchomości (choćby takie postępowania mogły być wyłączone na mocy lit. k)) ani roszczeń z tytułu odszkodowań za naruszenie warunków umowy sprzedaży gruntów⁹⁶.

68. Najem lub dzierżawa nieruchomości są wyłączone z zakresu stosowania z szeregu przyczyn. Po pierwsze, w niektórych państwach najem lub dzierżawa nieruchomości są przedmiotem szczególnych przepisów opracowanych w celu ochrony najemcy. W zakresie, w jakim przepisy te mają zastosowanie do domów prywatnych, najemca byłby konsumentem na mocy art. 2 ust. 1 lit. a), a umowa byłaby wyłączona z zakresu stosowania na mocy tych przepisów. Przepisy te mogą jednak obowiązywać również w innych sytuacjach. Po drugie, podczas dyskusji w ramach sesji dyplomatycznej stało się jasne, że w ramach niektórych jurysdykcji niektóre rodzaje najmu lub dzierżawy uznaje się za prawa rzeczowe i w związku z tym wyłącza się je z zakresu stosowania konwencji na podstawie pierwszej części lit. l). Uznano za pożądane traktowanie wszystkich rodzajów najmu i dzierżawy w taki sam sposób na mocy konwencji, niezależnie od ich kwalifikacji prawnej w prawie wewnętrznym⁹⁷.

69. Postępowanie nie byłoby wykluczone z zakresu stosowania konwencji w przypadku gdyby tylko pośrednio dotyczyło nieruchomości – np. postępowanie dotyczące praw i obowiązków sprzedawcy i nabywcy w ramach umowy sprzedaży przedsiębiorstwa, nawet jeżeli obejmuje ona zobowiązanie do przeniesienia najmu lokalu. Z drugiej strony postępowanie między wynajmującym a najemcą dotyczące warunków najmu byłoby wyłączone z zakresu stosowania.

70. **Osoby prawne.** Na podstawie lit. m) wyklucza się z zakresu stosowania ważność, nieważność lub ustanie osoby prawnej oraz ważność decyzji wydanych przez organy tej osoby prawnej⁹⁸. Fakt, że takie sprawy, które często obejmują prawa osób trzecich, powinny być wykluczane z zakresu właściwości sądu, który w przeciwnym razie byłby właściwy do rozstrzygnięcia tej sprawy, uznano za

niepożądany, szczególnie ponieważ przedmiotowa właściwość jest zwykle wyłączna.

71. **Własność intelektualna.** Litery n) i o) mają zastosowanie do własności intelektualnej. W ramach tych liter dokonano rozróżnienia na prawa autorskie i prawa pokrewne, z jednej strony, oraz inne prawa własności intelektualnej, z drugiej strony. Kwestia ta zostanie omówiona oddzielnie.

72. **Prawa autorskie i prawa pokrewne.** Prawa autorskie i prawa pokrewne są w pełni objęte zakresem stosowania konwencji. Obejmuje to postępowania dotyczące ważności lub naruszenia takich praw. Ponieważ jednak orzeczenie może zostać uznane lub wykonane na mocy konwencji wyłącznie w stosunku do osób związanych umową dotyczącą właściwości sądu, orzeczenie o ważności nie może mieć skutku rzeczowego na mocy konwencji⁹⁹.

73. **Prawa pokrewne.** Prawa pokrewne są niekiedy nazywane również „prawami pokrewnymi prawa autorskiego”. Przykłady praw pokrewnych obejmują¹⁰⁰: prawa wykonawców (takich jak aktorzy lub muzycy) do ich wykonań, prawa producentów nagrań dźwiękowych (np. nagranych kaset, płyt CD) do ich nagrań oraz prawa organizacji nadawczych do ich nagrań radiowych i telewizyjnych¹⁰¹.

74. **Inne prawa własności intelektualnej**¹⁰². Litery n) i o) mają zastosowanie jedynie do praw własności intelektualnej innych niż prawa autorskie i prawa pokrewne. Na podstawie lit. n) wyłącza się z zakresu stosowania konwencji ważność takich praw. Na podstawie lit. o) wyłącza się z zakresu stosowania naruszenia takich praw, pomimo że podlegają one istotnemu wyjątkowi. Te dwie kwestie zostaną omówione oddzielnie.

75. **Ważność.** Postępowania dotyczące ważności praw własności intelektualnej innych niż prawa autorskie i prawa pokrewne są wyłączone z zakresu stosowania konwencji. W związku z tym postępowanie dotyczące odwołania takiego prawa lub oświadczenia o ważności lub nieważności takiego prawa znajduje się poza zakresem stosowania

⁹⁶ Fakt, że sąd może mieć obowiązek rozpatrzenia kwestii wstępnej dotyczącej prawa własności gruntu nie będzie miał wpływu: zob. art. 2 ust. 3.

⁹⁷ Zob. protokół obrad nr 13 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 46–87, w szczególności pkt 56, 76, 84 i 86.

⁹⁸ Takie samo zdanie pojawia się (z czysto werbalną różnicą) w art. 12 ust. 2 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha / Pocara na s. 65 i 66.

⁹⁹ Skutek rzeczowy czasami nazywany jest również skutkiem *erga omnes*.

¹⁰⁰ Zob. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) z 1994 r., część II, sekcja 1, a także Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach z 1996 r.; Konwencja o ochronie producentów nagrań fonograficznych przed nieupoważnionym powielaniem ich nagrań fonograficznych (Genewa, 1971 r.); oraz Międzynarodowa konwencja o ochronie wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych (Rzym, 1961 r.).

¹⁰¹ Zob. art. 14 porozumienia TRIPS.

¹⁰² Kolejne punkty niniejszego sprawozdania są poświęcone wyłącznie prawom własności intelektualnej innym niż prawa autorskie i prawa pokrewne.

konwencji. W art. 2 ust. 3 wyraźnie jednak stwierdzono, że postępowanie dotyczące sprawy objętej zakresem stosowania konwencji nie jest z niego wyłączone jedynie z powodu ważności prawa własności intelektualnej występującej jako kwestia wstępna. W rezultacie postępowania w celu wykonania umowy licencyjnej dotyczącej prawa własności intelektualnej nie zostają wyłączone z zakresu stosowania tylko dlatego, że pozwany broni się wskazując na nieważność prawa. Artykuł 10 ust. 1 stanowi jednak, że rozstrzygnięcie wstępnej kwestii ważności nie podlega niezależnemu uznaniu w innych umawiających się państwach¹⁰³. Z drugiej strony prawomocny nakaz¹⁰⁴ sądu w postępowaniu w ramach umowy dotyczącej właściwości sądu dotyczący umowy licencyjnej – np. dotyczący zapłaty określonej sumy pieniędzy – może być uznany i wykonany na mocy konwencji¹⁰⁵.

76. Umowy dotyczące własności intelektualnej. Konwencja ma zastosowanie do umów dotyczących praw własności intelektualnej, takich jak umowy licencyjne, porozumienia dystrybucyjne, umowy o wspólnym przedsięwzięciu, umowy agencyjne oraz umowy dotyczące opracowania prawa własności intelektualnej. Postępowania wszczęte w ramach takich umów – np. postępowanie dotyczące uiszczania opłat licencyjnych w ramach umowy licencyjnej – są objęte zakresem stosowania konwencji.

77. Nieważność jako środek obrony¹⁰⁶. W postępowaniu w ramach umowy pozwany może stwierdzić, że prawo własności intelektualnej jest nieważne. Jeżeli prawo powoda w ramach umowy – np. prawo do otrzymania opłat licencyjnych – zależy od ważności prawa własności intelektualnej, sąd będzie musiał w ramach postępowania prejudycjalnego podjąć decyzję w sprawie ważności zanim podejmie decyzję dotyczącą głównego problemu. Jak wyjaśniono powyżej, nie oznacza to, że to postępowanie nie jest już objęte zakresem stosowania konwencji. W art. 10 ust. 3 określono szczególne zasady dotyczące uznania i wykonania orzeczenia¹⁰⁷.

78. Powództwo wzajemne o cofnięcie. Pozwany, zamiast podnosić kwestię nieważności jako środka obrony, może wnieść powództwo wzajemne o cofnięcie prawa własności intelektualnej. Takie powództwo

znajdowałoby się poza zakresem stosowania konwencji, ponieważ jego przedmiotem byłaby ważność prawa. Fakt jego wszczęcia nie oznacza jednak, że powództwo w ramach umowy przestaje być objęte zakresem stosowania konwencji.

79. Naruszenie. Postępowanie o naruszenie (dotyczące praw własności intelektualnej innych niż prawa autorskie i prawa pokrewne) jest wyłączone z zakresu stosowania, chyba że powództwo o odnośne naruszenie zostało lub mogło zostać oparte na naruszeniu umowy między stronami, dotyczącej takich praw¹⁰⁸. Oznacza to przede wszystkim, że strony muszą zawrzeć umowę dotyczącą takich praw. Zazwyczaj umowa dotycząca właściwości sądu byłaby objęta umową. Po drugie, musi to być postępowanie wszczęte w wyniku pozwu w sprawie naruszenia umowy lub postępowanie, które, nawet jeżeli zostaje wszczęte na podstawie deliktu, mogłoby zostać wszczęte na podstawie naruszenia umowy¹⁰⁹.

80. Przykład. Najlepszym przykładem jest umowa licencyjna. Należy założyć, że umowa upoważnia licencjodawcę do korzystania z prawa własności intelektualnej na pewne szczególne sposoby, ale nie na inne. Jeżeli licencjodawca korzysta z tego prawa w sposób zabroniony w umowie, będzie on uznany za winnego naruszenia postanowień umowy. Jeżeli licencjodawca wnieśli przeciwko licencjodawcy powództwo o naruszenie postanowień umowy, postępowanie będzie objęte zakresem stosowania konwencji. Jeżeli jednak licencjodawca woli wnieść powództwo z tytułu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, postępowanie również będzie objęte zakresem stosowania konwencji: mogło ono zostać wszczęte w związku z naruszeniem postanowień umowy.

81. Przepis ten jest ważny z wielu powodów. W niektórych państwach strony są jedynie zobowiązane do wskazania stanu faktycznego:

¹⁰⁸ Postępowanie o naruszenie w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. o) obejmuje postępowanie wszczęte o odszkodowanie za działania mające miejsce w okresie między publikacją wniosku a publikacją rejestracji prawa własności intelektualnej, powództwo wytoczone o stwierdzenie braku naruszenia, a także powództwa wniesione o określenie lub potwierdzenie prawa pierwszeństwa użytkownika do korzystania z wynalazku. Zob. protokół obrad nr 7 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 39 i 40.

¹⁰⁹ Jedynie sytuacje, gdy na podstawie lit. o) wyklucza się sprawę, która w przeciwnym razie byłaby objęta zakresem stosowania, mają miejsce wówczas, gdy umowa dotycząca właściwości sądu ma zastosowanie do naruszeń, które nie stanowią naruszenia umowy ją obejmującej, lub jakiegokolwiek innej umowy zawartej między stronami lub gdy strony zawarły umowę dotyczącą właściwości sądu związaną z naruszeniem, które już miało miejsce i nie było związane z żadną umową między stronami. Takie umowy będą rzadkością.

¹⁰³ Zob. pkt 194–196 poniżej.

¹⁰⁴ W celu dokonania rozróżnienia między „prawomocnym nakazem” a rozstrzygnięciem w kwestiach wstępnych zob. pkt 194 i 195 poniżej.

¹⁰⁵ Zob. również art. 10 ust. 3, omówiony poniżej, pkt 197–201.

¹⁰⁶ Zob. również powyżej pkt 37.

¹⁰⁷ Zob. pkt 197 i nast. poniżej.

do obowiązków sądu należy kwalifikacja prawna tych faktów. Wybór sądu w zakresie umowy lub deliktu może zależeć od tego, co jest prostsze do ustalenia. W innych państwach strony same decydują o tym, czy wnieść powództwo z umowy, czy z deliktu. Państwa mogą mieć ważne powody (takie jak możliwość otrzymania większego odszkodowania), aby wybrać jeden lub drugi sposób. Takie przypadkowe rozważania nie powinny decydować o tym, czy sprawa jest objęta zakresem stosowania konwencji, czy nie.

82. Rejestry publiczne. Na podstawie lit. p) wyłącza się z zakresu stosowania ważność wpisów do rejestrów publicznych¹¹⁰. Niektórzy mogą uważać, że nie ma to charakteru sprawy cywilnej lub handlowej. Ponieważ jednak niektóre instrumenty międzynarodowe¹¹¹ zapewniają wyłączną jurysdykcję w sprawach, których przedmiotem jest ważność takich wpisów, lepszym rozwiązaniem było zatem wyraźne wyłączenie ich z zakresu stosowania w celu uniknięcia wszelkich wątpliwości.

83. Ubezpieczenia. Umowy ubezpieczenia (lub reasekuracji) nie są wyłączone z zakresu stosowania konwencji tylko dlatego, że dotyczą jednej ze spraw, o których mowa w ust. 2. Fakt, że poniesione ryzyko nie jest objęte zakresem stosowania konwencji nie oznacza, że umowa ubezpieczenia nie jest objęta zakresem stosowania konwencji. W związku z tym ubezpieczenie ładunku przewożonego drogą morską nie jest wyłączone z zakresu stosowania na podstawie art. 2 ust. 2 lit. f), a ubezpieczenie od odpowiedzialności za szkody jądrowe nie jest wyłączone z zakresu stosowania na podstawie art. 2 ust. 2 lit. i). Wyjaśniono to w art. 17¹¹².

84. Postępowanie polubowne. Na podstawie ust. 4 wyłącza się z zakresu stosowania postępowanie polubowne i odnoszące się do niego procedury¹¹³. Kwestię tę należy interpretować szeroko i obejmuje ona każde postępowanie, w ramach którego sąd udziela wsparcia na rzecz postępowania polubownego – np. podejmując decyzję dotyczącą ważności umowy o arbitrażu; nakazując stronom wszczęcie postępowania polubownego lub przerwanie postępowania polubownego; cofając, zmieniając, uznając lub wykonując wyroki sądu polubownego; powołując lub

odwołując sędziów polubownych; ustalając miejsce postępowania polubownego lub przedłużając termin wydawania wyroków. Przepis ten ma na celu zapewnienie, aby obecna konwencja nie kolidowała z obowiązującymi instrumentami w zakresie postępowania polubownego¹¹⁴.

85. Rządy. Artykuł 2 ust. 5 przewiduje jednak, że do wyłączenia danego postępowania z zakresu stosowania konwencji nie wystarcza sam fakt, że stroną tego postępowania jest państwo, w tym rząd, agencja rządowa lub jakakolwiek osoba działająca na rzecz państwa¹¹⁵. Postępowanie wyjdzie jednak poza zakres konwencji, jeżeli wyniknie z umowy dotyczącej właściwości sądu zawartej w sprawie, która nie jest ani cywilna ani handlowa¹¹⁶. Zatem organ publiczny ma prawo korzystać z uprawnień wynikających z konwencji i przejmuje związane z nią obciążenia, gdy uczestniczy w transakcjach handlowych, ale nie wtedy, gdy działa w ramach swoich suwerennych kompetencji¹¹⁷. Co do zasady można powiedzieć, że jeżeli organ publiczny robi coś, co może zrobić zwykły obywatel, sprawa prawdopodobnie ma charakter cywilny lub handlowy. Z drugiej strony, jeżeli wykonuje uprawnienia rządowe, które nie przysługują zwykłym obywatelom, sprawa prawdopodobnie nie będzie miała charakteru cywilnego ani handlowego.

86. Można to opisać na dwóch przykładach. Jeżeli instytucja rządowa (ministerstwo) opublikuje zaproszenie do składania ofert dotyczących dostaw papieru do drukowania dokumentów, i wygra oferta przedsiębiorstwa zagranicznego (która obejmuje umowę dotyczącą właściwości sądu), postępowanie prowadzone w ramach tej umowy prawie na pewno będzie objęte zakresem stosowania konwencji. Z drugiej strony, jeżeli cudzoziemiec, przy wjeździe do państwa, podpisze umowę (zawierającą umowę dotyczącą właściwości sądu), na mocy której zobowiązuje się do zapłacenia wszelkich grzywien (sankcji karnych) nałożonych na niego w wyniku prowadzonej działalności w tym państwie, postępowanie prowadzone na mocy tej umowy

¹¹⁰ Takie samo zdanie pojawia się (z czysto werbalną różnicą) w art. 12 ust. 3 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha / Pocara na s. 66.

¹¹¹ Np. art. 22 ust. 3 rozporządzenia Bruksela I.

¹¹² Zob. pkt 221–227 poniżej.

¹¹³ Identyczny przepis można znaleźć w art. 1 ust. 2 lit. g) wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Odpowiedni fragment przedstawiono w sprawozdaniu Nygha / Pocara na s. 35.

¹¹⁴ W celu omówienia zależności między traktatami dotyczącymi postępowania polubownego a Konwencją o umowach dotyczących właściwości sądu zob. A. Schulz, *The Future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements and Arbitration*, dokument wstępny nr 32 z czerwca 2005 r. sporządzony dla potrzeb dwudziestej sesji w czerwcu 2005 r.

¹¹⁵ Przepis ten zaczerpnięto (jedynie z różnicami werbalnymi) z art. 1 ust. 3 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha / Pocara na s. 35–36.

¹¹⁶ Zob. art. 1 ust. 1 i dyskusja w pkt 49 powyżej.

¹¹⁷ Zob. protokół obrad nr 15 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 58.

prawie na pewno nie byłoby objęte zakresem stosowania konwencji¹¹⁸.

87. Immunitety państw. Artykuł 2 ust. 6 stanowi, że konwencja nie ma wpływu na przywileje ani immunitety państw lub organizacji międzynarodowych dotyczące ich samych lub ich majątku¹¹⁹. Powodem wprowadzenia tego przepisu do konwencji była obawa niektórych delegatów, że art. 2 ust. 5 zostanie mylnie zinterpretowany tj. że konwencja ma wpływ na te sprawy: art. 2 ust. 6 miał na celu wyjaśnienie, że tak nie jest¹²⁰.

88. Prawo procesowe. Nie jest celem konwencji wpływanie na prawo procesowe umawiających się państw, z wyjątkiem szczególnych przypadków. Poza tymi obszarami wewnętrzne prawo procesowe ma zastosowanie jak wcześniej, nawet w postępowaniach prowadzonych na mocy konwencji¹²¹. W poniższych punktach przedstawiono przykłady, nie są one jednak wyczerpujące.

89. Konwencja nie wymaga od umawiającego się państwa przyznania środka odwoławczego, który nie jest dostępny na mocy prawa, nawet w przypadku gdy zostanie wezwane do wykonania orzeczenia zagranicznego, w którym taki środek odwoławczy został przyznany. Umawiające się państwa nie muszą tworzyć nowych rodzajów środków na potrzeby konwencji. Powinny jednak stosować środki wykonawcze dostępne w ramach swojego prawa wewnętrznego w celu nadania jak największej mocy prawnej orzeczeniu zagranicznemu.

90. Konwencja nie ma wpływu na terminy, w których należy wszcząć postępowanie lub podjąć inne działania na mocy prawa wewnętrznego. Postępowanie na podstawie umowy dotyczącej właściwości sądu lub postępowanie w celu wykonania orzeczenia na podstawie tej umowy musi zostać wszczęte w terminie przewidzianym w prawie wewnętrznym. Odnosi się to w takim samym zakresie do przypadków, gdy terminy dotyczą istoty sprawy lub postępowania.

91. Konwencja nie wpływa na przepisy krajowe dotyczące zdolności wszczęcia postępowania prawnego lub zapewnienia

obrony w tego rodzaju postępowaniach. Jeżeli zatem w myśl prawa państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, podmiot nieposiadający osobowości prawnej nie posiada zdolności uczestniczenia w sporze sądowym, nie może on wszcząć postępowania na mocy konwencji w celu wykonania orzeczenia, nawet jeżeli sąd, który wydał orzeczenie, uznał, że może wszcząć takie postępowanie.

92. W prawie krajowym określono, czy i w jakich okolicznościach stosuje się odwołania i inne podobne środki. Przykłady obejmują: odwołania do sądu wyższej instancji w tym samym państwie; odwołania do Trybunału Sprawiedliwości w celu dokonania wykładni przepisów prawa wspólnotowego, w tym konwencji, których Wspólnota jest stroną; odwołania do specjalnego sądu w celu rozstrzygnięcia kwestii instytucjonalnych oraz odwołania do urzędu patentowego lub innego organu w celu zdecydowania o ważności patentu. Przepisy krajowe dotyczące dowodów stosuje się nawet w odniesieniu do udowodnienia, że istnieje umowa dotycząca właściwości sądu i udowodnienia, że spełniono wymagania konwencji dotyczące formy.

Artykuł 3 Umowy dotyczące wyłącznej właściwości sądu

93. Definicja: pięć wymogów Jeżeli państwo nie oświadczyło w myśl art. 22¹²², że jest inaczej, konwencja ma zastosowanie wyłącznie do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu. Artykuł 3 lit. a) zawiera definicję takiej umowy. W definicji określono następujące wymogi: po pierwsze należy zawrzeć umowę między co najmniej dwiema stronami; po drugie należy spełnić wymogi formalne określone w lit. c); po trzecie umowa musi wskazać sądy jednego państwa albo co najmniej jeden określony sąd państwa, z wyłączeniem właściwości wszystkich innych sądów; po czwarte wyznaczony sąd lub sądy muszą znajdować się w umawiającym się państwie; oraz wyznaczenia dokonuje się w celu rozstrzygnięcia sporu już wynikłego lub mogącego wynikać z określonego stosunku prawnego¹²³.

¹¹⁸ Rozważając takie pytania, należy pamiętać, że użyte w konwencji pojęcie „sprawy cywilne lub handlowe” ma charakter autonomiczny, którego znaczenie nie zależy od prawa krajowego lub innych konwencji.

¹¹⁹ Przepis ten zaczerpnięto (jedynie z różnicami werbalnymi) z art. 1 ust. 4 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha / Pocara na s. 36.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ W przypadku uznania i wykonania, z art. 14 jasno wynika, że postępowanie o uznanie i wykonanie orzeczenia jest regulowane prawem państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

¹²² W myśl art. 22 państwo może, w drodze oświadczenia, rozszerzyć na zasadzie wzajemności zakres stosowania rozdziału dotyczącego uznawania i wykonywania wyroków ogłoszonych przez sąd wskazany w umowach dotyczących niewyłącznej właściwości sądu. Zob. również pkt 240 i nast. poniżej.

¹²³ Umowa dotycząca właściwości sądu musi być oczywiście ważna i obowiązywać w określonym czasie. Jeżeli umowa ta przestała obowiązywać – np. dlatego, że strony postanowiły ją zerwać – przestaje być umową dotyczącą właściwości sądu na potrzeby konwencji.

94. **Wymóg pierwszy.** Umowy dotyczącej właściwości sądu nie można ustanowić jednostronnie: musi to być porozumienie. O tym, czy została wyrażona zgoda, decyduje zwykle prawo państwa, w którym znajduje się wybrany sąd, w tym przepisy dotyczące wyboru prawa¹²⁴, choć w niektórych przypadkach zdolność zależy również od innych systemów prawa¹²⁵.

95. Konwencja jako całość wchodzi jednak w życie tylko wtedy, gdy zostanie zawarta umowa dotycząca właściwości sądu, zakładając przy tym, że istnieją podstawowe wymogi faktyczne w odniesieniu do zgody. Jeżeli z jakichkolwiek normalnych przyczyn takie wymogi nie istnieją, sąd będzie miał prawo założyć, że konwencja nie ma zastosowania, bez konieczności uwzględnienia prawa zagranicznego.

96. Jako przykład można podać następującą sytuację¹²⁶. X, który ma miejsce pobytu w Panamie, wysłał niechcianą wiadomość e-mail do Y, który ma miejsce pobytu w Meksyku, z ofertą na warunkach bardzo niekorzystnych dla Y. Oferta zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu na rzecz sądów Rurytanii (wymyślone państwo) i stwierdza, że „Jeżeli w ciągu siedmiu dni nie otrzymamy od Państwa odpowiedzi, uznajemy, że akceptują Państwo naszą ofertę”. Wiadomość e-mail zostaje usunięta przez oprogramowanie antyspamowe Y, który nigdy jej nie odczytał. Po siedmiu dniach X twierdzi, że zawarł umowę dotyczącą właściwości sądu i wszczyna postępowanie w sądach Rurytanii. Jeżeli, w przeciwieństwie do prawa każdego innego państwa na świecie, na mocy prawa Rurytanii uznaje się, że umowa została zawarta i „umowa” dotycząca właściwości sądu jest ważna, inne państwa, w tym Meksyk, będą miały jednak prawo traktować umowę dotyczącą właściwości sądu jako nieistniejącą.

97. Jeżeli pierwotne strony wyrażą zgodę na umowę dotyczącą właściwości sądu, umowa może być wiążąca dla osób trzecich, które nie wyraziły wyraźnej zgody na tę umowę, jeżeli ich prawo do wszczęcia postępowania zależy od przejścia praw i zobowiązań jednej z

pierwotnych stron. Czy taka sytuacja będzie miała miejsce zależy od prawa krajowego¹²⁷.

98. **Wymóg drugi.** Wymóg ten ma zastosowanie do formy umowy dotyczącej właściwości sądu. Odpowiednie przepisy określono w lit. c) omówionej poniżej.

99. **Wymóg trzeci.** Wymóg ten dotyczy właściwości wyłącznej: umowa dotycząca właściwości sądu musi wskazać¹²⁸ sądy jednego państwa albo co najmniej jeden określony sąd państwa jako posiadający wyłączną właściwość. Kwestia ta zostanie omówiona poniżej w związku z lit. b), zgodnie z którą umowę dotyczącą właściwości sądu uważa się za umowę dotyczącą właściwości wyłącznej, chyba że strony wyraźnie postanowiły inaczej¹²⁹.

100. **Wymóg czwarty.** Konwencja ma zastosowanie jedynie do umów dotyczących właściwości sądu na rzecz sądów umawiającego się państwa: nie dotyczy to umów wyznaczających sądy (albo co najmniej jeden określony sąd) państwa niebędącego umawiającym się państwem. Załóżmy¹³⁰ np., że umowa dotycząca właściwości sądu wyznaczająca sądy państwa X, państwa niebędącego umawiającym się państwem, została zawarta między stroną mającą zwyczajowe miejsce pobytu w Peru a stroną mającą zwyczajowe miejsce pobytu w Wenezueli. Jeżeli strona peruwiańska pozywa stronę wenezuelską w Wenezueli, sąd wenezuelski nie będzie zobowiązany do stosowania art. 6 (w myśl którego konieczne mogłoby być zawieszenie postępowania lub stwierdzenie braku właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania)¹³¹. Jeżeli postępowanie zostanie wszczęte przed wybranym sądem w państwie X, sądy w Peru lub Wenezueli nie będą zobowiązane do uznania wydanego orzeczenia na mocy konwencji¹³².

101. **Wymóg piąty.** Zgodnie z tym wymogiem wskazania dokonuje się w celu rozstrzygnięcia

¹²⁴ Art. 5 ust. 1, art. 6 lit. a) i art. 9 lit. a).

¹²⁵ W art. 6 lit. b) zawarto odniesienie do prawa państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie, zaś w art. 9 lit. b) odniesienie do prawa państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. W związku z tym zdolność zależy od dwóch systemów prawnych: zob. pkt 150.

¹²⁶ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

¹²⁷ Zob. protokół obrad nr 2 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 2–10. Zob. pkt 142 poniżej.

¹²⁸ Samo wdrożenie się w spór co do istoty sprawy, nie zgłaszając zarzutu braku właściwości, nie zapewni sądowi właściwości na mocy konwencji, ponieważ nie doprowadzi to do wskazania tego sądu zgodnie z art. 3.

¹²⁹ Zob. pkt 102–104 poniżej.

¹³⁰ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

¹³¹ Może jednak zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania na mocy prawa krajowego.

¹³² Mogą być jednak zobowiązane na mocy prawa krajowego.

sporów już wynikłych lub mogących wynikać z określonego stosunku prawnego. Wynika z tego jasno, że umowa dotycząca właściwości sądu może ograniczać się do sporów, które już wynikły, lub je obejmować. Może obejmować również przyszłe spory, pod warunkiem że dotyczą określonego stosunku prawnego. Umowa dotycząca właściwości sądu nie ogranicza się do roszczeń zgłaszanych w związku z umową, ale może np. obejmować roszczenia z zakresu prawa deliktów wynikające z określonego stosunku. W związku z tym klauzula dotycząca właściwości sądu w umowie spółki osobowej może obejmować roszczenia deliktowe między wspólnikami w odniesieniu do spółki. Czy taka sytuacja będzie miała miejsce, zależy od warunków danej umowy.

102. Umowy uznawane za umowy dotyczące właściwości wyłącznej. W art. 3 lit. b) ustanowiono ważną zasadę (zapowiedzianą w wymogu trzecim w lit. a)), zgodnie z którą umowę dotyczącą właściwości sądu, która wskazuje sądy umawiającego się państwa albo co najmniej jeden określony sąd umawiającego się państwa, uważa się za umowę dotyczącą właściwości wyłącznej, chyba że strony wyraźnie postanowiły inaczej¹³³.

103. Pierwszym elementem jest to, że umowa dotycząca właściwości sądu może odnosić się do ogółu sądów umawiającego się państwa lub do co najmniej jednego określonego sądu umawiającego się państwa. W związku z tym umowę wyznaczającą „sądy Francji” uznaje się za umowę dotyczącą właściwości wyłącznej na potrzeby konwencji, mimo że nie określa, który sąd we Francji przeprowadzi postępowanie i mimo że wyraźnie nie wyklucza właściwości sądów innych państw. W takim przypadku na mocy prawa francuskiego możliwe będzie podejmowanie decyzji w sprawie tego, do którego sądu lub których sądów należy wnieść sprawę¹³⁴. Zgodnie z taką zasadą powód może wybrać dowolny sąd we Francji.

104. Umowa dotycząca określonego sądu we Francji – np. Sądu Handlowego w Paryżu – również byłaby umową dotyczącą właściwości wyłącznej¹³⁵. To samo dotyczy umowy, która wskazuje co najmniej dwa określone sądy tego samego umawiającego się państwa – np. „Sąd Handlowy w Paryżu lub Sąd handlowy w Lyonie”. Taką umowę również uznaje się za

umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu. Umowę, w której stwierdza się, że A może pozwać B jedynie w Sądzie Handlowym w Paryżu, a B może pozwać A jedynie w Sądzie Handlowym w Lyonie również uznaje się za umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu zgodnie z konwencją, ponieważ wyklucza sądy wszystkich pozostałych państw. Zgodnie z konwencją umowy nie można jednak uznać za umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu, jeżeli dwa sądy znajdowały się w różnych państwach.

105. Umowy asymetryczne. Niekiedy umowę dotyczącą właściwości sądu sporządza się tak, aby dotyczyła wyłącznej właściwości sądu w odniesieniu do postępowania wszczętego przez jedną stronę, ale nie w odniesieniu do postępowania wszczętego przez drugą stronę. W taki sposób często sporządza się międzynarodowe umowy pożyczki. Klauzula dotycząca właściwości sądu w takiej umowie może stanowić, że „kredytobiorca może wszcząć postępowanie wobec kredytodawcy wyłącznie w sądach państwa X; kredytodawca może wszcząć postępowanie wobec kredytobiorcy w sądach państwa X lub w sądach dowolnego innego państwa będących sądami właściwymi według jego prawa”.

106. Sesja dyplomatyczna uzgodniła, że, aby umowę objęto zakresem stosowania konwencji, musi być ona umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu niezależnie od strony, która wszczyna postępowanie. Tak więc umowy w rodzaju tych, o których mowa w punktach powyżej, nie są umowami dotyczącymi wyłącznej właściwości sądu do celów konwencji¹³⁶. Mogą one jednak podlegać przepisom konwencji o uznawaniu i wykonywaniu, jeżeli dane państwa złożyły oświadczenia na mocy art. 22¹³⁷.

107. Znaczenie terminu „państwo” w przypadku niejednorodnych systemów prawnych. Termin „państwo” może mieć różne znaczenia w odniesieniu do umawiającego się państwa, w którym sprawę regulowaną konwencją podlegają co najmniej dwóm różnym systemom prawnym na terenie różnych jednostek terytorialnych – np. w Kanadzie, Chinach, Zjednoczonym Królestwie lub Stanach Zjednoczonych. Zgodnie z art. 25 może on odnosić się, w stosownych przypadkach, do państwa jako całości – np. Kanada, Chiny, Zjednoczone Królestwo – lub do jednostki terytorialnej w obrębie państwa – np. Ontario, Hongkong, Szkocja lub New Jersey. W

¹³³ Zob. sprawa Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited przeciwko Yusuf Suveyke, 392 F. suplement nr 2 489 (EDNY 2005) zawierająca pierwsze odniesienie do Konwencji w dowolnej rozstrzyganej sprawie.

¹³⁴ Zob. art. 5 ust. 3 lit. b).

¹³⁵ Problemy, które pojawiają się, gdy wybrany sąd nie może rozpoznać sprawy na podstawie prawa wewnętrznego omówiono w pkt 135 i nast. poniżej.

¹³⁶ Zob. protokół obrad nr 3 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 2–11.

¹³⁷ Zob. pkt 240 i nast. Więcej przykładów innych umów, które nie są umowami dotyczącymi wyłącznej właściwości sądu na potrzeby konwencji, można znaleźć w pkt 109.

rezultacie zarówno klauzula wskazująca „sądy Stanów Zjednoczonych”, jak i klauzula wyznaczająca „sądy New Jersey” stanowią umowy dotyczące wyłącznej właściwości sądu na mocy konwencji¹³⁸.

108. Przykłady umów dotyczących właściwości wyłącznej. Artykuł 3 lit. b) stanowi, że umowę, która wskazuje sądy umawiającego się państwa albo co najmniej jeden określony sąd umawiającego się państwa, uważa się za umowę dotyczącą właściwości wyłącznej, chyba że strony wyraźnie postanowiły inaczej. W rezultacie poniższe elementy należy uważać za umowy dotyczące wyłącznej właściwości sądu¹³⁹:

- „Sądy państwa X są właściwe do prowadzenia postępowań wynikłych z tej umowy”.
- „Postępowanie wynikłe z tej umowy toczy się przed sądami państwa X”.

109. Przykłady umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu. Poniższe umowy uznaje się za umowy dotyczące niewyłącznej właściwości sądu¹⁴⁰:

- „Sądy państwa X posiadają właściwość niewyłączną do prowadzenia postępowań wynikłych z tej umowy”.
- „Postępowanie wynikłe z tej umowy może toczyć się przed sądami państwa X, jednak nie stanowi to przeszkody do wszczynania postępowań przed sądami dowolnego innego państwa właściwymi na mocy jego prawa”.
- „Postępowanie wynikłe z tej umowy może toczyć się przed sądem A w państwie X lub sądem B w państwie Y, z wyłączeniem wszystkich innych sądów”.
- „Postępowanie przeciwko A można wszcząć wyłącznie w miejscu zamieszkania A w państwie A; postępowanie przeciwko B można wszcząć wyłącznie w miejscu zamieszkania B w państwie B”.

110. Wymogi formalne. Wymogi formalne wymieniono w lit. c). Są one zarówno konieczne, jak i wystarczające na podstawie konwencji: konwencja nie obejmuje swoim

zakresem umowy dotyczącej właściwości sądu, jeżeli nie spełnia ona tych wymogów¹⁴¹, jednak w przypadku spełnienia nie nakłada się żadnych dodatkowych wymogów formalnych na mocy prawa krajowego. W związku z tym np. sąd umawiającego się państwa nie może odmówić nadania mocy prawnej umowie dotyczącej właściwości sądu, ponieważ:

- jest napisana w języku obcym¹⁴²;
- nie jest zapisana odpowiednią pogrubioną czcionką;
- napisana jest małą czcionką; lub
- nie została podpisana przez strony odrębnie od umowy zasadniczej¹⁴³.

111. Zgodnie z lit. c) umowa dotycząca właściwości sądu musi być zawarta lub udokumentowana (i) na piśmie; lub (ii) z wykorzystaniem jakiegokolwiek innego środka porozumiewania się, dzięki któremu odnośna informacja jest dostępna i można się z nią później zapoznać.

112. W przypadku gdy umowa jest sporządzona w formie pisemnej, jej formalna ważność nie zależy od jej podpisania, chociaż brak podpisu może znacznie utrudnić udowodnienie istnienia umowy. Druga możliwa forma ma uwzględniać elektroniczne środki transmisji lub przechowywania danych. Obejmuje to wszystkie normalne możliwości, pod warunkiem że dane są dostępne, dzięki czemu można powołać się na nie i zapoznać się z nimi w przyszłości. Dotyczy to np. poczty elektronicznej i faksu¹⁴⁴.

113. Umowa musi być zawarta w jednej lub drugiej z tych form lub musi zostać w nich udokumentowana. Konferencja odrzuciła wyrażenie „potwierdzone na piśmie” w wersji angielskiej na rzecz „udokumentowano na

¹⁴¹ W niektórych umawiających państwach prawo może określać mniej rygorystyczne wymogi formalne w odniesieniu do umowy dotyczącej właściwości sądu. Może nawet nie określać żadnych wymogów formalnych. Konwencja nie uniemożliwia sądowi w takim państwie nadania mocy prawnej umowom dotyczącym właściwości sądu, które są ważne na mocy jego prawa, nawet jeżeli nie spełniają wymogów określonych w art. 3 lit. c). Np. jeżeli umowa dotycząca właściwości sądu jest ważna na mocy prawa krajowego wybranego sądu, dany sąd może rozpoznać sprawę, nawet jeżeli nie zostały spełnione wymogi formalne określonych w art. 3 lit. c). Sądy innych umawiających się państw nie będą zobowiązane w myśl art. 6 konwencji do powstrzymania się od prowadzenia postępowania objętego zakresem takiej umowy dotyczącej właściwości sądu, ani nie będą zobowiązane w myśl art. 8 konwencji do uznania i wykonania orzeczenia.

¹⁴² Pod warunkiem, że wyrażono zgodę.

¹⁴³ W niektórych systemach prawnych mogą to być wymogi prawa wewnętrznego.

¹⁴⁴ Brzmienie tego postanowienia nawiązuje do art. 6 ust. 1 wzorcowych przepisów UNCITRAL dla handlu elektronicznego z 1996 r.

¹³⁸ Klauzula wskazująca sądy krajowe stanu New Jersey lub sądy federalne zlokalizowane w tym stanie” również stanowi umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu.

¹³⁹ Lista ta nie jest wyczerpująca. Zob. przykłady umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu w pkt 104 (ostatnie zdanie), pkt 105, 106 i 109 powyżej.

¹⁴⁰ Lista ta nie jest wyczerpująca.

piśmie” z tego powodu, że „potwierdzone na piśmie” może sugerować, że art. 3 lit. c) ustanowił zasadę przedstawiania dowodów. Jednocześnie konferencja odrzuciła wyrażenie *confirmé par écrit* w wersji francuskiej na rzecz *documenté par écrit* z tego powodu, że *confirmé par écrit* może sugerować, że zasada, o której mowa, odnosi się do elementu intencji.

114. Jeżeli umowa została zawarta w formie ustnej i jedna ze stron sporządziła ją na piśmie, nie ma znaczenia, czy była to strona, która skorzystała na umowie – np. ponieważ wybrany sąd znajdował się w jej państwie. We wszystkich przypadkach konieczna jest jednak zgoda obu stron na zawarcie pierwotnej umowy ustnej.

115. Artykuł 3 lit. d) stanowi, że umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu stanowiącą część umowy podstawowej traktuje się jako postanowienie rozłączne względem pozostałych postanowień umowy podstawowej. Stosownie do powyższego, ważność umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu nie może być kwestionowana wyłącznie na podstawie nieważności umowy podstawowej, której jest częścią: ważność umowy dotyczącej właściwości sądu należy określać rozłącznie, zgodnie z kryteriami określonymi w konwencji¹⁴⁵. Tak więc istnieje możliwość wskazania sądu właściwego do stwierdzenia nieważności umowy podstawowej, bez unieważniania umowy dotyczącej właściwości sądu. Z drugiej strony, oczywiście, możliwe jest, na tej samej podstawie, na której stwierdza się, że umowa podstawowa jest nieważna, stosowanie w równym stopniu umowy dotyczącej właściwości sądu: wszystko zależy od okoliczności i prawa właściwego.

Artykuł 4 Pozostałe definicje

116. **„Orzeczenie”**. Artykuł 4 zawiera dwie dodatkowe definicje. Pierwsza z nich, zawarta w art. 4 ust. 1, to „orzeczenie”. Termin ten jest szeroko definiowany tak, aby objąć każdą decyzję co do istoty sprawy, niezależnie od nazwy tej decyzji, w tym orzeczenie wydane w postępowaniu zaocznym¹⁴⁶. Termin ten wyklucza orzeczenie proceduralne, ale obejmuje postanowienie co do kosztów lub wydatków (nawet jeżeli zostało wydane przez urzędnika sądowego, a nie przez sędziego), o ile rozstrzygnięcie to związane jest z orzeczeniem podlegającym uznaniu lub wykonaniu na mocy konwencji. Nie obejmuje to decyzji w sprawie przyznania ulgi tymczasowej (środków

tymczasowych i zabezpieczających), ponieważ nie jest to decyzja co do istoty sprawy¹⁴⁷.

117. **„Zwyczajowe miejsce pobytu”**. W art. 4 ust. 2 termin „zwyczajowe miejsce pobytu” określa się w odniesieniu do jednostki lub osoby niebędącej osobą fizyczną. Definicja ma przede wszystkim dotyczyć przedsiębiorstw i zostanie omówiona właśnie na tej podstawie¹⁴⁸.

118. Pojęcie zwyczajowego miejsca pobytu odgrywa pewną rolę w art. 1 ust. 2 (definicja sprawy „międzynarodowej” do celów właściwości), art. 20 (pewne wyjątki w odniesieniu do uznawania i wykonywania) oraz art. 26 (status względem innych międzynarodowych aktów prawnych). Może również odgrywać rolę w art. 19.

119. Problem, z którym zmagala się sesja dyplomatyczna podczas ustalania zwyczajowego miejsca pobytu podmiotów niebędących osobami fizycznymi, dotyczył pogodzenia różnych koncepcji występujących w państwach, w których obowiązuje system *common law* i prawo cywilne oraz w państwach, w których obowiązuje prawo cywilne¹⁴⁹.

120. W systemie *common law* prawo miejsca uzyskania zdolności prawnej tradycyjnie uważane jest istotne przy podejmowaniu decyzji dotyczących wewnętrznych spraw przedsiębiorstwa¹⁵⁰. Jest to system prawny, który tworzy korporację i nadaje jej osobowość prawną. Na potrzeby ustalenia właściwości istotne znaczenie mają jednak również główne miejsce prowadzenia działalności i miejsce centralnego zarządzania działalnością¹⁵¹. To ostatnie to centrum administracyjne przedsiębiorstwa, miejsce, w którym podejmuje się najważniejsze decyzje. Główne miejsce prowadzenia działalności to centrum jego działalności gospodarczej. Choć zwykle znajdują się w tym samym miejscu, mogą się różnić. Na przykład przedsiębiorstwo górnicze z siedzibą w Londynie (główny organ zarządzający) może prowadzić swoją działalność

¹⁴⁷ Zob. art. 7 w sprawie ulgi tymczasowej.

¹⁴⁸ Organ państwowy lub publiczny miałby zwyczajowe miejsce pobytu jedynie na terytorium danego państwa.

¹⁴⁹ Zob. Rammeloo S., *Corporations in Private International Law*, Oxford University Press 2001, rozdziały 4 i 5, w celu przeprowadzenia dyskusji porównawczej na te tematy.

¹⁵⁰ W odniesieniu do Anglii zob. A. Dicey, J. Morris i L. Collins, *The Conflict of Laws*, wyd. 14, opracowane przez L. Collins i specjalistycznych edytorów, Sweet and Maxwell, Londyn 2006, zasada 160 pkt 1 i zasada 161 (s. 1335–1344); w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych Ameryki, zob. sprawa First National City Bank przeciwko Banco Para El Comercio Exterior de Cuba, 462 U.S. 611, 621; 103 S. Ct. 2591; 77 L. wyd. 2 46 (1983).

¹⁵¹ W odniesieniu do prawa angielskiego zob. A. Dicey, J. Morris i L. Collins, *The Conflict of Laws*, wyd. 14, opracowane przez L. Collins i specjalistycznych edytorów, Sweet and Maxwell, Londyn 2006, zasada 160 pkt 2 (s. 1336).

¹⁴⁵ Zob. art. 5 ust. 1 oraz art. 6 i 9.

¹⁴⁶ Termin objąłby decyzję urzędu patentowego sprawującego funkcje quasi-sądowe.

wydobywczą w Namibii (główne miejsce prowadzenia działalności). Ponieważ wszystkie trzy pojęcia mają istotne znaczenie w systemie *common law*, konwencja stanowi, że zwyczajowym miejscem pobytu przedsiębiorstwa są wszystkie te trzy miejsca.

121. Mimo że niektóre systemy prawa cywilnego opierają się na prawie miejsca uzyskania zdolności prawnej jako na właściwym dla spółki prawie¹⁵², dominujący jest pogląd sprzyjający prawu „siedziby przedsiębiorstwa” (*siège social*). Miejsce siedziby przedsiębiorstwa uznaje się również za miejsce, w którym znajduje się jego siedziba główna. Istnieją jednak dwie różne opinie na temat ustalenia miejsca siedziby przedsiębiorstwa. Zgodnie z pierwszą opinią należy zapoznać się z dokumentem prawnym, na mocy którego utworzono przedsiębiorstwo (statut przedsiębiorstwa). Pozwoli on określić, gdzie znajduje się siedziba przedsiębiorstwa. Siedzibę przedsiębiorstwa określa się zatem terminem *siège statutaire*.

122. *Siège statutaire* niekoniecznie musi jednak oznaczać faktyczną siedzibę główną przedsiębiorstwa. Zgodnie z drugą opinią należy odwiedzić miejsce, w którym rzeczywiście ma siedzibę organ zarządzający, niekiedy określany mianem *siège réel*. Jest to zgodne z pojęciem siedziby organu zarządzającego określonym w systemie *common law*.

123. Aby uwzględnić wszystkie punkty widzenia, konieczne było włączenie terminu *siège statutaire*, który na angielski tłumaczy się jako „siedziba statutowa” (*statutory seat*). Termin ten nie odnosi się jednak do siedziby przedsiębiorstwa, jak określono w akcie ustawowym (*statute*, ustawodawstwo)¹⁵³, ale zgodnie z dokumentem zawierającym akt założycielski spółki – np. statutem spółki. Zgodnie z systemem *common law* odpowiednikiem o najbliższym znaczeniu jest „siedziba statutowa” (*registered office*).¹⁵⁴ W praktyce państwo, w którym przedsiębiorstwo ma zwyczajowe miejsce pobytu prawie zawsze będzie państwem, zgodnie z którego prawem zostało utworzone; natomiast państwo, w którym ma ono swój główny organ zarządzający, będzie zwykle państwem, w którym znajduje się jego główne miejsce prowadzenia działalności. Z drugiej strony utworzenie przedsiębiorstwa w jednym państwie – np. w Panamie – i posiadanie organu zarządzającego i głównego miejsca

prowadzenia działalności w innym państwie nie jest niczym niezwykłym.

Artykuł 5 Właściwość wybranego sądu

124. Artykuł 5 to jeden z „kluczowych przepisów” konwencji. Umowa dotycząca właściwości sądu miałaby niewielką wartość, gdyby wybrany sąd nie rozpoznał sprawy po wszczęciu postępowania. Z tego powodu art. 5 ust. 1 stanowi, że sąd wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu jest właściwy do rozstrzygnięcia sporu objętego umową dotyczącą właściwości sądu, chyba że w świetle prawa tego państwa umowa ta jest nieważna. Na mocy art. 5 ust. 2 wybrany sąd nie może odmówić sprawowania właściwości, twierdząc, że spór powinien zostać rozstrzygnięty przez sąd¹⁵⁵ innego państwa¹⁵⁶.

125. **Nieważność.** Przepis dotyczący „nieważności” to jedyny powszechnie stosowany wyjątek od reguły, zgodnie z którą wybrany sąd musi rozpoznać sprawę¹⁵⁷. Kwestię ważności umowy rozstrzyga się zgodnie z prawem państwa wybranego sądu. Sformułowanie „prawo państwa” obejmuje przepisy dotyczące wyboru prawa obowiązujące w tym państwie¹⁵⁸. Jeżeli w związku z tym wybrany sąd uzna, że należy stosować prawo innego państwa zgodnie z jego przepisami dotyczącymi wyboru prawa, będzie stosował to prawo. Sytuacja taka może mieć miejsce np. gdy zgodnie z przepisami wybranego sądu dotyczącymi wyboru prawa ważność umowy dotyczącej właściwości sądu rozstrzyga się na podstawie prawa właściwego dla umowy jako całości – np. prawo wybrane przez strony klauzuli dotyczącej wyboru prawa.

126. Przepis dotyczący „nieważności” ma zastosowanie wyłącznie do merytorycznych (nie formalnych) podstaw unieważnienia. Celem jest

¹⁵² Np. Japonia i Niderlandy.

¹⁵³ Francuskim odpowiednikiem angielskiego słowa „statute” jest „loi”.

¹⁵⁴ W odniesieniu do Zjednoczonego Królestwa i Irlandii zob. art. 60 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I.

¹⁵⁵ Obowiązek rozpoznania sprawy nie zostanie naruszony, jeżeli sąd zrezygnuje z właściwości na tej podstawie, że spór powinien być rozstrzygany przez arbitra.

¹⁵⁶ We wcześniejszych projektach konwencji, w szczególności zawartym w dokumencie roboczym nr 1 z 2005 r., stwierdzono, że w ówczesnym art. 6, który stanowił, że zgodnie z prawem wewnętrznym wybrany sąd mógł (ale nie był zobowiązany) zawiesić wszczęte postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania w celu uzyskania orzeczenia dotyczącego ważności prawa własności intelektualnej od sądu państwa rejestracji. (Przepis był bardziej skomplikowany niż obecny i występował w różnych wersjach, jednak oddaje istotę problemu). Przepis ten usunięto, ponieważ został uznany za zbędny, a nie ze względu na zmianę polityki. Sesja dyplomatyczna wniosowała o objaśnienie tego przepisu w sprawozdaniu wyjaśniającym: zob. protokoły obrad z dwudziestej sesji, Komisja II: protokoły obrad nr 20 pkt 29 i 30 oraz protokoły obrad nr 24 pkt 19, 21 i nast.

¹⁵⁷ W odniesieniu do innego wyjątku, który ma zastosowanie w szczególnych przypadkach, zob. art. 19.

¹⁵⁸ Jeżeli nie byłoby to zamierzone, tekst zawierałby wyrażenie „prawo wewnętrzne państwa”.

odniesienie się przede wszystkim do ogólnie uznanych podstaw, takich jak oszustwa, błędy, wprowadzanie w błąd, przymus lub brak zdolności¹⁵⁹. Nie kwalifikuje się to jako wymóg formalny, ani nie umniejsza wymogów formalnych zawartych w art. 3 lit. c), które określają umowy dotyczące właściwości sądu objęte konwencją i nie dopuszczają stosowania prawa krajowego, jeżeli chodzi o formę.

127. Odmowa sprawowania właściwości.

Artykuł 5 ust. 2 stanowi, że wybrany sąd nie może odmówić sprawowania właściwości, twierdząc, że spór powinien zostać rozstrzygnięty przez sąd innego państwa. Przepis ten wzmacnia obowiązek określony w art. 5 ust. 1. Artykuł 5 ust. 2 ma zastosowanie jedynie w odniesieniu do sądu w innym państwie, nie do sądu w tym samym państwie¹⁶⁰.

128. Znaczenie terminu „państwo” na podstawie art. 5 ust. 2. Co oznacza termin „państwo” w tym kontekście? W przypadku państwa z pojedynczym okręgiem sądowym nie ma problemu z odpowiedzią. Jeżeli jednak państwo składa się z wielu terytoriów podlegających różnym systemom prawnym np. Stany Zjednoczone Ameryki, Kanada lub Zjednoczone Królestwo, odpowiedź jest mniej oczywista. Zgodnie z art. 25 ust. 1 lit. c) konwencji odwołanie do „sądu lub sądów państwa” oznacza, w stosownych przypadkach, sąd lub sądy na terenie właściwej jednostki terytorialnej¹⁶¹. Z tego wynika, że odniesienie w art. 5 ust. 2 do „sądu innego państwa” może być rozumiane w stosownych przypadkach jako odniesienie do sądu innej jednostki terytorialnej.

129. Kiedy właściwe jest odniesienie do jednostki terytorialnej w państwie? Może to zależeć od różnych czynników, w tym od relacji między większym podmiotem (np. Zjednoczonym Królestwem) a podjednostkami (np. Anglią i Szkocją) zgodnie z prawem danego państwa, ale w kontekście art. 5, najistotniejszym czynnikiem jest prawdopodobnie umowa dotycząca właściwości sądu. Jeżeli odniesienie dotyczy „sądów Anglii”,

Anglia byłaby prawdopodobnie odpowiednią jednostką terytorialną, a sądy angielskie nie mogłyby odmówić sprawowania właściwości na rzecz sądów szkockich na mocy art. 5 ust. 2: w tym celu Szkocja oznaczałaby inne „państwo”. Jeżeli jednak umowa dotycząca właściwości sądu odnosi się do „sądów Zjednoczonego Królestwa”, „państwo” oznaczałoby prawdopodobnie Zjednoczone Królestwo, a sąd w Anglii mógłby odmówić sprawowania właściwości na rzecz sądu w Szkocji na mocy art. 5 ust. 2.

130. W przypadku Stanów Zjednoczonych Ameryki przyjęte stanowisko może zależeć od tego, czy wybrany sąd był sądem¹⁶² państwowym, czy sądem federalnym. Jeżeli w umowie dotyczącej właściwości sądu wskazano „sądy stanu Nowy Jork” słowo „państwo” w art. 5 ust. 2 prawdopodobnie będzie odnosiło się do stanu Nowy Jork, a nie do Stanów Zjednoczonych Ameryki; w takim przypadku sąd stanu Nowy Jork nie mógłby odmówić sprawowania właściwości na rzecz sądu np. w New Jersey, na mocy art. 5 ust. 2.

131. Jeżeli odniesienie dotyczyło „sądów Stanów Zjednoczonych”, przeniesienie sprawy do sądu federalnego w innym stanie Stanów Zjednoczonych nie byłoby niemożliwe na podstawie art. 5 ust. 2, ponieważ „państwo” oznaczałoby prawdopodobnie Stany Zjednoczone Ameryki¹⁶³. Ta sama zasada ma zastosowanie, jeżeli odniesienie dotyczyło określonego sądu federalnego – np. „Sąd Dystryktowy dla Południowego Dystryktu Nowego Jorku”. W tym przypadku również słowo „państwo” oznaczałoby „Stany Zjednoczone Ameryki”; w rezultacie przeniesienie sprawy do sądu federalnego w innym stanie Stanów Zjednoczonych Ameryki nie byłoby niemożliwe na podstawie art. 5 ust. 2¹⁶⁴.

132. *Forum non conveniens*. Istnieją dwie doktryny prawne na podstawie, których sąd może uznać, że spór powinien zostać rozstrzygnięty przez sąd innego państwa. Pierwsza z nich to *forum non conveniens*¹⁶⁵. Jest to doktryna stosowana głównie przez

¹⁵⁹ Zdolność może obejmować zdolność organów publicznych do zawierania umów dotyczących właściwości sądu. W art. 6 lit. b) i art. 9 lit. b) brak zdolności jest rozpatrywany oddzielnie, ponieważ uznano, że należy stosować zarówno prawo sądu, przed którym wszczęto postępowanie i prawo wybranego sądu: zob. pkt 150. W art. 5, z drugiej strony, sąd, przed którym wszczęto postępowanie, jest wybranym sądem; tak więc nie ma potrzeby odrębnego rozstrzygnięcia danej kwestii.

¹⁶⁰ W odniesieniu do przekazywania spraw między sądami w tym samym państwie zob. art. 5 ust. 3 lit. b), omówiony w pkt 139 poniżej.

¹⁶¹ W celu uzyskania informacji dotyczących regionalnych organizacji integracji gospodarczej, takich jak Wspólnota Europejska, zob. art. 29 ust. 4.

¹⁶² Należy pamiętać, że w konwencji i niniejszym sprawozdaniu „stan” oznacza jednostkę terytorialną państwa federalnego (na przykład stan w Stanach Zjednoczonych Ameryki); „państwo” odnosi się do państwa w sensie międzynarodowym.

¹⁶³ Wydane orzeczenie zostałoby uznane i wykonane na mocy konwencji, ponieważ byłoby to orzeczenie wydane przez sąd wskazany w umowie dotyczącej właściwości sądu: zob. art. 8 ust. 1.

¹⁶⁴ Należałoby jednak „odpowiednio uwzględnić” wybór dokonany przez strony: zob. art. 5 ust. 3 lit. b). Co do tego, czy wydane orzeczenie zostałoby uznane na mocy konwencji zob. art. 8 ust. 5.

¹⁶⁵ Zob. J. Fawcett (red.), *Declining Jurisdiction in Private International Law*, Clarendon Press, Oxford 1995.

państwa, w których obowiązuje system *common law*¹⁶⁶. Jej dokładna definicja różni się w zależności od państw, ale ogólnie można powiedzieć, że zezwala właściwemu sądowi na zawieszenie postępowania lub stwierdzenie braku właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania, jeżeli uzna, że inny sąd byłby odpowiedniejszym forum¹⁶⁷. Decyzja o zawieszeniu postępowania lub stwierdzeniu braku właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania jest uznaniowa i obejmuje rozważenie wszystkich istotnych czynników w danym przypadku. Ma to zastosowanie niezależnie od tego, czy postępowanie rozpoczęło się w innym sądzie (choć jest to czynnik, który można uwzględnić).

133. Zawisłość sprawy (*lis pendens*). Druga doktryna dotyczy zawisłości sprawy. Jest ona stosowana głównie w państwach stosujących system prawa kontynentalnego. Zgodnie z tą doktryną państwo jest zobowiązane zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania, jeżeli inny sąd, przed który najpierw wytoczono powództwo, prowadził postępowanie mające tę samą podstawę roszczenia między tymi samymi stronami¹⁶⁸. Doktryna ta nie jest uznaniowa, nie obejmuje rozważenia wszystkich istotnych czynników w celu wskazania najodpowiedniejszego sądu, ma zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy postępowanie rozpoczęło się już w innym sądzie.

134. Na mocy art. 5 ust. 2 uniemożliwia się stosowanie którejkolwiek z tych doktryn, jeżeli

¹⁶⁶ W zasadzie doktryna ta pochodzi ze Szkocji, państwa o mieszanym systemie prawnym, w którym obowiązuje system *common law* / prawo cywilne. W dalszym ciągu obowiązuje w Szkocji, została także przyjęta we właściwościach, w których obowiązuje prawo cywilne, takich jak Quebec. Zasady stosowania tej doktryny i innych środków statutowych w kontekście klauzul dotyczących właściwości sądu można znaleźć w dokumencie wstępnym nr 23 z października 2003 r.: A. Schulz, *Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems*, skierowanym do specjalnej komisji z grudnia 2003 r.

¹⁶⁷ W odniesieniu do sformułowania w prawie angielskim zob. A. Dicey, J. Morris i L. Collins, *The Conflict of Laws*, wyd. 14, opracowane przez L. Collins i specjalistycznych edytorów, Sweet and Maxwell, Londyn 2006, zasada 31 pkt 2 (s. 461); w odniesieniu do sformułowania w prawie Stanów Zjednoczonych Ameryki zob. The American Law Institute, *Second Restatement on Conflict of Laws*, The American Law Institute Publishers, St Paul, Minn. 1971, § 84. Omówienie dalszej dyskusji na temat *forum non conveniens*, ze szczególnym odniesieniem do jej wpływu na umowy dotyczące właściwości sądu można znaleźć w R. Brand, „Forum Selection and Forum Rejection in US Courts: One Rationale for a Global Choice of Court Convention”, w J. Fawcett (red.), *Reform and Development of Private International Law: Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press 2002, s. 51.

¹⁶⁸ Zob. np. art. 27 rozporządzenia Bruksela I, zgodnie z którym sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie i odmawia sprawowania właściwości do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

sąd, na rzecz którego postępowanie zostałoby zawieszone lub stwierdzony zostałby brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania, znajduje się w innym państwie, ponieważ zgodnie z tymi doktrynami sąd odmówiłby sprawowania właściwości, „twierdząc że spór powinien zostać rozstrzygnięty przez sąd innego państwa”.

135. Właściwość rzeczowa. Artykuł 5 ust. 3 stanowi, że postanowienia art. 5 nie naruszają przepisów dotyczących właściwości rzeczowej ani przepisów dotyczących właściwości opartych na kryterium wartości przedmiotu sporu. Wyrażenie „właściwość rzeczowa” może mieć wiele znaczeń. W tym przypadku odnosi się do podziału właściwości między różne sądy w tym samym państwie na podstawie przedmiotu sporu. Nie dotyczy to określenia, które sądy w państwie zajmą się rozpoznaniem sprawy, lecz kwestii, jaki rodzaj sądu w danym państwie ją rozpozna. Na przykład mogą istnieć sądy wyspecjalizowane w sprawach rozwodowych, sprawach dotyczących podatków lub patentów. W związku z tym sąd wyspecjalizowany w sprawach podatkowych może nie posiadać właściwości rzeczowej do rozpatrzenia powództwa o naruszenie umowy. Tak więc nawet jeżeli strony zawarły umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu, w której wskazano taki sąd, sąd ten nie byłby zobowiązany na mocy konwencji do rozpoznania tej sprawy.

136. W niektórych państwach federacyjnych, takich jak Australia, Kanada i Stany Zjednoczone Ameryki, właściwość rzeczowa może również odnosić się do podziału właściwości między sądy państwowe a sądy federalne¹⁶⁹. Co do zasady można powiedzieć, że sądy państwowe posiadają właściwość rzeczową we wszystkich sprawach, chyba że istnieje przepis szczególny pozbawiający je tej właściwości. Sądy federalne, z drugiej strony, posiadają właściwość, o ile istnieje przepis szczególny przyznający im tę właściwość. Strony nie mogą odstąpić od stosowania tych przepisów. Jeżeli sąd federalny nie posiada właściwości rzeczowej, nie może rozpoznać sprawy, nawet jeżeli strony objęte są jego właściwością.

137. W pewnych państwach niektóre sądy mają właściwość tylko wtedy, gdy wartość przedmiotu sporu jest większa lub mniejsza niż określona kwota. Jako że dana sprawa dotyczy wewnętrznego podziału właściwości w jednym

¹⁶⁹ Szczegółowe omówienie dyskusji na temat właściwości federalnej i państwowej w Australii, Kanadzie i Stanach Zjednoczonych Ameryki można znaleźć w dokumencie wstępnym nr 23 z października 2003 r.: A. Schulz, *Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems*.

państwie, jest ona objęta właściwością rzeczową, jak określono powyżej. Niektóre państwa nie stosują jednak tej terminologii; tak więc art. 5 ust. 3 lit. a) odnosi się konkretnie do właściwości opartej na kryterium wartości przedmiotu sporu. Uwagi dotyczące właściwości rzeczowej, umieszczone w poprzednim punkcie, mają również zastosowanie w tym przypadku.

138. Wewnętrzne przepisy proceduralne. Jak już wspomniano powyżej,¹⁷⁰ zamierzeniem konwencji nie jest oddziaływanie na przepisy procedury wewnętrznej (w tym przepisy ustanowione przez sąd), które nie są związane z właściwością międzynarodową ani uznawaniem i wykonywaniem zagranicznych orzeczeń. Niektóre z tych przepisów mogą uniemożliwić sądowi rozpoznawanie spraw w pewnych okolicznościach. Jednym z przykładów są przepisy dotyczące właściwości rzeczowej. Inne przykłady to: przepisy uniemożliwiające niektórym stronom (takim jak wrody cudzoziemcy w okresie wojny) wszczynanie postępowań; przepisy uniemożliwiające wszczynanie postępowań przeciwko niektórym stronom (np. przepisy dotyczące immunitetu państwowego / jurysdykcyjnego¹⁷¹); przepisy uniemożliwiające sądom rozstrzyganie w niektórych sporach (np. akt doktryny państwowej (*act of state doctrine*) w Stanach Zjednoczonych Ameryki); przepisy nakładające obowiązek wszczęcia sprawy w określonym terminie (proceduralnej lub merytorycznej); oraz przepisy dotyczące zdolności do pozywania i bycia pozywanym (np. przepisy, na mocy których podmiot nieposiadający osobowości prawnej nie może wszcząć postępowania). Niektóre z tych spraw zostały wyraźnie wymienione w konwencji¹⁷²; inne nie. Nawet jeżeli nie zostały wyraźnie wymienione – nie jest możliwe uwzględnienie wszystkich – nie było celem, aby art. 5 wpływał na wszystkie pozostałe przepisy proceduralne.

139. Wewnętrzny podział właściwości. Artykuł 5 ust. 3 lit. b) stanowi, że art. 5 ust. 1 i 2 nie narusza przepisów, które określają „wewnętrzny podział właściwości między sądami umawiającego się państwa”¹⁷³. W przypadku gdy strony nie wyznaczają konkretnego sądu – jeżeli np. umowa dotycząca właściwości sądu odnosi się jedynie do „sądów Niderlandów” lub sądów stanu New Jersey” – nie ma powodu, aby nie stosować normalnych

przepisów dotyczących wewnętrznego podziału właściwości¹⁷⁴.

140. Określony sąd. Nawet jeżeli strony wskażą określony sąd – np. Sąd Dystryktowy dla Południowego Dystryktu Nowego Jorku¹⁷⁵ lub Sąd Dystryktowy w Tokio – nadal zastosowanie mają przepisy dotyczące wewnętrznego podziału właściwości. Podlega to jednak ostatniemu zdaniu w lit. b), które ma zastosowanie, gdy sąd może według własnego uznania podjąć decyzję o przekazaniu sprawy¹⁷⁶. Na mocy tego przepisu wybrany sąd należycie rozważa wybór stron: jeżeli strony wybrały określony sąd, sąd nie powinien lekceważyć ich wyboru¹⁷⁷.

Artykuł 6 Obowiązki sądu niebędącego wybranym sądem

141. Artykuł 6 to drugi z „kluczowych przepisów” konwencji. Podobnie jak w przypadku pozostałych przepisów artykuł ten ma zastosowanie tylko wtedy, gdy umowa dotycząca właściwości sądu jest umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu, a wybrany sąd znajduje się w umawiającym się państwie¹⁷⁸. Przepis ten jest skierowany do sądów w umawiających się państwach, innych niż wybrany sąd, i zgodnie z nim sądy nie mogą rozpatrywać spraw (z wyjątkiem pewnych określonych okoliczności) tj. są zobowiązane zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania, nawet jeżeli są właściwe na mocy prawa krajowego. Obowiązek ten ma zasadnicze znaczenie, jeżeli umowa dotycząca właściwości sądu ma być przestrzegana jako umowa dotycząca wyłącznej właściwości sądu.

142. Artykuł 6 ma zastosowanie tylko wtedy, gdy strony postępowania są związane umową

¹⁷⁰ Pkt 88 – 92.

¹⁷¹ Zob. art. 2 ust. 6.

¹⁷² Zob. np. art. 2 ust. 6.

¹⁷³ Oczywiście jest, że art. 5 ust. 3 lit. b) ma również zastosowanie w przypadku przeniesienia sprawy z sądu mającego siedzibę w jednym miejscu do tego samego sądu z siedzibą w innym miejscu. Taki przypadek może wystąpić w niektórych państwach np. Kanadzie i Australii.

¹⁷⁴ W odniesieniu do wpływu umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu na przeniesienie z sądu państwowego do sądu federalnego różnorodnych spraw zgodnie z prawem Stanów Zjednoczonych przed stosowaniem konwencji zob. Dixon przeciwko TSE International Inc., 330 F. 3d 396 (5 okręg, 2003); Roberts & Schaefer Co. przeciwko Merit Contracting, Inc., 99 F. 3d 248 (7 okręg, 1996).

¹⁷⁵ Zob. pkt 136 powyżej.

¹⁷⁶ Zastosowane w art. 5 ust. 3 i art. 8 ust. 5 pojęcie „przekazywać” ma znaczenie ogólne: nie odzwierciedla terminologii stosowanej w żadnym krajowym systemie prawnym. Ma ono zastosowanie w każdym przypadku, w którym przenosi się sprawę rozpoczętą przed jednym sądem do innego sądu. Może to nastąpić na polecenie pierwszego sądu, przed którym wszczęto postępowanie (na przykład „przekazanie” (ang. *transfer*) w terminologii amerykańskich procedur federalnych), lub na polecenie sądu, któremu przekazano sprawę (na przykład „przeniesienie” (ang. *removal*) w terminologii amerykańskich procedur federalnych).

¹⁷⁷ Skutki przeniesienia na stosowanie art. 6 i 8 omówiono poniżej; zob. pkt 156 – 158 i 175 – 181 poniżej.

¹⁷⁸ Wynika to z definicji „umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu” zawartej w art. 3 lit. a).

dotyczącą właściwości sądu. Zwykle muszą być stronami umowy, choć, jak wspomniano powyżej¹⁷⁹, istnieją okoliczności, w których podmiot niebędący stroną umowy będzie jednak związany tą umową.

143. Następujący przykład¹⁸⁰ pokazuje, jak sprawdza się konwencja w sprawach z udziałem wielu stron. Zakładając, że A, mający zwyczajowe miejsce pobytu w Niemczech, sprzedaje towary B, mającemu zwyczajowe miejsce pobytu w Quebecu (Kanada). Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądom w Niemczech. Towary są dostarczane do Quebecu, a B sprzedaje je C, który również ma zwyczajowe miejsce pobytu w Quebecu. Umowa między B i C nie zawiera klauzuli dotyczącej właściwości sądu. Jeżeli C twierdzi, że towary są wadliwe, może pozwać B w Quebecu. Może również pozwać A (na mocy prawa deliktów) w Quebecu (jeżeli sądy w Quebecu są właściwe na mocy ich prawa), ponieważ umowa dotycząca właściwości sądu nie byłaby wiążąca między A i C. Jeżeli C pozwie jednak tylko B w Quebecu, a B zapragnie przyłączyć się do A jako strona trzecia, B nie będzie w stanie tego zrobić: umowa dotycząca właściwości sądu jest wiążąca między A i B. Zgodnie z art. 6 konwencji sąd w Quebecu będzie zobowiązany zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia postępowania wszczynanego przez B przeciwko A¹⁸¹. Konwencja uchyli zatem przepisy krajowe, które mogłyby, w przypadku braku konwencji, umożliwić połączenie spraw A w Quebecu lub zezwolić sądowi na sprawowanie właściwości w odniesieniu do roszczenia przeciwko A.

144. Na mocy art. 6 sąd jest zobowiązany zawiesić „postępowanie objęte umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu” albo stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania. W celu ustalenia, czy postępowanie jest przedmiotem takiej umowy, sąd musi ją zinterpretować. Zgodnie z art. 3 lit. a) konwencji umowa ma zastosowanie do sporu „już wynikłego lub mogącego wynikać z określonego stosunku prawnego”. Dokonując wykładni umowy sąd musi zdecydować, jaki jest rodzaj relacji i do jakich sporów ma zastosowanie dana umowa. Sąd musi zdecydować np. czy klauzula dotycząca właściwości sądu w umowie pożyczki ma zastosowanie do roszczeń deliktowych

wniesionych przez pożyczkobiorcę przeciwko pożyczkodawcy, dotyczących wykonania umowy w rzekomo nieuczciwy sposób.

145. Jeżeli postępowanie objęte jest umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu, sąd musi zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania, chyba że zastosowanie ma jeden z wyjątków.

146. **Pięć wyjątków.** W art. 6 określono pięć wyjątków od zasady, zgodnie z którą sąd musi zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania. Gdy zastosowanie ma jeden z tych wyjątków, ulega zniesieniu zakaz dotyczący rozpatrywania sprawy. Konwencja nie pozbawia sądu możliwości sprawowania właściwości, jaką miałby na mocy swojego prawa. Artykuł 6 nie tworzy jednak podstawy właściwości opartej na konwencji ani nie wymaga od sądu, przed którym wszczęto postępowanie, aby sprawował właściwość, która istnieje w świetle jego prawa: prawo sądu, przed którym wszczęto postępowanie, określa, czy sprawuje on właściwość¹⁸² oraz czy może sprawować tę właściwość¹⁸³.

147. Artykuł 6 lit. a) i b) odpowiada przepisowi dotyczącemu „nieważności” określonego w art. II ust. 3 Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych sporządzonej w Nowym Jorku w 1958 r., zaś w art. 6 lit. d) i e) określono tę samą podstawę co we wspomnianym powyżej przepisie konwencji nowojorskiej tzn. „niewykonalne lub nie nadające się do realizacji”. Artykuł 6 lit. c) był konieczny, ponieważ zgodnie z konwencją sąd, przed którym wszczęto postępowanie, ale niebędący sądem wybranym, zwykle nie będzie w stanie stosować własnego prawa w celu określenia ważności umowy dotyczącej właściwości sądu; należy zatem wprowadzić wyjątek w odniesieniu do sprawy, w przypadku której wykonanie umowy doprowadziłoby do ewidentnej niesprawiedliwości lub byłoby ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie. Wspomniane wyjątki mogą wydawać się bardziej złożone niż te określone w konwencji nowojorskiej, jednak po dokładniejszej analizie okaże się, że są one podobne, a ich zakres nie jest szerszy od tych określonych w konwencji nowojorskiej. Było to również jasno określona intencją sesji

¹⁷⁹ Pkt 97.

¹⁸⁰ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

¹⁸¹ Zob. protokół obrad nr 2 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 11–12.

¹⁸² Jeżeli sąd w żadnym razie nie jest właściwy w świetle swojego prawa, nie musi rozważać, czy mają zastosowanie wyjątki określone w art. 6.

¹⁸³ Np. zgodnie z prawem stosowanym przez sąd, sąd może zostać pozbawiony możliwości sprawowania właściwości z uwagi na zasadę „zawilości sprawy”.

dypłomatycznej. Pozorna złożoność przepisów wynika z faktu, że sesja dyplomatyczna dążyła do osiągnięcia bardziej przejrzystych i dokładniejszych przepisów, niż dość ogólne przepisy określone w art. II ust. 3 konwencji nowojorskiej. Orzecznictwo na mocy konwencji nowojorskiej mogłoby jednak zapewnić cenny przewodnik po wykładni konwencji.

148. Pierwsze dwa wyjątki – w lit. a) i b) – są dość standardowe, jednak trzeci i czwarty – w lit. c) i d) – mają być stosowane jedynie w najbardziej wyjątkowych okolicznościach. W przypadku zbyt powszechnego stosowania tych dwóch ostatnich wyjątków, cała istota konwencji zostałaby podważona.

149. **Pierwszy wyjątek: nieważność.** Pierwszy wyjątek ma miejsce, gdy umowa jest, z jakichkolwiek względów, w tym ze względu na niezdolność, nieważna w świetle prawa państwa wybranego sądu¹⁸⁴. Jest to odpowiednik przepisu określonego w art. 5 ust. 1¹⁸⁵. Chociaż w myśl art. 5 ust. 1 sąd, przed którym wszczęto postępowanie, będzie sądem wybranym na mocy umowy zawartej między stronami i będzie stosował swoje własne prawo, na mocy art. 6 lit. a) sąd, przed którym wszczęto postępowanie (ale nie sąd wybrany), nie będzie jednak stosował własnego prawa¹⁸⁶. Różni się to od konwencji nowojorskiej z 1958 r., w której nie określono prawa, jakie należy stosować w celu określenia ważności umowy o arbitraż¹⁸⁷. Dzięki wskazaniu prawa właściwego art. 6 lit. a) konwencji zapewnia wydanie spójnego orzeczenia na temat ważności umowy dotyczącej właściwości sądu przez sąd, przed którym wszczęto postępowanie, i przez wybrany sąd.

150. **Drugi wyjątek: brak zdolności.** Drugi wyjątek ma zastosowanie, gdy jedna ze stron nie miała zdolności do zawarcia takiej umowy w świetle prawa państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie¹⁸⁸. Sformułowanie „prawo” obejmuje w tym przypadku przepisy dotyczące wyboru prawa obowiązujące w tym państwie¹⁸⁹. Przy podejmowaniu decyzji w sprawie ważności umowy dotyczącej właściwości sądu, sądy we wszystkich umawiających się państwach muszą stosować prawo wybranego sądu na mocy art. 5, 6 i 9. W przypadku zdolności uznano jednak, że

określenie jednolitego przepisu dotyczącego wyboru prawa w odniesieniu do wszystkich umawiających się państw jest zbyt ambitnym posunięciem; odpowiednio zgodnie z art. 6 lit. b) sąd, przed którym wszczęto postępowanie, będzie również stosował prawo wskazane w jego własnych przepisach dotyczących wyboru prawa w kwestii zdolności¹⁹⁰. Ponieważ brak zdolności również sprawiałby, że umowa jest nieważna zgodnie z art. 6 lit. a), zdolność zależy zarówno od prawa wybranego sądu, jak i od prawa sądu, przed którym wszczęto postępowanie¹⁹¹. Jeżeli w myśl któregoś z tych praw jedna ze stron nie miała zdolności do zawarcia takiej umowy, sąd, przed którym wszczęto postępowanie, nie będzie zobowiązany do zawieszenia postępowania ani stwierdzenia braku właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania.

151. **Trzeci wyjątek (część pierwsza): ewidentna niesprawiedliwość.** Trzeci wyjątek dotyczy sytuacji, w której wykonanie umowy doprowadziłoby do „ewidentnej niesprawiedliwości” lub byłoby „ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie”. W niektórych systemach prawnych pierwszą frazę traktowanoby jako objętą drugą frazą. Prawnicy z tych systemów uznaliby za oczywisty fakt, że umowa prowadząca do ewidentnej niesprawiedliwości byłaby sprzeczna z porządkiem publicznym. W przypadku takich systemów prawnych pierwsza fraza może być zbędna. W innych systemach prawnych pojęcie porządku publicznego odnosi się jednak bardziej do ogólnych interesów – interesów ogółu społeczeństwa – niż do interesów poszczególnych osób, w tym strony. Z tego powodu obie frazy są niezbędne.

152. Fraza „ewidentna niesprawiedliwość” może obejmować wyjątkową sytuację, w której jedna ze stron nie miałaby gwarancji sprawiedliwego procesu w obcym państwie, być może z powodu stronniczości lub korupcji, lub w przypadku innych powodów, specyficznych dla tej strony, które uniemożliwiłyby jej wszczęcie postępowania w wybranym sądzie lub bronienie się w ramach postępowania. Może również odnosić się do konkretnych okoliczności, w których zawarto umowę – np. jeżeli było to wynikiem oszustwa. Standard ma być wysoki: przepis nie upoważnia sądu do zignorowania umowy dotyczącej właściwości

¹⁸⁴ Należy pamiętać, że „prawo państwa wybranego sądu” obejmuje przepisy dotyczące wyboru prawa obowiązujące w tym państwie.

¹⁸⁵ Omówiony powyżej w pkt 125 i nast.

¹⁸⁶ Zob. przypis 159 powyżej.

¹⁸⁷ Zob. art. II ust. 3.

¹⁸⁸ W art. 6 lit. b) i art. 9 lit. b) pojęcie „strona” odnosi się do jednej z pierwotnych stron umowy dotyczącej właściwości sądu, a nie do osoby trzeciej, która jest stroną postępowania.

¹⁸⁹ Zob. pkt 125 powyżej.

¹⁹⁰ W ramach postępowań dotyczących uznawania lub wykonywania sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, również będzie stosował własne przepisy dotyczące wyboru prawa przy podejmowaniu decyzji w sprawie zdolności na mocy art. 9 lit. b): zob. pkt 184 poniżej.

¹⁹¹ Zob. protokół obrad nr 8 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 50–59.

sądu tylko dlatego, że nie byłaby wiążąca w świetle prawa krajowego.

153. Trzeci wyjątek (część druga): porządek publiczny. Fraza „ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie” ma służyć ustanowieniu wysokiego progu. Dotyczy podstawowych norm lub zasad tego państwa; nie zezwala, aby sąd, przed którym wszczęto postępowanie, rozpatrywał sprawę tylko dlatego, że wybrany sąd może naruszyć, w technicznym sensie, normę bezwzględnie obowiązującą w państwie, przed którego sądem wszczęto postępowanie¹⁹². Podobnie jak w przypadku ewidentnej niesprawiedliwości, standard ma być wysoki: przepis nie upoważnia sądu do zignorowania umowy dotyczącej właściwości sądu tylko dlatego, że nie byłaby wiążąca w świetle prawa krajowego.

154. Czwarty wyjątek: niemożliwość wykonania. Czwarty wyjątek dotyczy sytuacji, gdy z nadzwyczajnych przyczyn, na które strony nie mają wpływu, umowa nie może z racjonalnego punktu widzenia zostać wykonana. Ma to zastosowanie do przypadków, w których nie byłoby możliwe wszczęcie postępowanie przed wybranym sądem. Nie musi to być absolutnie niemożliwe, jednak sytuacja musi być wyjątkowa. Jednym z przykładów mógłby być wybuch wojny w danym państwie i nefunkcjonowanie jego sądów. Innym przykładem byłaby sytuacja, w której wybrany sąd przestałby istnieć lub zmieniłby się w takim stopniu, że nie można by go dłużej uznawać za ten sam sąd. Wyjątek ten można traktować jako zastosowanie doktryny frustracji (lub podobnych doktryn), zgodnie z którą umowa została wykonana, jeżeli w wyniku nieprzewidzianej i zasadniczej zmiany okoliczności po jej zawarciu nie jest już możliwe jej wykonanie¹⁹³.

155. Piąty wyjątek: nierozpatrzone sprawę. Piąty wyjątek dotyczy sytuacji, gdy wybrany sąd postanowił nie rozpatrywać sprawy. Można to uznać za czwarty wyjątek, jednak przypadek ten różni się na tyle, że można traktować go jako odrębny. Jego celem jest uniknięcie pozbawienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości: musi istnieć możliwość rozpatrzenia sprawy przez jakiś sąd.

156. Przekazanie sprawy. Powyżej wyjaśniono¹⁹⁴, że art. 5 nie ma wpływu na przepisy, które określają wewnętrzny podział właściwości między sądami umawiającego się państwa. W związku z tym na mocy art. 5 ust. 3 lit. b) sądy umawiającego się państwa mogą przekazać sprawę z sądu, przed którym wszczęto postępowanie, do innego sądu w tym samym umawiającym się państwie. Jeżeli umowa dotycząca właściwości sądu odnosiła się ogólnie do sądów danego państwa (np. „sądów Szwecji”), przekazanie sprawy do innego sądu w tym państwie nie miałoby żadnych skutków w odniesieniu do art. 6. Orzeczenie w dalszym ciągu wydawałby wybrany sąd; tak więc art. 6 lit. e) nie miałby zastosowania. Gdyby natomiast umowa dotycząca właściwości sądu odnosiła się do konkretnego sądu w tym państwie (np. „sąd rejonowy w Sztokholmie”), przekazanie sprawy do innego sądu w tym samym państwie spowodowałoby zastosowanie art. 6 lit. e), ponieważ wybrany sąd (sąd rejonowy w Sztokholmie) postanowił nie rozpatrywać sprawy.

157. Przykład pierwszy. Rozróżnienie to będzie jaśniejsze, jeżeli podane zostaną dwa przykłady¹⁹⁵. W pierwszym przykładzie strony wybierają „sądy Szwecji”. Jedna strona wszczyna postępowanie przed sądem rejonowym w Sztokholmie, a następnie dany sąd przekazuje sprawę do sądu rejonowego w Göteborgu. Jako, że ten ostatni sąd jest również sądem Szwecji, liczy się jako wybrany sąd. W rezultacie nie można powiedzieć, że wybrany sąd postanowił nie rozpatrywać sprawy. Artykuł 6 lit. e) nie ma zastosowania. W związku z tym, jeżeli jedna strona wniesie tę samą sprawę przed sąd w Rosji, sąd rosyjski będzie zobowiązany na mocy art. 6 zawiesić postępowanie lub stwierdzić brak właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania.

158. Przykład drugi. Gdyby, z drugiej strony, strony wybrały „sąd rejonowy w Sztokholmie”, a po wszczęciu postępowania przed tym sądem sąd przekazał sprawę do sądu rejonowego w Göteborgu, wybrany sąd postanowiłby nie rozpatrywać sprawy. Zastosowanie miałby art. 6 lit. e); sąd rejonowy w Göteborgu nie byłby wybranym sądem. W związku z tym, gdyby jedna ze stron miała wszcząć postępowanie w Rosji, sąd rosyjski nie byłby wykluczony z rozpatrywania sprawy na mocy art. 6¹⁹⁶.

¹⁹² W tym przypadku „porządek publiczny” obejmuje międzynarodowy porządek publiczny danego państwa: zob. protokoły obrad nr 9 Specjalnej Komisji do spraw Właściwości, Uznawania i Wykonywania Zagranicznych Orzeczeń w Sprawach Cywilnych i Handlowych (21–27 kwietnia 2004 r.) s. 1–3.

¹⁹³ Zgodnie z prawem niemieckim np. może być objęty doktryną *Wegfall der Geschäftsgrundlage*.

¹⁹⁴ Zob. pkt 139 i nast. powyżej.

¹⁹⁵ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

¹⁹⁶ Sąd może postanowić, że jego własne prawo wymaga od niego odrzucenia właściwości (doktryna *lis pendens*).

159. Jeżeli sąd, do którego przekazano sprawę, wydał orzeczenie, art. 8 i 9 określi, czy orzeczenie musi zostać uznane i wykonane w innych umawiających się państwach. Jeżeli sąd jest uprawniony na mocy art. 8 ust. 5 zdanie drugie do odmówienia uznania lub wykonania orzeczenia sądu, do którego wybrany sąd przekazał sprawę, art. 6 nie stanowi dla sądu przeszkody uniemożliwiającej rozpatrzenie sprawy, jeżeli zastosowanie ma art. 6 lit. e).

Artykuł 7 Środki tymczasowe i zabezpieczające

160. Artykuł 7 stanowi, że konwencja nie ma zastosowania do środków tymczasowych i zabezpieczających. Nie wymaga ona ani nie wyklucza przyznania środków tymczasowych i zabezpieczających, odmowy ich przyznania ani ich uchylenia przez sąd umawiającego się państwa. Nie ma ona wpływu na prawo strony do wystąpienia o przyznanie takich środków. Dotyczy to głównie środków tymczasowych służących zabezpieczeniu pozycji jednej ze stron do czasu wydania orzeczenia przez wybrany sąd¹⁹⁷, chociaż może również obejmować środki przyznane po wydaniu orzeczenia, które mają na celu ułatwić jego wykonanie. Oczwistym przykładem jest nakaz zamrożenia aktywów pozwanego. Innym przykładem jest tymczasowy nakaz sądowy uniemożliwiający pozwanemu popełnienie czynu uznawanego za naruszenie praw powoda. Trzecim przykładem byłaby decyzja o przedstawieniu dowodów w celu ich wykorzystania podczas postępowania wszczętego przed wybranym sądem. Wszystkie te środki mają służyć wspieraniu umowy dotyczącej właściwości sądu, zwiększając jej skuteczność. Pomagają zatem zrealizować cel konwencji. Pozostają jednak poza jej zakresem.

161. Sąd, który przyznaje środek tymczasowy i zabezpieczający, robi to na mocy własnego prawa. W konwencji nie wymaga się, aby przyznano taki środek, ale też nie wyklucza się możliwości przyznania takiego środka przez sąd. Sądy w innych umawiających się państwach nie są zobowiązane do uznania lub wykonania tego środka; nie są one jednak pozbawione takiej możliwości. Wszystko zależy od prawa krajowego.

162. Nie ulega wątpliwości, że sąd wskazany w umowie dotyczącej właściwości sądu może przyznać dowolny środek tymczasowy jaki uzna za stosowny. Jeżeli środek tymczasowy, na przykład nakaz sądowy, przyznany przez ten sąd staje się następnie środkiem stałym, będzie on wykonalny na mocy konwencji w innych

¹⁹⁷ Środek ten może zostać przyznany przed wszczęciem postępowania w wybranym sądzie albo po nim.

umawiających się państwach¹⁹⁸. Jeżeli środek ten jest tylko tymczasowy, nie będzie on stanowił „orzeczenia” w rozumieniu art. 4 ust. 1¹⁹⁹. W takim przypadku sądy w innych umawiających się państwach mogłyby wykonać go na mocy ich prawa krajowego, ale nie byłyby do tego zobowiązane na mocy konwencji.

163. Gdyby po tym jak wybrany sąd wydał orzeczenie²⁰⁰, wszczęto postępowanie w celu uznania i wykonania tego orzeczenia w umawiającym się państwie, w którym przyznano środek tymczasowy, państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, byłoby zobowiązane na podstawie art. 8 do uchylenia środków tymczasowych (gdyby nadal one obowiązywały) w zakresie, w jakim byłyby one sprzeczne z obowiązkami państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, wynikającymi z konwencji. Na przykład, jeżeli sąd inny niż sąd wybrany wydaje nakaz zamrożenia aktywów w celu ochrony prawa dochodzonego przez powoda, ale wybrany sąd orzeka, że powód nie ma takiego prawa, sąd, który wydał nakaz zamrożenia aktywów, musi go znieść, w przypadku gdy orzeczenie wybranego sądu podlega uznaniu na mocy konwencji, i w związku z tym sąd, który wydał nakaz zamrożenia aktywów, jest zobowiązany uznać to orzeczenie.

Artykuł 8 Uznanie i wykonanie

164. Artykuł 8 stanowi trzecie „główne postanowienie” konwencji. Stanowi on, że orzeczenie wydane przez sąd umawiającego się państwa, który został wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu, musi być uznawane i wykonywane w pozostałych umawiających się państwach²⁰¹. Pierwszym i najważniejszym warunkiem uznania i wykonania jest zatem istnienie umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu, w której wskazuje się sąd pierwotny, który musi mieć siedzibę w umawiającym się państwie²⁰². Nie ma konieczności, aby sąd faktycznie opierał swoją właściwość na umowie. Artykuł 8

¹⁹⁸ Art. 8.

¹⁹⁹ Zob. pkt 116 powyżej.

²⁰⁰ Należy pamiętać, że na podstawie art. 4 ust. 1 konwencji „orzeczenie” oznacza decyzję co do istoty sprawy.

²⁰¹ Sesja dyplomatyczna rozumiała jednak to postanowienie konwencji w ten sposób, że umawiające się państwo nie jest zobowiązane do wykonania orzeczenia w odniesieniu do środka niepieniężnego, jeżeli nie jest to możliwe w ramach systemu prawnego tego państwa. Państwo to powinno jednak wykonać dane orzeczenie zagraniczne w możliwie największym zakresie dopuszczalnym w ramach jego prawa wewnętrznego. Zob. pkt 89 powyżej.

²⁰² Sytuacji, w której wybrany sąd przekazuje sprawę innemu sądowi w tym samym umawiającym się państwie, dotyczy art. 8 ust. 5.

obejmuje także sytuacje, w których sąd pierwotny, mimo że został wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu, opiera swoją właściwość na pewnych innych przesłankach takich jak miejsce zamieszkania pozwanego

165. Révision au fond. W art. 8 ust. 2 zabrania się merytorycznej kontroli orzeczenia (choć dopuszcza się taką ograniczoną kontrolę, która jest konieczna do wykonania postanowień rozdziału III konwencji). Jest to standardowe postanowienie w tego rodzaju konwencjach. Bez tego postanowienia orzeczenia zagraniczne mogłyby w niektórych państwach podlegać kontroli sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, tak jakby był on sądem apelacyjnym rozpatrującym odwołanie od wyroku sądu pierwotnego.

166. Ustalenia faktyczne. Drugie zdanie art. 8 ust. 2 stanowi, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, jest związany ustaleniami faktycznymi, na których sąd pierwotny oparł swoją właściwość, chyba że orzeczenie wydano w postępowaniu zaocznym. W tym postanowieniu termin „właściwość” oznacza właściwość na mocy konwencji; w związku z tym art. 8 ust. 2 nie ma zastosowania, w przypadku gdy sąd pierwotny oparł swoją właściwość na innej przesłance niż umowa dotycząca właściwości sądu. Z drugiej strony w przypadku gdy sąd pierwotny oparł swoją właściwość na umowie dotyczącej właściwości sądu, postanowienie to ma zastosowanie do ustaleń faktycznych odnoszących się do ważności formalnej lub materialnej umowy, w tym do zdolności stron do jej zawarcia. Zatem w przypadku gdy sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, stosuje np. art. 8 ust. 1 i musi określić, czy sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, był „wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu”, sąd ten będzie musiał przyjąć ustalenia faktyczne dokonane przez sąd pierwotny. Nie będzie on jednak musiał przyjmować żadnej oceny prawnej tych ustaleń. Na przykład jeżeli sąd pierwotny ustalił, że umowa dotycząca właściwości sądu została zawarta drogą elektroniczną spełniającą wymogi art. 3 lit. c) ppkt (ii), sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, jest zobowiązany ustaleniem, że umowa została zawarta drogą elektroniczną. Może on jednak postanowić, że wymogi określone w art. 3 lit. c) ppkt (ii) nie były spełnione, ponieważ stopień dostępności nie był wystarczający, aby spełnić wymogi określone w tym artykule. Ta sama zasada miałaby zastosowanie do kwestii zdolności

zgodnie z art. 9 lit. b): sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, byłby zobowiązany ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez sąd pierwotny w tej kwestii, ale oceniałby te ustalenia na mocy własnego prawa²⁰³.

167. Sytuacja prezentuje się inaczej w odniesieniu do podstaw nieuznania określonych w art. 9 lit. c), d) i e). Podstawy te nie są związane z właściwością na mocy konwencji, ale z porządkiem publicznym i rzetelnym postępowaniem. Zatem sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, musi być w stanie samodzielnie ocenić, zgodnie z postanowieniami określonymi w tych literach, czy pozwany otrzymał dokument; czy doszło do oszustwa; lub czy przeprowadzono sprawiedliwy proces: na przykład ustalenie poczynione przez sędziego sądu pierwotnego, że nie przyjął on łapówki, nie może być wiążące dla sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia²⁰⁴.

168. To samo ma zastosowanie do rzetelnego postępowania zgodnie z lit. e). Przyjmijmy, że pozwany odmawia uznania i wykonania orzeczenia na tej podstawie, że postępowanie było sprzeczne z podstawowymi zasadami rzetelnego postępowania państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. Twierdzi, że nie był w stanie udać się do państwa pochodzenia, aby bronić sprawy, ponieważ groziłoby mu pozbawienie wolności ze względów politycznych. Ustalenie poczynione przez sąd pierwotny, zgodnie z którym wytłumaczenie pozwanego nie było prawdą, nie może być wiążące dla sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. W przypadku gdy chodzi o kwestie rzetelnego postępowania, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, musi być w stanie samodzielnie podejmować decyzje.

169. Rezultat jest następujący: orzeczenia sądu pierwotnego co do istoty sprawy nie mogą zostać poddane kontroli sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, niezależnie od tego, czy odnoszą się do kwestii praktycznych, czy prawnych; orzeczenia sądu pierwotnego co do ważności i zakresu umowy dotyczącej właściwości sądu

²⁰³ Stosując art. 9 lit. a), sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, byłby jednak związany nie tylko tymi ustaleniami faktycznymi na podstawie art. 8 ust. 2, ale również (pozytywną) oceną prawną sądu pierwotnego co do ważności umowy dotyczącej właściwości sądu, zob. 182 poniżej.

²⁰⁴ To samo dotyczy ustalenia poczynionego przez sąd apelacyjny, zgodnie z którym sędzia sądu pierwszej instancji nie dopuścił się korupcji.

nie mogą zostać poddane kontroli w zakresie, w jakim odnoszą się do kwestii faktycznych²⁰⁵; orzeczenia sądu pierwotnego dotyczące powodów odmowy zgodnie z lit. c), d) i e) nie są wiążące dla sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, niezależnie od tego, czy odnoszą się do kwestii praktycznych, czy prawnych.

170. **„Uznanie” i „wykonanie”.** Artykuł 8 ust. 3 stanowi, że orzeczenie będzie podlegało uznaniu tylko wtedy, jeżeli jest skuteczne w państwie pochodzenia, a wykonaniu – tylko jeżeli jest wykonalne w państwie pochodzenia. Powstaje zatem rozróżnienie między uznaniem a wykonaniem. „Uznanie” oznacza, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nadaje moc prawom i obowiązkom ustalonym przez sąd pierwotny. Na przykład jeżeli sąd pierwotny orzekł, że powód miał dane prawo lub że go nie miał, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, przyjmuje to orzeczenie²⁰⁶. Wykonanie oznacza stosowanie procedur prawnych sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, w celu zapewnienia, aby pozwany postępował zgodnie z orzeczeniem wydanym przez sąd pierwotny. Zatem jeżeli sąd pierwotny orzeka, że pozwany musi zapłacić powodowi 1 000 euro, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, zapewni, aby pieniądze te zostały przekazane powodowi. Ponieważ nie dałoby się tego prawnie obronić, gdyby pozwany nie był winny 1 000 euro powodowi, zgodnie z logiką uznanie tego orzeczenia musi poprzedzać decyzję o jego wykonaniu lub jej towarzyszyć. Z drugiej strony wykonanie nie musi towarzyszyć uznaniu ani po nim nastąpić. Na przykład, jeżeli sąd pierwotny orzekł, że pozwany nie jest winien żadnych pieniędzy powodowi, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może po prostu uznać to ustalenie. Dlatego też, jeżeli powód ponownie pozywa pozwanego w sprawie tego samego roszczenia przed sądem, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, uznanie orzeczenia zagranicznego będzie wystarczało, aby rozstrzygnąć sprawę.

²⁰⁵ Stosując art. 9 lit. a), sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, byłby jednak związany nie tylko tymi ustaleniami faktycznymi na podstawie art. 8 ust. 2, ale również (pozytywną) oceną prawną sądu pierwotnego co do ważności umowy dotyczącej właściwości sądu, zob. 182 poniżej.

²⁰⁶ Jeżeli sąd pierwotny wydał orzeczenie deklaratywne ustalające w sprawie istnienia lub nieistnienia szczególnego stosunku prawnego między stronami, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, przyjmuje to orzeczenie jako orzeczenie ustalające przedmiotowe kwestie.

171. W świetle tego rozróżnienia można łatwo zauważyć, dlaczego w art. 8 ust. 3 określa się, że orzeczenie będzie podlegało uznaniu tylko wtedy, jeżeli jest skuteczne w państwie pochodzenia. Skuteczność orzeczenia oznacza, że jest ono ważne i obowiązujące. Jeżeli orzeczenie nie jest skuteczne, nie będzie ono stanowiło ważnego ustalenia praw i obowiązków stron. Zatem jeżeli orzeczenie nie jest skuteczne w państwie pochodzenia, nie powinno zostać uznane na mocy konwencji w żadnym innym umawiającym się państwie. Ponadto jeżeli orzeczenie przestaje być skuteczne w państwie pochodzenia, nie powinno zostać następnie uznane na mocy konwencji w innych umawiających się państwach²⁰⁷.

172. Podobnie jeżeli orzeczenie nie jest wykonalne w państwie pochodzenia, na mocy konwencji nie powinno ono zostać wykonane w żadnym innym miejscu. Oczywiście istnieje możliwość, że orzeczenie będzie skuteczne w państwie pochodzenia, ale nie będzie tam wykonalne. Wykonalność może zostać zawieszona do czasu zakończenia postępowania odwoławczego (automatycznie lub w wyniku nakazu sądu). W takim przypadku wykonalność nie będzie możliwa w innych umawiających się państwach, dopóki sprawa nie zostanie rozwiązana w państwie pochodzenia. Co więcej, jeżeli orzeczenie przestaje być wykonalne w państwie pochodzenia, nie powinno zostać następnie wykonane na mocy konwencji w innym umawiającym się państwie²⁰⁸.

173. **Orzeczenia będące przedmiotem zaskarżenia.** Artykuł 8. ust. 4 stanowi, że można odroczyć uznanie lub wykonanie albo go odmówić, jeżeli orzeczenie jest przedmiotem zaskarżenia w państwie pochodzenia lub jeżeli nie upłynął jeszcze termin na zastosowanie zwyczajnego środka zaskarżenia^{209 210}. Oznacza

²⁰⁷ Na dziewiętnastej sesji dyplomatycznej, która odbyła się w czerwcu 2001 r., dodano następujący tekst w nawiasach kwadratowych do art. 25 wstępnego projektu konwencji z 1999 r.: „Orzeczenie, o którym mowa w ust. 1 uznaje się od momentu, w którym jest ono skuteczne w państwie pochodzenia, i tak długo, jak długo jest ono tam skuteczne”. Na dwudziestej sesji dyplomatycznej, która odbyła się w czerwcu 2005 r., wyrażono życzenie, aby obecna wersja tekstu miała to samo znaczenie.

²⁰⁸ Na dziewiętnastej sesji dyplomatycznej, która odbyła się w czerwcu 2001 r., dodano następujący tekst w nawiasach kwadratowych do art. 25 wstępnego projektu konwencji z 1999 r.: „Orzeczenie, o którym mowa w poprzednich ustępach jest wykonalne od momentu, w którym jest ono wykonalne w państwie pochodzenia, i tak długo, jak długo jest ono tam wykonalne”. Na dwudziestej sesji dyplomatycznej, która odbyła się w czerwcu 2005 r., wyrażono życzenie, aby obecna wersja tekstu miała to samo znaczenie.

²⁰⁹ „Zwyczajny środek zaskarżenia” nie jest pojęciem znanym w większości systemów *common law*. System ten obejmuje wszystkie zwyczajne formy odwołań. Jeżeli chodzi

to, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może odroczyć uznanie lub wykonanie lub go odmówić, jeżeli i dopóki orzeczenie może zostać unieważnione lub zmienione przez inny sąd w danym państwie pochodzenia. Sąd nie jest jednak do tego zobowiązany²¹¹. Niektóre sądy mogą preferować wykonanie orzeczenia²¹². Jeżeli dane orzeczenie zostanie następnie unieważnione w państwie pochodzenia, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, uchyli jego wykonanie. Wierzyciel egzekwujący może być zobowiązany do zagwarantowania bezpieczeństwa w celu zapewnienia, aby dłużnik nie poniósł szkody.

174. W art. 8 ust. 4 daje się sądowi, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, możliwość zawieszenia procesu wykonania orzeczenia lub możliwość odmowy jego wykonania. W artykule tym określa się jednak, że jeżeli sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, wybiera tę drugą możliwość, takie rozwiązanie nie będzie uniemożliwiało złożenia nowego wniosku o wykonanie po tym jak sytuacja w państwie pochodzenia zostanie wyjaśniona. Zatem w tym przypadku odmowa oznacza oddalenie bez uszczerbku.

175. Przekazane postępowanie. W art. 8 ust. 1 określa się, że orzeczenie musiało zostać wydane przez sąd wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu. Należy pamiętać, że w art. 5 ust. 3 lit. b) dopuszcza się przekazanie sprawy z sądu, przed którym wszczęto postępowanie, do innego sądu w tym

samym umawiającym się państwie. Jak wyjaśniono powyżej²¹³, takie przekazanie sprawy nie stwarza żadnego problemu, jeżeli w umowie dotyczącej właściwości sądu wskazano ogólnie sądy umawiającego się państwa (na przykład „sądy Szwecji”). Jeżeli jednak w umowie wskazano konkretny sąd (na przykład „sąd rejonowy w Sztokholmie”) i sąd ten przekazuje sprawę innemu sądowi (na przykład sądowi rejonowemu w Göteborgu), orzeczenie tego drugiego sądu nie będzie orzeczeniem wydanym przez wskazany sąd: nie będzie ono objęte art. 8 ust. 1.

176. W art. 8 ust. 5 określa się jednak, że art. 8 ma także zastosowanie do orzeczenia wydanego przez sąd umawiającego się państwa po przekazaniu²¹⁴ mu sprawy zgodnie z artykułem 5 ust. 3. W związku z tym rozszerza się zastosowanie art. 8 tak, aby obejmowało takie sprawy. W art. 8 ust. 5 stwierdza się jednak, że jeżeli wybrany sąd miał kompetencje do tego, by na podstawie własnego uznania przekazać sprawę, można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w stosunku do strony, która we właściwym czasie sprzeciwiła się temu przekazaniu sprawy w państwie pochodzenia. W przypadkach w których warunek ten ma zastosowanie, rozszerzenie zakresu art. 8 przestaje funkcjonować.

177. Warunek ten ma zastosowanie wyłącznie w przypadkach, w których wybrany sąd miał kompetencje do tego, by na podstawie własnego uznania przekazać sprawę. W niektórych państwach przekazanie musi nastąpić w określonych okolicznościach, a dany sąd nie ma kompetencji do tego, by decydować na podstawie własnego uznania. Wspomniany warunek nie będzie miał zastosowania w takich przypadkach. W innych państwach sąd, przed którym wszczęto postępowanie, ma kompetencje do tego, by na podstawie własnego uznania zdecydować, czy należy przekazać sprawę, czy też nie należy tego robić. Często postanawia się o przekazaniu sprawy na korzyść stron i świadków w interesie sprawiedliwości²¹⁵. W takich przypadkach strony zwykle mają prawo do wniesienia

o omówienie tego problemu, zob. sprawozdanie opracowane przez Petera Schlossera pt. *Convention of Accession of 9 October 1978 of the Kingdom of Denmark, of Ireland and of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and enforcement of judgments in civil and commercial matters*, Dz.U. C 59 z 1979, s. 71, pkt 195–204.

²¹⁰ W sprawach dotyczących wykonania zasada ta będzie miała zastosowanie jedynie wtedy, gdy wykonanie orzeczenia nie było zawieszone w państwie pochodzenia z powodu wniesienia środka zaskarżenia. Jeżeli wykonanie było zawieszone, zastosowanie będzie miała zasada określona w art. 8 ust. 3: zob. pkt 171 powyżej. W odniesieniu do uznania zob. pkt 171 powyżej.

²¹¹ Wskazuje na to zastosowanie terminu „można odroczyć [...] albo go odmówić” zamiast „odracza się [...] albo odmawia się” w art. 8 ust. 4. W niektórych systemach prawnych będzie to wystarczające, aby sądy miały kompetencje do tego, by na podstawie własnego uznania zdecydować o odroczeniu lub odmowie uznania. W systemach prawnych, w których nie będzie to wystarczające, można przyjąć przepisy pozwalające sądom na swobodne decydowanie w tym zakresie. Także prawodawca może mieć kompetencje do tego, by decydować na podstawie własnego uznania, przyznając mu zgodnie z art. 8 ust. 4 i w takim przypadku w samych przepisach będzie określone, czy i jeżeli tak, w jakich okolicznościach, sądy będą odraczać uznanie lub go odmawiać.

²¹² Wiąże się to z założeniem, że dane orzeczenie nadal podlega wykonaniu w państwie pochodzenia.

²¹³ Pkt 156–158.

²¹⁴ Zastosowane w art. 5 i 8 pojęcie „przekazywać” jest pojęciem ogólnym i nie odnosi się do terminologii stosowanej w żadnym krajowym systemie prawnym. Ma ono zastosowanie w każdym przypadku, w którym przenosi się sprawę rozpoczętą przed jednym sądem do innego sądu. Może to nastąpić na polecenie pierwszego sądu, przed którym wszczęto postępowanie (na przykład „przekazanie” (ang. *transfer*) w terminologii amerykańskich procedur federalnych), lub na polecenie sądu, któremu przekazano sprawę (na przykład „przeniesienie” (ang. *removal*) w terminologii amerykańskich procedur federalnych).

²¹⁵ Zob. na przykład postanowienie dopuszczające przekazanie sprawy z jednego sądu dystryktowego do innego sądu dystryktowego w Stanach Zjednoczonych: tytuł 28 Kodeksu Stanów Zjednoczonych, § 1404 lit. a).

sprzeciwu w odniesieniu do przekazania, a sądy w innych umawiających się państwach nie są zobowiązane do uznania bądź wykonania orzeczenia przeciwko stronie, która wniosła sprzeciw w odpowiednim momencie²¹⁶. Z drugiej strony oczywiście w konwencji nie wymaga się, aby inne umawiające się państwa odmówiły uznania lub wykonania.

178. Przykład pierwszy. Powód wnosi powództwo w wybranym sądzie, a pozwany zwraca się o przekazanie sprawy do sądu, który nie został wybrany. Powód wnosi sprzeciw, ale sprawa zostaje przekazana. Sąd, do którego przekazano sprawę, orzeka na korzyść pozwanego i zasądza koszty od powoda. Na mocy konwencji takie orzeczenie nie musi zostać uznane lub wykonane przeciwko powodowi.

179. Przykład drugi. Powód wnosi powództwo w wybranym sądzie, a pozwany zwraca się o przekazanie sprawy do sądu, który nie został wybrany. Powód wnosi sprzeciw, ale sprawa zostaje przekazana. Sąd, do którego przekazano sprawę, orzeka na korzyść powoda i przyznaje mu odszkodowanie. Orzeczenie podlega uznaniu i wykonaniu na mocy konwencji.

180. Przykład trzeci. Powód wnosi powództwo w wybranym sądzie, a sąd ten przekazuje sprawę z urzędu sądowi, który nie został wybrany. Pozwany wnosi sprzeciw, a powód tego nie robi. Sąd, do którego przekazano sprawę, orzeka na korzyść powoda i przyznaje mu odszkodowanie. Na mocy konwencji takie orzeczenie nie musi zostać uznane lub wykonane w stosunku do pozwanego.

181. Ponadto należy podkreślić, że warunek określony w art. 8 ust. 5 ma zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy orzeczenie nie zostało wydane przez wskazany sąd. Jeżeli sąd, któremu przekazano sprawę, także jest sądem wskazanym, na przykład w przypadku gdy w umowie dotyczącej właściwości sądu wskazano ogólnie sądy państwa pochodzenia („sądy Szwecji”), bez określenia konkretnego sądu, art. 8 ust. 5 nie będzie miał zastosowania: orzeczenie zostanie wydane przez wskazany

sąd, a sprawa będzie objęta art. 8 ust. 1. W takim przypadku nie może być mowy o nieuznaniu lub niewykonaniu orzeczenia z tego powodu, że sprawa została przeniesiona.

Artykuł 9 Odmowa uznania lub wykonania

182. Siedem wyjątków. W art. 8 określa się zasadę uznania i wykonania, natomiast w art. 9 określa się wyjątki od tej zasady. Jest siedem takich wyjątków opisanych w lit. a)–f)²¹⁷. W konwencji nie wymaga się, aby w przypadkach, w których wyjątki te mają zastosowanie, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, uznawał lub wykonywał to orzeczenie, jednak nie uniemożliwia mu się tego²¹⁸.

183. Pierwszy wyjątek: nieważność. Pierwsze dwa wyjątki odzwierciedlają wyjątki określone w art. 6 lit. a) i b). W lit. a) stwierdza się, że można odmówić uznania lub wykonania, jeżeli umowa była w świetle prawa państwa wybranego sądu nieważna z jakiegokolwiek powodu, w tym z powodu braku zdolności²¹⁹. W literze tej dodaje się jednak: „chyba że sąd ten uznał umowę za ważną”, co wskazuje, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie może zastąpić swojego orzeczenia orzeczeniem wybranego sądu²²⁰. Ma to na celu uniknięcie sprzecznych orzeczeń dotyczących ważności umowy wśród różnych umawiających się państw: wszystkie państwa są zobowiązane do stosowania prawa państwa wybranego sądu i muszą przestrzegać każdego orzeczenia w danej sprawie wydanego przez ten sąd.

184. Drugi wyjątek: brak zdolności. Drugi wyjątek określony w lit. b) ma podobne sformułowanie do art. 6 lit. b). Zarówno w art. 9 lit. b), jak i w art. 6 lit. b) zdolność jest uwarunkowana prawem siedziby sądu (w tym

²¹⁷ W odniesieniu do innych możliwych wyjątków zob. art. 8 ust. 5, art. 10 i 11; zob. także art. 20.

²¹⁸ Wskazuje na to zastosowanie terminu „można odmówić” zamiast „odmawia się” w formule wprowadzającej do art. 9. W niektórych systemach prawnych wystarczałoby to do przyznania sądom kompetencji do tego, by na podstawie własnego uznania zdecydować o odmowie uznania. W przypadkach, w których tak nie jest, dane państwo może przyjąć przepisy ustanawiające reguły w odniesieniu do tego, czy, i jeżeli tak, w jakich okolicznościach, takie orzeczenia powinny być uznawane i wykonywane, oczywiście w granicach określonych w art. 9. Omawiając art. 9, należy pamiętać, że niniejsze sprawozdanie dotyczy wyłącznie uznawania i wykonywania na mocy konwencji, a nie uznawania lub wykonywania na mocy prawa wewnętrznego.

²¹⁹ Prawo państwa wybranego sądu obejmuje normy kolizyjne obowiązujące w tym państwie: zob. pkt 125 powyżej.

²²⁰ Fakt, że sąd pierwotny wydał orzeczenie, niekoniecznie oznacza, że uznał umowę dotyczącą właściwości sądu za ważną: sąd ten mógł mieć właściwość na innej podstawie dopuszczonej w jego prawie wewnętrznym.

²¹⁶ Jeżeli jedna strona wniosła sprzeciw, a druga tego nie zrobiła, orzeczenie nie będzie musiało zostać uznane i wykonane przeciwko tej pierwszej stronie, ale będzie musiało zostać uznane i wykonane przeciwko tej drugiej stronie. Zatem wszystko może zależeć od tego, czy to strona wygrywająca czy przegrywająca wniosła sprzeciw. Sesja dyplomatyczna uzgodniła, że jeżeli nie można rozdzielić skutku orzeczenia, które ma zostać uznane lub wykonane, na skutek dotyczący strony A (będącej stroną, która wnosi sprzeciw przeciwko przekazaniu i zwraca się o uznanie i wykonanie) i dotyczący strony B (będącej stroną, która nie wnosi sprzeciwu przeciwko przekazaniu i w odniesieniu do której dąży się do uznania i wykonania) zgodnie z przepisami niektórych państw, orzeczenie jako całość może zostać uznane lub wykonane na mocy art. 8 ust. 5.

określonymi w nim normami kolizyjnymi). W tych dwóch przypadkach chodzi jednak o siedziby innych sądów: w art. 6 ust. b) chodzi o sąd, przed którym niezgodnie z umową wszczynane są postępowania, natomiast w art. 9 lit. b) chodzi o sąd, do którego zwrócono się o uznanie lub wykonanie orzeczenia wybranego sądu. Jak już wcześniej wspomniano, próbę ujednolicenia norm kolizyjnych dotyczących zdolności uznano za zbyt ambitne zadanie. Stwierdzenie zawarte w pkt 150 powyżej ma zastosowanie także w tym przypadku: ponieważ brak zdolności również sprawiałby, że umowa jest nieważna zgodnie z art. 9 lit. a), zdolność jest uwarunkowana zarówno prawem wybranego sądu, jak prawem sądu, przed którym wszczęto postępowanie: umowa dotycząca właściwości sądu jest nieważna, jeżeli jedna ze stron²²¹ nie miała zdolności na mocy jednego z tych praw²²².

185. Trzeci wyjątek: powiadomienie. Trzeci wyjątek określony w lit. c) dopuszcza nieuznanie orzeczenia, jeżeli pozwany nie został odpowiednio powiadomiony²²³. Chodzi tu o dwie zasady: pierwszą określoną w lit. c) ppkt (i), która dotyczy interesów pozwanego; i drugą określoną w lit. c) ppkt (ii), która dotyczy interesów państwa, w którym doręczono powiadomienie²²⁴.

186. Ochrona pozwanego. W lit. c) ppkt (i) określa się test oparty ściśle na faktach²²⁵ w celu zapewnienia, aby pozwany był odpowiednio powiadomiony. Zgodnie z tym zapisem, sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może

odmówić uznania lub wykonania orzeczenia, jeżeli dokument wszczynający postępowanie lub dokument równorzędny, zawierający istotne elementy powództwa, nie został doręczony pozwanemu w takim czasie i w taki sposób, żeby mógł on przygotować obronę. Z uwagi na klauzulę zaczynającą się od słów „chyba że” zawartą w art. 9 lit. c) ppkt (i) zasada ta nie ma jednak zastosowania, jeżeli pozwany stawiał się przed sądem i przedstawił swoje racje, nie zgłaszając zarzutu wadliwości doręczenia, nawet jeżeli nie miał wystarczająco dużo czasu na odpowiednie przygotowanie się do swojej sprawy. Ma to na celu uniemożliwienie pozwanemu podnoszenia na etapie wykonania kwestii, które mógł on podnieść w pierwotnym postępowaniu. W takiej sytuacji oczywistym środkiem byłoby ubieganie się przez pozwanego o odroczenie. Jeżeli tego nie robi, nie powinien być upoważniony do wysuwania argumentu braku odpowiedniego powiadomienia jako podstawy dla nieuznania orzeczenia²²⁶.

187. Ochrona państwa, w którym doręczono powiadomienie. Wiele państw, w tym główne państwa z systemem *common law*, nie sprzeciwia się doręczaniu zagranicznych pism na ich terytorium bez żadnego udziału ich władz. Postrzegają takie doręczanie po prostu jako przekazywanie informacji. W związku z tym jeżeli prawnik zagraniczny pragnie doręczyć zagraniczne pismo w Anglii, może polecić do Londynu, pojechać taksówką do domu pozwanego, zapukać do jego drzwi i wręczyć mu pismo. Nie robi nic złego. Niektóre państwa są innego zdania. Uważają, że doręczanie pism jest suwerennym aktem (aktem urzędowym) i że doręczanie zagranicznych pism na ich terytorium bez ich zgody narusza ich suwerenność. Pozwolenia są zwykle wydawane za pośrednictwem międzynarodowej umowy, w której określa się procedurę, zgodnie z którą należy postępować²²⁷. Takie państwa nie będą chciały uznać zagranicznego orzeczenia, jeżeli pismo zostało doręczone w sposób, jaki według nich stanowi naruszenie ich suwerenności. W lit. c) ppkt (ii) bierze się pod uwagę ten punkt widzenia, stanowiąc, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może odmówić uznania lub wykonania, jeżeli pismo zostało doręczone

²²¹ W art. 6 lit. b) i art. 9 lit. b) pojęcie „strona” odnosi się do jednej z pierwotnych stron umowy dotyczącej właściwości sądu, a nie do osoby trzeciej, która jest stroną postępowania.

²²² Zob. protokół obrad nr 8 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 50–59.

²²³ Pojęcie „powiadomienie” stosowane w art. 9 lit. c) ma charakter ogólny, rzeczowy. Nie jest to techniczne pojęcie prawne.

²²⁴ Artykuł 9 lit. c) dotyczy wyłącznie tego, czy sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może odmówić uznania lub wykonania orzeczenia. Sąd pierwotny będzie stosował własne prawo procesowe, w tym konwencje międzynarodowe dotyczące doręczania dokumentów, które obowiązują w odniesieniu do danego państwa i mają zastosowanie do okoliczności faktycznych sprawy. Artykuł 9 lit. c) nie dotyczy tych przepisów, w których może być nałożony wymóg dostarczania dokumentów zgodnie z prawem państwa, w którym doręczanie ma miejsce. Z wyjątkiem ograniczonego zakresu określonego w art. 9 lit. c) ppkt (ii) sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie może jednak odmówić uznania lub wykonania orzeczenia na tej podstawie, że doręczenie nie było zgodne z prawem państwa, w którym miało miejsce, z prawem państwa pochodzenia lub z konwencjami międzynarodowymi dotyczącymi doręczania dokumentów.

²²⁵ Zob. protokoły obrad z dwudziestej sesji, Komisja II: protokół nr 9, pkt 98; protokół nr 11, pkt 27 i protokół nr 24, pkt 28.

²²⁶ Zasada ta nie ma zastosowania, jeżeli nie istniała możliwość podważenia powiadomienia w sądzie pierwotnym.

²²⁷ Konwencja haska z dnia 15 listopada 1965 r. o doręczaniu za granicą dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych stanowi najważniejszy przykład. Zob. także rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie doręczania w państwach członkowskich sądowych i pozasądowych dokumentów w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 160 z 2000, s. 37.

pozwanemu w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, w sposób niezgodny z podstawowymi zasadami doręczania dokumentów obowiązującymi w tym państwie; inaczej niż w przypadku pozostałych podstaw nieuznania lit. c) ppkt (ii) dotyczy wyłącznie uznania lub wykonania w państwie, w którym miało miejsce doręczenie.

188. Czwarty wyjątek: oszustwo. Czwarty wyjątek określony w lit. d) dotyczy przypadku, w którym orzeczenie jest skutkiem oszustwa odnoszącego się do postępowania²²⁸. Oszustwo jest celową nieuczciwością lub celowym nadużyciem. Przykłady obejmują sytuacje, w których powód celowo doręcza pismo pod zły adres lub powoduje, że jest ono doręczone pod zły adres; powód celowo podaje pozwanemu nieprawdziwe informacje na temat czasu i miejsca rozprawy; lub jedna ze stron próbuje skorumpować sędziego, sędziego przysięgłego lub świadka lub celowo ukrywa główne dowody.

189. Piąty wyjątek: porządek publiczny. Piąty wyjątek określony w lit. e) dotyczy sytuacji, w której uznanie lub wykonanie danego orzeczenia byłoby ewidentnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o jego uznanie lub wykonanie, zwłaszcza jeżeli postępowanie prowadzące do wydania tego orzeczenia było niezgodne z podstawowymi zasadami rzetelnego postępowania obowiązującymi w tym państwie. Pierwsza część tego postanowienia ma na celu ustanowienie wysokiego standardu zgodnie z postanowieniami art. 6. Jego druga część ma na celu skierowanie uwagi na poważne uchybienia proceduralne w przedmiotowej sprawie²²⁹.

190. Należy zauważyć, że istnieje duża zbieżność między trzema ostatnimi wyjątkami, ponieważ one wszystkie odnoszą się częściowo lub w całości do rzetelnego postępowania. W związku z tym na przykład jeżeli ze względu na oszustwo, którego dopuścił się powód, pismo nie zostało doręczone pozwanemu i pozwany nie wiedział o postępowaniu, wszystkie wyjątki określone w lit. c), d) i e) miałyby prawdopodobnie zastosowanie. Kładzie się nacisk na rzetelne postępowanie, ponieważ w

niektórych państwach podstawowe zasady rzetelnego postępowania (znane także jako sprawiedliwość proceduralna, naturalne prawo do sądu lub prawo do rzetelnego procesu sądowego) wynikają z konstytucji²³⁰. W takich państwach uznanie orzeczenia zagranicznego uzyskanego w postępowaniu, w ramach którego doszło do fundamentalnego naruszenia tych przepisów, może być niezgodne z konstytucją.

191. Szósty wyjątek: sprzeczne orzeczenia. Litery f) i g) dotyczą sytuacji, w której zachodzi konflikt między orzeczeniem, którego uznania i wykonania dochodzi się w ramach konwencji, a innym orzeczeniem wydanym w sporze między tymi samymi stronami. Mają one zastosowanie w przypadku, gdy te dwa orzeczenia są sprzeczne. Istnieje jednak różnica w sposobie działania lit. f) i g).

192. Litera f) dotyczy przypadku wydania sprzecznego orzeczenia przez sąd w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. W takiej sytuacji orzeczenie to ma charakter nadrzędny, niezależnie od tego, czy zostało wydane najpierw: sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może przyznać pierwszeństwo orzeczeniu wydanemu przez sąd w jego własnym państwie, nawet jeżeli orzeczenie to zostało wydane po orzeczeniu na podstawie umowy dotyczącej właściwości sądu. Aby postanowienie to miało zastosowanie, strony muszą być te same, lecz nie jest konieczne, by podstawa roszczenia była taka sama.

193. Litera g) dotyczy sytuacji, w której oba orzeczenia zostały wydane przez sądy zagraniczne. W tym przypadku można odmówić uznania i wykonania orzeczenia wydanego na mocy umowy dotyczącej właściwości sądu wyłącznie jeżeli spełnione są następujące wymogi: po pierwsze orzeczenie na podstawie umowy dotyczącej właściwości sądu musi być wydane po wydaniu sprzecznego orzeczenia; po drugie strony muszą być te same²³¹; po trzecie podstawa sprawy musi być taka sama; oraz, po czwarte, sprzeczne orzeczenie musi spełniać warunki konieczne do jego uznania w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

²²⁸ Oszustwo dotyczące przedmiotu sprawy może być objęte wyjątkiem dotyczącym porządku publicznego określonym w art. 9 lit. e). Konwencja dotyczy oszustwa proceduralnego jako oddzielnej podstawy dla nieuznania, ponieważ mogą istnieć pewne systemy prawne, w których nie można wykorzystać porządku publicznego w odniesieniu do oszustwa proceduralnego.

²²⁹ Druga część tego postanowienia nie służy ograniczeniu pierwszej części: porządek publiczny w rozumieniu konwencji nie ogranicza się do kwestii proceduralnych. Przedmiotowe kwestie muszą jednak mieć zasadnicze znaczenie dla państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

²³⁰ W odniesieniu do Europy zob. art. 6 europejskiej konwencji praw człowieka; w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych zob. piąta i czternasta poprawka do Konstytucji Stanów Zjednoczonych. Wiele innych państw ma podobne przepisy.

²³¹ Dotyczy to również lit. f). Wymóg, zgodnie z którym strony w sporze muszą być te same, będzie spełniony, jeżeli strony związane przedmiotowymi orzeczeniami są tymi samymi stronami, nawet jeżeli strony postępowania są różne, np. w sytuacji, gdy jedno orzeczenie zostało wydane przeciwko konkretnej osobie, a drugie orzeczenie zostało wydane przeciwko następcy tej osoby.

194. **Estoppel i orzeczenia zagraniczne.** Często sąd musi orzekać w sprawie różnych kwestii faktycznych czy prawnych stanowiących zagadnienia wstępne zanim będzie mógł wydać orzeczenie w sprawie skargi powoda. Przykładowo w postępowaniach w ramach umowy licencyjnej na korzystanie z patentu może być zmuszony do rozstrzygnięcia, czy przedmiotowy patent jest ważny. Jest to rozstrzygnięcie w kwestii wstępnej. Takie rozstrzygnięcie przygotowuje grunt pod wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które będzie stanowiło o tym, czy pozwany jest zobowiązany do zapłaty odszkodowania na rzecz powoda, czy też nie. Oczywiście sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, musi uznać takie orzeczenie kończące postępowanie w sprawie oraz, jeżeli wydano nakaz zapłaty kwot pieniężnych (np. opłaty licencyjnej lub odszkodowania), je wykonać (w zakresie, w jakim zostało wydane w ramach umowy dotyczącej właściwości sądu objętej zakresem stosowania konwencji); ale czy będzie on zobowiązany na mocy konwencji do uznania rozstrzygnięcia w kwestii wstępnej?

195. W państwach stosujących system prawa kontynentalnego orzeczenie zazwyczaj jest skuteczne wyłącznie w odniesieniu do prawomocnej sentencji wyroku – tj. *dispositif* we Francji i jego odpowiedników w innych systemach prawnych, np. *Tenor* lub *Spruch* w Niemczech i Austrii. Z drugiej strony w systemie *common law* zasada *estoppel* określana mianem *issue estoppel*²³², *collateral estoppel* lub *issue preclusion*²³³ wymaga w niektórych okolicznościach uznania przez sąd rozstrzygnięć w kwestiach wstępnych wydanych na podstawie wcześniejszego orzeczenia. Może mieć to zastosowanie w przypadku wydania pierwotnego orzeczenia zarówno przez sąd w tym samym państwie, jak i przez sąd w innym państwie²³⁴. Konwencja nigdy nie wymaga jednak uznawania lub wykonywania takich rozstrzygnięć, chociaż nie stoi na przeszkodzie wykonywaniu takiej umowy lub orzeczenia przez umawiające się państwa w ramach ich własnego prawa.

196. **Rozstrzygnięcia w kwestiach wstępnych.** Artykuł 10 dotyczy spraw rozpatrywanych jako kwestie wstępne²³⁵. Ustęp

1 stanowi, że jeżeli sprawa, o której mowa w art. 2 ust. 2 lub art. 21, wystąpiła jako kwestia wstępna, rozstrzygnięcie w tej sprawie nie zostanie uznane ani wykonane na podstawie konwencji. Mając na uwadze informacje przedstawione we wcześniejszym punkcie, przedmiotowe postanowienie może być zbędne; jednak w przypadku rozstrzygnięć w sprawach wykraczających poza zakres stosowania konwencji – w szczególności w kwestii ważności niektórych praw własności intelektualnej – kwestia jest tak istotna, że uznano, iż pożądane jest sformułowanie wyraźnego postanowienia. Artykuł 10 ust. 1 stanowi zatem uzupełnienie art. 2 ust. 3, który stanowi, że postępowanie nie jest wyłączone z zakresu stosowania konwencji tylko dlatego, że sąd rozstrzyga w sprawie wyłączonej, która wystąpiła jako kwestia wstępna.

197. **Orzeczenia oparte na rozstrzygnięciu w kwestii wstępnej.** Artykuł 10 ust. 2 nie dotyczy nieuznawania rozstrzygnięć w kwestiach wstępnych, lecz odnosi się do nieuznawania niektórych orzeczeń lub ich części, które są oparte na takich rozstrzygnięciach. Określono w nim kolejną podstawę nieuznawania w uzupełnieniu podstaw wymienionych w art. 9. Ustęp ten stanowi, że można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku *i w zakresie, w jakim* orzeczenie to opiera się na sprawie objętej wyłączeniem zgodnie z art. 2 ust. 2²³⁶. Z tego wyjątku należy oczywiście korzystać wyłącznie jeżeli sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, rozpatrzy kwestię wstępną w odmienny sposób. Nawet przy takim ograniczeniu wyjątek ten wydaje się być szeroko zakrojony; jednak w obszarze, w którym najprawdopodobniej będzie miał zastosowanie – tj. własności intelektualnej – podlega istotnej kwalifikacji, określonej w ust. 3.

198. **Orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie ważności praw własności intelektualnej.** W przypadku braku zasad określonych w art. 10 ust. 3 sam art. 10 ust. 2 miałby zastosowanie, gdyby orzeczenie sądu pierwotnego było oparte na orzeczeniu w trybie prejudycjalnym w sprawie ważności. Jednak na wniosek stron zainteresowanych kwestiami własności intelektualnej dotyczący zapewnienia jak największej przejrzystości oraz dlatego, że kwestię niespójności można jasno zdefiniować w odniesieniu do własności intelektualnej, sesja dyplomatyczna postanowiła odnieść się do tej szczególnej kwestii w ramach odrębnego ustępu. W rezultacie, jeżeli orzeczenie opiera

²³² Terminologia stosowana w Zjednoczonym Królestwie i we Wspólnocie Narodów objętych systemem *common law*.

²³³ Ostatnie dwa wyrażenia są stosowane w Stanach Zjednoczonych.

²³⁴ W drugiej kwestii zob. P. Barnett, *Res Judicata, Estoppel and Foreign Judgments*, Oxford University Press, 2001.

²³⁵ Znaczenie kwestii wstępnej wyjaśniono w pkt 194 – 195 powyżej; zob. również przypis 77 powyżej.

²³⁶ W celu uzyskania informacji na temat sytuacji, w której orzeczenie było oparte na kwestii objętej wyłączeniem zgodnie z art. 21, zob. art. 10 ust. 4 oraz pkt 202 poniżej.

się na orzeczeniu w trybie prejudycjalnym w sprawie ważności prawa własności intelektualnej innego niż prawo autorskie lub prawo pokrewne, art. 10 ust. 2 jest szczegółowo zakwalifikowany przez art. 10 ust. 3. W uzupełnieniu podstaw wymienionych w art. 9 i 11 można odmówić uznania lub wykonania takiego orzeczenia na podstawie art. 10 ust. 2 wyłącznie jeżeli spełnione są warunki art. 10 ust. 3.

199. **Litera a).** Zgodnie z art. 10 ust. 3 lit. a) można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim rozstrzygnięcie w kwestii ważności prawa własności intelektualnej jest sprzeczne z orzeczeniem (lub decyzją właściwego organu, takiego jak urząd patentowy) wydanym w państwie, którego prawo jest podstawą danego prawa własności intelektualnej²³⁷. W ten sposób uznaje się prymat sądów (lub innych organów) tego państwa, którym może być państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, lub państwo trzecie. Wyłącznie jeżeli orzeczenie w trybie prejudycjalnym wydane przez sąd pierwotny jest sprzeczne z orzeczeniem lub decyzją tego państwa, inne państwa mają prawo odmówić uznania lub wykonania orzeczenia na podstawie art. 10 ust. 2.

200. Działanie art. 10 ust. 3 lit. a) łatwiej jest zrozumieć na przykładzie²³⁸. W przykładzie założono, że A wnosi przeciwko B powództwo w państwie X, dochodząc nałożenia na B nakazu zapłaty opłat licencyjnych na podstawie umowy licencyjnej na korzystanie z patentu, która zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu nadającą właściwość sądom w państwie X. W odpowiedzi B stwierdza, że przedmiotowy patent jest nieważny. Zakładając, że A ma prawo żądać zapłaty opłat licencyjnych wyłącznie jeżeli patent jest ważny, twierdzenie B stanowiłoby dobry środek obrony, jeżeli mógłby je uzasadnić; sąd musi zatem rozstrzygnąć kwestię ważności patentu jako kwestię wstępną. Założmy, że to uczynił i uznał patent za ważny. Wydał na korzyść A orzeczenie, w którym zasądził wypłatę 1 miliona dolarów. Następnie A wszczął postępowanie w ramach konwencji w celu wykonania tego orzeczenia w państwie Y. W przypadku, gdyby istniało orzeczenie wydane w państwie rejestracji patentu (którym może być państwo Y

albo państwo trzecie – Z) stwierdzające jego nieważność, wówczas orzeczenie to byłoby sprzeczne nie z faktycznym orzeczeniem w sprawie w ramach konwencji – w którym nakazano jedynie zapłatę przez B kwoty 1 miliona dolarów na rzecz A – lecz z orzeczeniem w trybie prejudycjalnym stwierdzającym ważność przedmiotowego patentu. Ponieważ jednak takie orzeczenie w trybie prejudycjalnym zapewnia logiczną podstawę, na której oparto orzeczenie, powstałaby niespójność między tymi dwoma orzeczeniami, chociaż niespójność ta miałaby charakter poboczny. Celem art. 10 ust. 3 jest zezwolenie sądom w państwie Y na odmowę uznania lub wykonania orzeczenia (ale nie zobowiązanie ich do tego) w ramach konwencji w takich okolicznościach.

201. **Litera b).** Zgodnie z art. 10 ust. 3 lit. b) można odroczyć uznanie lub wykonanie orzeczenia²³⁹, jeżeli postępowanie dotyczące ważności prawa własności intelektualnej toczy się w państwie, którego prawo jest podstawą danego prawa własności intelektualnej²⁴⁰. Postanowienie to upoważnia sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, do zawieszenia postępowania dotyczącego uznania lub wykonania orzeczenia do czasu uzyskania wyniku postępowania w sprawie ważności. Jeżeli orzeczenie w sprawie ważności jest zgodne z orzeczeniem wydanym przez sąd pierwotny, nie można odmówić jego uznania lub wykonania na podstawie art. 10; jeżeli jest sprzeczne, wówczas zastosowanie będzie miał art. 10 ust. 3 lit. a).

202. **Orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie objętej wyłączeniem zgodnie z art. 21.** Treść ust. 4 jest dokładnie taka sama jak treść ust. 2 poza tym, że dotyczy orzeczenia opartego na rozstrzygnięciu w sprawie objętej wyłączeniem na podstawie oświadczenia złożonego zgodnie z art. 21 przez państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. Ustęp ten nie podlega jednak kwalifikacji, o której mowa w ust. 3: nie istnieje żadna szczególna zasada w odniesieniu do orzeczeń w trybie prejudycjalnym wydawanym w sprawie ważności prawa własności intelektualnej.

²³⁷ W przypadku prawa zarejestrowanego tym państwem będzie państwo rejestracji lub państwo, w którym uznaje się, że rejestracja miała miejsce na warunkach konwencji międzynarodowej.

²³⁸ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

²³⁹ Formuła wprowadzająca do art. 10 ust. 3 odnosi się zarówno do odmowy jak i odroczenia. To pierwsze zwykle miałoby zastosowanie w ramach lit. a), a to drugie w ramach lit. b). Nawet w ramach lit. b) sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, mógłby jednak odroczyć postępowanie, jeżeli nie byłby uprawniony do jego zawieszenia, o ile wierzytel, którego roszczenie zostało stwierdzone orzeczeniem, mógłby wszcząć nowe postępowanie po rozstrzygnięciu kwestii ważności.

²⁴⁰ Postępowanie może toczyć się we właściwym sądzie albo w urzędzie patentowym lub podobnym organie.

203. Artykuł 11 dotyczy odszkodowania. Na jego podstawie sąd, przed którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim przyznanie odszkodowania nie służy zrekomensowaniu powodowi rzeczywiście poniesionej straty lub uszczerbku. Równoważnym postanowieniem w projekcie konwencji z 2004 r. był art. 15, który był sformułowany w sposób bardziej szczegółowy i złożony²⁴¹. Podczas sesji dyplomatycznej z 2005 r. podjęto decyzję o skreśleniu tego postanowienia i zastąpieniu go prostszymi postanowieniami art. 11. Przyczyny wyjaśniono poniżej w oświadczeniu uzgodnionym przez grupę roboczą, która opracowała ich treść.

²⁴¹ Art. 15 projektu konwencji z 2004 r., o którym mowa w pkt 205 poniżej, ma następujące brzmienie:

„Artykuł 15 Odszkodowanie

1. Orzeczenie przyznające odszkodowania nierekompensacyjne, w tym odszkodowanie o skutku odstraszającym lub mające charakter kary, jest uznawane i wykonywane w zakresie, w jakim sąd w państwie, w którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, mógłby przyznać podobne lub porównywalne odszkodowanie. Niniejszy ustęp w żaden sposób nie wyklucza uznania i wykonania przez sąd, przed którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, na mocy jego prawa, orzeczenia dotyczącego kwoty do pełnej wysokości odszkodowania przyznanego przez sąd pierwotny.

2. a) Jeżeli dłużnik, po zakończeniu postępowania, w którym wierzyciel ma sposobność zostać wysłuchanym, przekona sąd, przed którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, że w przedmiotowych okolicznościach, w tym w okolicznościach istniejących w państwie pochodzenia, przyznano odszkodowanie w wysokości rażąco nadmiernej, wówczas można ograniczyć uznanie i wykonanie do niższej kwoty.

b) W żadnym przypadku sąd, przed którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie może uznać ani wykonać orzeczenia dotyczącego kwoty niższej niż kwota, która mogła zostać przyznana w państwie, w którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, w takich samych okolicznościach, w tym w okolicznościach istniejących w państwie pochodzenia.

3. Przy stosowaniu poprzednich ustępów sąd, przed którym wystapiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, bierze pod uwagę, czy i w jakim zakresie odszkodowanie przyznane przez sąd pierwotny służy pokryciu kosztów i wydatków procesowych.”

204. Artykuł 11 dotyczy odszkodowania o skutku odstraszającym i mającego charakter kary. Oba te terminy oznaczają to samo: odnoszą się do odszkodowania mającego na celu ukaranie pozwanego i zniechęcenia go i innych osób do podobnych działań w przyszłości. Odszkodowanie to stanowi przeciwieństwo odszkodowania rekompensacyjnego, które ma na celu zrekomensowanie powodowi poniesionej przez niego straty, czyli postawienie go w sytuacji, w której znajdowałby się, gdyby nie popełniono czynu niedozwolonego.

205. Podczas sesji dyplomatycznej z 2005 r. członkowie grupy roboczej, którzy opracowali treść art. 11, uzgodnili następujące oświadczenie, które następnie zostało przyjęte²⁴²:

„a) *Zacznijmy od podstawowej i nigdy nie kwestionowanej zasady: orzeczenia przyznające odszkodowanie są objęte zakresem stosowania konwencji. W związku z tym orzeczenia wydane przez sąd wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu, które, w całości lub częściowo, przyznaje odszkodowanie na rzecz powoda, będą uznawane i wykonywane we wszystkich umawiających się państwach na mocy konwencji. Ponieważ takie orzeczenia nie różnią się od innych decyzji objętych zakresem stosowania konwencji, art. 8 ma zastosowanie bez ograniczeń. Oznacza to zarówno obowiązek uznania i wykonania, jak i wszystkie podstawy odmowy.*

b) *W trakcie negocjacji stało się oczywiste, że dla niektórych delegacji kwestia orzeczeń przyznających odszkodowanie dalece wykraczające poza rzeczywistą stratę poniesioną przez powoda jest problematyczna. Istotny przykład stanowi odszkodowanie o skutku odstraszającym lub mające charakter kary. Niektóre delegacje uznały, że klauzula porządku*

²⁴² Zob. protokół obrad nr 19 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 13 i 14. Członkami grupy roboczej byli delegaci i przedstawiciele następujących państw: Australii, Austrii, Chin, Federacji Rosyjskiej, Japonii, Kanady, Niemiec, Nowej Zelandii, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Szwajcarii, Wspólnoty Europejskiej i Zjednoczonego Królestwa. Sesji przewodniczył Gottfried Musger (Austria). W poniższym tekście odniesienia do poszczególnych artykułów (które pierwotnie opierały się na tekście projektu konwencji z 2004 r.) zostały zmienione w celu zapewnienia spójności z numeracją przyjętą w wersji ostatecznej.

publicznego w art. 9 ust. e) mogłaby rozwiązać tę kwestię, lecz pozostałe delegacje wyjaśniły, że nie jest to możliwe w ramach ich ograniczonej koncepcji porządku publicznego. W związku z tym uzgodniono, że należy uwzględnić *dodatkową podstawę odmowy w odniesieniu do orzeczeń w sprawie odszkodowania*. Określona ją w *nowym art. 11*. Podobnie jak w przypadku wszystkich innych podstaw odmowy postanowienie to należy interpretować i stosować w sposób jak najbardziej restrykcyjny.

- c) Podstawę art. 11 stanowi *niekwestionowana podstawowa funkcja odszkodowania*: powinno służyć zrekompensowaniu rzeczywistej straty. Nowy art. 11 ust. 1 stanowi zatem, że można odmówić uznania lub wykonania orzeczenia w przypadku i w zakresie, w jakim odszkodowanie *nie służy zrekompensowaniu stronie rzeczywiście poniesionej straty lub uszczerbku*. Należy nadmienić, że angielskie słowo „actual” (rzeczywisty) ma inne znaczenie niż francuskie „actuel” (które nie jest używane w wersji francuskiej); w związku z tym przyszłe straty są również uwzględnione.
- d) Nie oznacza to, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może zbadać, czy mógłby przyznać taką samą kwotę odszkodowania, czy też nie. *Próg jest znacznie wyższy*. Artykuł 11 funkcjonuje wyłącznie wtedy, gdy z orzeczenia w sposób *oczywisty* wynika, że przyznanie wydaje się wykraczać poza rzeczywiście poniesioną stratę lub rzeczywiście poniesiony uszczerbek. W szczególności ma to zastosowanie w odniesieniu do odszkodowania o skutku odstraszającym lub mającego charakter kary. Te rodzaje odszkodowań są zatem wyraźnie wymienione. W wyjątkowych przypadkach odszkodowanie, które sąd pierwotny określił jako niemające charakteru kompensacyjnego, może jednak również być objęte zakresem stosowania tego postanowienia.
- e) Postanowienie to również uznaje za rekompensatę za rzeczywiście poniesioną stratę lub rzeczywiście

poniesiony uszczerbek odszkodowania przyznawane na podstawie umowy między stronami (kara umowna) lub statutu (odszkodowanie statutowe). W odniesieniu do takiego odszkodowania sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może odmówić uznania i wykonania orzeczenia wyłącznie jeżeli i w zakresie, w jakim odszkodowanie to ma na celu ukaranie pozwanego, a nie zapewnienie sprawiedliwego oszacowania odpowiedniego poziomu rekompensaty.

- f) Niewłaściwe byłoby zwrócenie się do sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, z pytaniem, czy musi on stosować prawo państwa pochodzenia czy prawo państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. Artykuł 11 zawiera koncepcję autonomiczną. Oczywiście to sąd, *przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia*, stosuje przedmiotowe postanowienie, lecz takie zastosowanie *nie* prowadzi do prostego stosowania prawa dotyczącego odszkodowania obowiązującego w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.
- g) Uznania i wykonania można odmówić wyłącznie *w zakresie, w jakim* orzeczenie wykracza poza rzeczywiście poniesioną stratę lub rzeczywiście poniesiony uszczerbek. Dla większości delegacji może to już stanowić logiczny skutek ograniczonego celu przedmiotowego postanowienia. Przydatne jest jednak stwierdzenie tego w sposób wyraźny. Pozwala to na uniknięcie możliwego podejścia „wszystko albo nic” stosowanego w niektórych systemach prawnych w odniesieniu do klauzuli porządku publicznego.
- h) Zarówno ust. 1, jak i ust. 2 starego art. 15 zawierał bardzo *wyszukane zasady* dotyczące tego, jaka część odszkodowania przyznanego przez sąd pierwotny wymagała uznawania i wykonywania *w każdym przypadku*. Grupa robocza uznała, że może być to rozumiane jako przekazujące niewłaściwy komunikat. Artykuł 11 przewiduje

jedynie możliwość sprawdzenia, czy w orzeczeniu przyznaje się odszkodowanie niezapewniające rekompensaty za rzeczywiście poniesioną stratę; nie umożliwia on dokonania żadnego przeglądu w zakresie istoty danej sprawy. Podobnie jak w przypadku innych podstaw odmowy będzie miał on zastosowanie wyłącznie w wyjątkowych przypadkach. Zbyt daleko idące dopracowanie w odniesieniu do tych przypadków nadałoby im nadmierne znaczenie polityczne.

- (i) Artykuł 11 nie zobowiązuje sądu do odmowy uznania i wykonania. Jasno wynika to z jego brzmienia – sąd *może odmówić* – co jest zgodne z ogólnym podejściem przedstawionym w art. 9. Postanowienie to nie ogranicza zatem w żaden sposób uznawania ani wykonywania orzeczeń dotyczących odszkodowania na mocy prawa krajowego lub innych instrumentów międzynarodowych oraz umożliwia uznawanie i wykonywanie na podstawie konwencji (ale do tego nie zobowiązuje). Ponownie grupa robocza uznała, że wyrażne postanowienie stanowiłoby zbyt daleko idące dopracowanie nadające kwestii odszkodowania zbyt duże znaczenie.
- j) Artykuł 11 ust. 2 jest starym art. 15 ust. 3. Na podstawie art. 11 ust. 1 można byłoby argumentować, że odszkodowanie mające na celu pokrycie kosztów postępowania nie stanowi rekompensaty z tytułu rzeczywistej straty. Byłoby to oczywiście błędne z perspektywy porównawczej. Niemniej jednak uzasadnione jest zawarcie wyraźnego odniesienia do tej kwestii w ramach przedmiotowego postanowienia. Odniesienie to nie zawiera sztywniej zasady; należy uwzględnić jedynie fakt, iż odszkodowanie ma na celu pokrycie kosztów i wydatków.
- k) Podsumowując, nowy art. 11 jest krótszy niż stary art. 15, jest lepiej dostosowany do ogólnego brzmienia konwencji oraz uwzględnia realne kwestie, nie dodając przy tym skomplikowanych i wyszukanych zasad, które mogłyby być

rozumiane w niewłaściwy sposób. W związku z powyższym grupa robocza proponuje przyjęcie przedmiotowego postanowienia.”

Artykuł 12 Ugody sądowe

206. Artykuł 12 stanowi, że ugody sądowe, które w toku postępowania są zatwierdzane przez sąd umawiającego się państwa wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej właściwości sądu lub zawarte przed takim sądem w toku postępowania lub są przed nim zawierane i które są wykonalne w tym państwie tak samo jak orzeczenie, muszą być wykonywane w innych umawiających się państwach w taki sam sposób jak orzeczenie²⁴³. W przypadku wszczęcia postępowania egzekucyjnego osoba, która wszczyna postępowanie, musi przedstawić dokumenty niezbędne do ustalenia, że ugoda sądowa może zostać wykonana w państwie pochodzenia w taki sam sposób jak orzeczenie²⁴⁴.

207. Taka ugoda czasami jest nazywana „ugodą sądową”, co stanowi tłumaczenie francuskiego określenia *transaction judiciaire*. W znaczeniu, w jakim termin ten jest używany w tym sprawozdaniu, ugody sądowe nie są znane w systemie *common law*²⁴⁵. We Francji i w innych państwach stosujących system prawa kontynentalnego ugody te są zawierane przed sędzią umowami, na mocy których strony kończą postępowanie, czyniąc zazwyczaj obustronne ustępstwa. Strony przedkładają swoją umowę sędziemu, który załącza ją do dokumentu urzędowego. Takie umowy zazwyczaj mają niektóre, lub nawet wszystkie, skutki orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Ugoda sądowa różni się od polecenia zawarcia ugody w rozumieniu systemu *common law* (polecenie wydane przez sąd za zgodą obu stron), ponieważ polecenie zawarcia ugody jest orzeczeniem i może być jako takie uznane i wykonane na podstawie art. 8 konwencji. Z drugiej strony ugoda sądowa różni się od ugody pozasądowej, ponieważ jest zawierana przed sędzią, kończy postępowanie i zazwyczaj podlega wykonaniu w taki sam sposób jak orzeczenie. Z tych względów poświęcono jej specjalne postanowienie w konwencji.

²⁴³ Równoważnym postanowieniem we wstępnym projekcie konwencji z 1999 r. jest art. 36. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu opracowanym przez Nygha/Pocara na s. 116 i 117. Zob. również art. 19 konwencji haskiej z dnia 1 lutego 1971 r. o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń zagranicznych w sprawach cywilnych i handlowych.

²⁴⁴ Art. 13 ust. 1 lit. e).

²⁴⁵ W znaczeniu użytym w art. 12 termin „ugoda” nie odnosi się do ugody w rozumieniu systemu *common law*.

208. Artykuł 12 nie przewiduje uznawania ugód sądowych, lecz jedynie ich wykonywanie²⁴⁶. Znaczenie tej kwestii najlepiej jest wyjaśnić na przykładzie²⁴⁷. Przyjmijmy, że A i B zawierają umowę zawierającą klauzulę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu na rzecz sądów w państwie X. Następnie A wnosi przeciwko B w sądzie w tym państwie sprawę o zapłatę 1 000 euro, tj. kwoty, jaką uznaje za należną na podstawie umowy. Strony następnie zawierają ugodę sądową, w ramach której B zgadza się zapłacić na rzecz A kwotę 800 euro, państwem, w którym może mieć to miejsce, jest państwo X.

209. Jeżeli B nie zapłaci należnej kwoty, A może wszcząć postępowanie w celu wykonania ugody w państwie Y, tj. w innym umawiającym się państwie. Takie postępowanie będzie objęte zakresem stosowania art. 12 konwencji. Przyjmijmy jednak, że B płaci należną kwotę zgodnie z ugodą bez konieczności przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego. Jeżeli mimo to A wytoczy nowe powództwo o zapłatę pozostałej kwoty 200 euro przed sądem w państwie Y, wówczas B nie może zwrócić się do sądu o uznanie ugody na podstawie konwencji jako procesowej odpowiedzi na roszczenie (co w niektórych systemach prawnych czyniłoby takie roszczenie niedopuszczalnym). Konwencja tego nie przewiduje, głównie z uwagi na fakt, że skutki ugód są tak odmienne w różnych systemach prawnych. Konwencja nie pozbawia jednak sądu możliwości traktowania ugody jako wynikającej z umowy obrony przed uzasadnionym roszczeniem.

Artykuł 13 Wymagane dokumenty

210. W art. 13 ust. 1 przedstawiono wykaz wymaganych dokumentów, jakie musi przedstawić strona występująca o uznanie lub wykonanie orzeczenia na mocy konwencji²⁴⁸. Fakt, iż w formule wprowadzającej do art. 13 wskazano uznanie nie oznacza, że jest wymagana jakakolwiek szczególna procedura²⁴⁹. Nawet w systemach prawnych, w których nie istnieje żadna szczególna procedura, strona występująca o uznanie musi jednak przedstawić dokumenty wymagane na

mocy art. 13, jeżeli druga strona zakwestionuje uznanie orzeczenia.

211. W art. 13 ust. 1 lit. a) wymaga się przedstawienia pełnego i uwierzytelnionego odpisu orzeczenia. Dotyczy to całego orzeczenia (obejmującego w stosownych przypadkach rozumowanie sądu), a nie tylko prawomocnego nakazu (*dispositif*). W art. 13 ust. 1 lit. b) wymaga się przedstawienia umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu, jej uwierzytelnionego odpisu lub innego dowodu jej istnienia. Słowa „lub inny dowód jej istnienia” dodano głównie w celu uwzględnienia umów zawieranych drogą elektroniczną. W przypadku takich umów przedstawienie samej „umowy” zazwyczaj jest niemożliwe. W art. 13 ust. 1 lit. c) wymaga się przedstawienia dokumentów potwierdzających, że pozwany został poinformowany, jednak ma to zastosowanie wyłącznie w przypadku orzeczenia wydanego w postępowaniu zaocznym. W innych przypadkach przyjmuje się, że pozwany został poinformowany, chyba że przedstawi dowody potwierdzające, że jest inaczej. Skutki nieprzedstawienia wymaganych dokumentów określa prawo państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. Należy jednak unikać nadmiernego formalizmu: jeżeli dłużnik nie poniósł szkody, wówczas egzekwujący wierzyciel powinien mieć możliwość naprawienia zaniedbań.

212. Artykuł 13 ust. 2 stanowi, że sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może wymagać przedstawienia dodatkowych dokumentów w zakresie, w jakim jest to konieczne w celu sprawdzenia, czy zostały spełnione wymogi określone w rozdziale III konwencji. Dzięki temu wyraźnie widać, że wykaz przedstawiony w ust. 1 jest niewyczerpujący. Należy jednak unikać niepotrzebnego obciążania stron.

213. Artykuł 13 ust. 3 pozwala osobie występującej o uznanie lub wykonanie orzeczenia na mocy konwencji na stosowanie formularza zalecanego i opublikowanego przez Haską Konferencję Prawa Prywatnego Międzynarodowego. Formularz znajduje się w załączniku do konwencji. Może on zostać zmieniony przez komisję specjalną konferencji haskiej²⁵⁰. Korzystanie z formularza jest fakultatywne. Sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może powoływać się na informacje w nim zawarte w przypadku braku sprzeciwu. Nawet w przypadku braku sprzeciwu informacje te nie są jednak rozstrzygające: sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, może rozstrzygnąć daną kwestię na

²⁴⁶ Informacje na temat rozróżnienia pomiędzy uznaniem a wykonaniem przedstawiono w pkt 170 powyżej.

²⁴⁷ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

²⁴⁸ Postanowienie to jest podobne do art. 29 ust. 1 lit. a) i c) wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na temat drugiego wspomnianego postanowienia przedstawiono w sprawozdaniu Nygha/Pocara na s. 109 i 110.

²⁴⁹ Zob. pkt 215 poniżej.

²⁵⁰ Zob. również art. 24 i uwagi w pkt 257 poniżej.

podstawie wszystkich przedstawionych mu dowodów.

214. Artykuł 13 ust. 4 stanowi, że jeżeli dokumenty, o których mowa w art. 13, nie zostały sporządzone w języku urzędowym państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, należy do nich dołączyć uwierzytelniony przekład na język urzędowy, o ile prawo państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie stanowi inaczej. Państwa mogą zatem przewidzieć w swoich przepisach wykonawczych lub swoim prawie procesowym, że tłumaczenie nie jest w ogóle konieczne lub że nieoficjalne tłumaczenie jest wystarczające, nawet jeżeli nie jest uwierzytelnione.

Artykuł 14 Postępowanie²⁵¹

215. Artykuł 14 stanowi, że postępowanie o uznanie orzeczenia, o jego *exequatur* lub rejestrację w celu wykonania, jak również wykonanie orzeczenia, odbywają się według prawa państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, chyba że w konwencji określono inaczej²⁵². Jeżeli prawo państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie przewiduje żadnego specjalnego postanowienia o uznanie (w odróżnieniu od wykonania) orzeczenia zagranicznego, wówczas orzeczenie zostanie uznane automatycznie z mocy prawa na podstawie art. 8 konwencji. Krajowe prawo procesowe nie obejmuje oczywiście podstaw odmowy uznania lub wykonania. Podstawy te reguluje wyłącznie konwencja: zob. art. 8 ust. 1 (zdanie drugie).

216. We wszystkich postępowaniach objętych zakresem stosowania art. 14 sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, musi działać bezzwłocznie. Oznacza to, że sąd musi stosować najszybsze dostępne procedury. Umawiające się państwa powinny rozważyć sposób, w jaki można zapewnić unikanie niepotrzebnych opóźnień.

Artykuł 15 Rozłączność

217. Artykuł 15 przewiduje uznanie lub wykonanie dającej się oddzielić części orzeczenia, jeżeli wystąpiono o uznanie lub wykonanie tej części lub jeżeli tylko część orzeczenia może być uznana lub wykonana

zgodnie z konwencją²⁵³. Przykładowo, w przypadku gdy orzeczenie w sprawie przyznania odszkodowania mającego charakter kary nie zostaje wykonane w wyniku zastosowania art. 11, pozostała część orzeczenia w sprawie przyznania musi zostać wykonana, jeżeli spełniony jest wymóg określony w art. 8. Aby dana część orzeczenia można było oddzielić, musi ona być w stanie samodzielnie funkcjonować: zazwyczaj będzie to zależało od tego, czy wykonanie jedynie tej części orzeczenia zmieniłoby w znaczący sposób zobowiązania stron²⁵⁴. W zakresie, w jakim jest to zależne od normy prawnej, należy stosować prawo sądu, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia²⁵⁵.

Artykuł 16 Postanowienia przejściowe

218. **Podstawowa zasada.** Artykuł 16 zawiera przepisy przejściowe²⁵⁶. Podstawowa zasada określona w art. 16 ust. 1 stanowi, że konwencja ma zastosowanie do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu zawartych po jej wejściu w życie w państwie wybranego sądu. Zgodnie z tą zasadą data wszczęcia postępowania nie ma znaczenia.

219. **Dodatkowa zasada.** W przypadku prowadzenia postępowania w państwie wybranego sądu jedyną obowiązującą zasadą jest zasada podstawowa określona w art. 16 ust. 1. Jeżeli jednak postępowanie jest prowadzone w innym państwie (zgodnie z art. 6 lub postanowieniami dotyczącymi uznawania i wykonywania zawartymi w rozdziale III), wówczas należy również zapewnić zgodność z dodatkową zasadą określoną w art. 16 ust. 2. Zgodnie z tą zasadą konwencja nadal będzie miała zastosowanie, jeżeli postępowanie zostało wszczęte przed jej wejściem w życie w odniesieniu do państwa, przed którego sądem wszczęto postępowanie. Oznacza to, że w przypadku wszczęcia postępowania w sądzie innym niż wybrany sąd konwencja nie będzie miała zastosowania, chyba że *zarówno* a) umowa dotycząca właściwości sądu została zawarta po wejściu w życie konwencji w państwie wybranego sądu, *jak i* b) postępowanie wszczęto po wejściu w życie konwencji w państwie, w którym wszczęto postępowanie.

²⁵¹ W odniesieniu do innych kwestii proceduralnych zob. pkt 88–92 i 138.

²⁵² W wyjątkiem zmian o charakterze wyłącznie ustnym postanowienie to jest równoważne z art. 30 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha/Pocara na s. 100.

²⁵³ Równoważnym postanowieniem we wstępnym projekcie konwencji z 1999 r. jest art. 34. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha/Pocara na s. 115.

²⁵⁴ Sprawozdanie Nygha/Pocara, s. 115.

²⁵⁵ *Ibid.*

²⁵⁶ Zasady określone w art. 16 nie mają zastosowania do oświadczeń odnoszących się do umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu składanych na podstawie art. 22: zob. pkt 253 i 254 poniżej.

220. Efekt tych dwóch zasad można przedstawić za pomocą poniższych przykładów. Na potrzeby przykładów przyjmuje się, że w państwie P konwencja weszła w życie w dniu 1 stycznia 2008 r., a w państwie R w dniu 1 lipca 2008 r. Podmioty X i Y zawierają umowę dotyczącą wyłącznej właściwości sądu, wskazując sądy w państwie P.

- **Przykład 1.** Umowa dotycząca właściwości sądu zostaje zawarta w dniu 1 grudnia 2007 r., a w dniu 1 lipca 2008 r. podmiot X wszczyna postępowanie w sądach państwa P. Konwencja nie będzie miała zastosowania, ponieważ umowa dotycząca właściwości sądu została zawarta przed wejściem w życie konwencji w państwie P, które jest państwem wybranego sądu, mimo że postępowanie wszczęto po tym terminie. Sądy państwa P nie będą zobowiązane na mocy art. 5 do rozpatrzenia tej sprawy.
- **Przykład 2.** Umowa dotycząca właściwości sądu zostaje zawarta w dniu 15 stycznia 2008 r. W dniu 1 marca 2008 r. podmiot Y wszczyna postępowanie objęte umową w sądach państwa P. W dniu 1 kwietnia 2008 r. sąd wydaje orzeczenie w postępowaniu zaocznym, które staje się wykonalne w państwie P. W dniu 1 sierpnia 2008 r. podmiot Y wszczyna postępowanie dotyczące wykonania w państwie R. Ponieważ umowę dotyczącą właściwości sądu zawarto po wejściu w życie konwencji w państwie P (państwo wybranego sądu), a konwencja obowiązuje w państwie R (państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia) w chwili wszczęcia postępowania, wykonanie zostanie objęte zakresem konwencji.
- **Przykład 3.** Umowa dotycząca właściwości sądu zostaje zawarta w dniu 15 stycznia 2008 r. W dniu 1 czerwca 2008 r. podmiot Y wszczyna postępowanie objęte umową w sądach państwa P. Nawet jeżeli konwencja wchodzi w życie w państwie R w dniu 1 lipca 2008 r., art. 6 konwencji nie pozbawia sądów państwa R możliwości rozpatrzenia tej sprawy, ponieważ postępowanie wszczęto przed wejściem w życie konwencji w państwie R, mimo że umowę

zawarto po wejściu w życie konwencji w państwie P, które jest państwem wybranego sądu.

*Artykuł 17 Umowy ubezpieczenia i reasekuracji*²⁵⁷

221. Ubezpieczenie nie jest jedną z dziedzin wyłączonych z zakresu stosowania konwencji na mocy art. 2: jest ono w pełni objęte zakresem stosowania konwencji²⁵⁸. Dzieje się tak nawet w przypadku, gdy ryzyko, od którego się ubezpieczono, dotyczy dziedziny, która sama w sobie nie jest objęta zakresem konwencji z powodu wyłączenia zgodnie z art. 2 albo z powodu złożenia oświadczenia zgodnie z art. 21. Wyjaśniono to w art. 17 ust. 1. Zgodnie z treścią artykułu samo to, że umowa ubezpieczenia lub reasekuracji dotyczy sprawy, do której Konwencja nie ma zastosowania, nie skutkuje wyłączeniem postępowań, które dotyczą takiej umowy ubezpieczenia lub reasekuracji, z zakresu stosowania Konwencji²⁵⁹. W związku z tym na przykład, pomimo że przewóz towarów drogą morską nie jest objęty zakresem stosowania konwencji²⁶⁰, umowa dotycząca ubezpieczenia towarów, które mają zostać przewiezione drogą morską, jest objęta zakresem stosowania konwencji.

222. **Przykład**²⁶¹. Przyjmijmy, że zakład ubezpieczeń z siedzibą we Francji zawiera umowę ubezpieczenia z podmiotem Y, przedsiębiorstwem z siedzibą w Kanadzie, na mocy której zakład ubezpieczeń wypłaci podmiotowi Y odszkodowanie z tytułu jakiegokolwiek uszkodzenia towarów należących do tego podmiotu, które może powstać w wyniku transportu tych towarów z Rotterdamu do Nowego Jorku. Umowa ubezpieczenia zawiera w sobie umowę dotyczącą właściwości sądu, przyznając wyłączną właściwość sądom we Francji. Towary zostają uszkodzone podczas przewozu w tranzycie, lecz zakład ubezpieczeń odmawia wypłaty odszkodowania. Każde postępowanie wszczęte na mocy umowy ubezpieczenia przez podmiot Y (ubezpieczonego) przeciw zakładowi

²⁵⁷ Odniesienia do ubezpieczenia zawarte w pkt 221–227 odnoszą się również do reasekuracji.

²⁵⁸ Niewielki wyjątek znajduje się w przypisie 75 powyżej (bezpośrednie powództwo wniesione przez pokrzywdzonego pracownika przeciwko ubezpieczycielowi pracodawcy).

²⁵⁹ Z drugiej strony konwencja nie miałaby zastosowania do postępowania dotyczącego umowy ubezpieczenia, gdyby zakres stosowania złożonego przez dane państwo oświadczenia, o którym mowa w art. 21, miał wykluczać „kwestie ubezpieczenia” z zakresu stosowania konwencji.

²⁶⁰ Art. 2 ust. 2 lit. f).

²⁶¹ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

ubezpieczeń będzie podlegało wyłącznej właściwości sądów we Francji. Chociaż przewóz towarów jest wyłączony z zakresu stosowania konwencji na mocy art. 2 ust. 2 lit. f), postępowanie dotyczące umowy ubezpieczenia w odniesieniu do takich towarów nie jest wyłączone z zakresu stosowania konwencji: art. 17 ust. 1.

223. Artykuł 17 ust. 2 dotyczy uznania i wykonania orzeczenia ustanawiającego odpowiedzialność lub brak odpowiedzialności na mocy umów ubezpieczenia lub reasekuracji. Stanowi on, że nie można ograniczyć ani odmówić uznania lub wykonania orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności z umowy ubezpieczenia lub reasekuracji, powołując się na to, że zakres odpowiedzialności obejmuje wypłatę ubezpieczonemu lub reasekurowanemu odszkodowania w związku: a) ze sprawą, do której konwencja nie ma zastosowania; lub b) z decyzją przyznającą odszkodowanie, do której mogłoby mieć zastosowanie art. 11.

224. Zakres stosowania art. 17 ust. 2 lit. a) obejmowałby sytuacje, w których umowa ubezpieczenia dotyczy ryzyka, które samo w sobie nie jest objęte zakresem stosowania konwencji z powodu wyłączenia zgodnie z art. 2 albo z powodu złożenia oświadczenia zgodnie z art. 21. W związku z tym w mniejszym lub większym stopniu powtarza się w nim zasadę, o której mowa w ust. 1.

225. Artykuł 17 ust. 2 lit. b) dotyczy orzeczeń w sprawie zobowiązania zakładu ubezpieczeń do wypłaty ubezpieczonemu lub reasekurowanemu odszkodowania w związku z przyznaniem odszkodowania, do których zastosowanie może mieć art. 11. Jak wyjaśniono powyżej²⁶², art. 11 dotyczy uznania lub wykonania orzeczenia dotyczącego odszkodowania nierekompensacyjnego; zgodnie z tym artykułem w określonych sytuacjach dopuszcza się odmowę uznania lub wykonania części lub całości fragmentu takiego orzeczenia przez sąd, przed którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. Należy odróżnić takie orzeczenie od orzeczenia w sprawie umowy ubezpieczenia, zgodnie z którą zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do zabezpieczenia ubezpieczonego od zobowiązania do zapłaty odszkodowania nierekompensacyjnego. Fakt, że orzeczenie, na mocy którego przyznane zostaje odszkodowanie, wydane w postępowaniu między osobą trzecią a ubezpieczonym nie może zostać uznane (w całości lub w części) zgodnie z art. 11 (ponieważ szkody mają charakter nierekompensacyjny) nie oznacza, że można odmówić uznania orzeczenia wydanego w

postępowaniu między ubezpieczonym a jego zakładem ubezpieczeń, na mocy którego od zakładu ubezpieczeń wymaga się zabezpieczenia ubezpieczonego na wypadek wypłaty takiego odszkodowania.

226. **Przykład**²⁶³. Przyjmijmy, że zakład ubezpieczeń z siedzibą w Kanadzie zawiera umowę ubezpieczenia z osobą mającą swoje miejsce zamieszkania w Anglii („ubezpieczony”), na mocy której zakład ubezpieczeń zwolni ubezpieczonego od odpowiedzialności cywilnej z tytułu szkody fizycznej i wynikającej z niej krzywdy, w tym z tytułu zobowiązania do wypłaty odszkodowania mającego charakter kary²⁶⁴. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu, przyznającą właściwość sądom w Anglii. Następnie osoba trzecia wytacza w Anglii powództwo przeciwko ubezpieczonemu z tytułu z tytułu szkody fizycznej i wynikającej z niej krzywdy, a sąd przyznaje osobie trzeciej 1 mln GBP odszkodowania rekompensacyjnego oraz 1 mln GBP odszkodowania mającego charakter kary. Zakład ubezpieczeń odmawia ubezpieczonemu wypłaty odszkodowania. Powołując się na klauzulę dotyczącą właściwości sądu, ubezpieczony wytacza w Anglii powództwo przeciwko zakładowi ubezpieczeń. Sąd wydaje orzeczenie przeciwko zakładowi ubezpieczeń na kwotę 2 mln GBP. Ubezpieczony jest uprawniony do wykonania tego orzeczenia w stosunku do zakładu ubezpieczeń w odniesieniu do pełnej kwoty w Kanadzie. Bez znaczenia jest fakt, że na mocy art. 2 ust. 2 lit. j) roszczenia z tytułu szkody fizycznej i wynikającej z niej krzywdy, wysuwane przez osoby fizyczne lub w ich imieniu, są wyłączone z zakresu stosowania konwencji (art. 17 ust. 2 lit. a)) lub fakt, że zgodnie z art. 11 sąd w Kanadzie nie musiał być zobowiązany do wykonania elementu karnego orzeczenia w sporze między osobą trzecią a ubezpieczonym (jeżeli sąd uznał, że sprawa należy do jego właściwości zgodnie z umową dotyczącą właściwości sądu) (art. 17 ust. 2 lit. b)).

227. Orzeczenie wypłaty odszkodowania mającego charakter kary wobec ubezpieczyciela. Gdyby jednak w opisanym powyżej przykładzie toczącego się w Anglii postępowania w sporze między ubezpieczonym a zakładem ubezpieczeń sąd nakazał zakładowi ubezpieczeń nie tylko wypłatę ubezpieczonemu kwoty 2 mln GBP, lecz przyznał

²⁶² Zob. pkt 203–205 powyżej.

²⁶³ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

²⁶⁴ To, czy polisa ubezpieczeniowa obejmuje takie szkody, zależy od warunków tej polisy zgodnie z wykładnią regulującego ją prawa.

ubezpieczonemu również dodatkowy 1 mln GBP z tytułu odszkodowania mającego charakter kary (ponieważ zakład ubezpieczeń nie wypłacił ubezpieczonemu odszkodowania na jego wniosek nie podając przy tym żadnego uzasadnienia), wspomniany dodatkowy 1 mln GBP nie byłby objęty zakresem stosowania art. 17 ust. 2 lit. b). Gdyby spełnione zostały wymogi art. 11, sądy w Kanadzie nie byłyby zobowiązane do egzekwowania dodatkowej kwoty na rzecz ubezpieczonego na mocy konwencji.

Artykuł 18 Zwolnienie z legalizacji dokumentów

228. Artykuł 18 stanowi, że dokumenty przekazywane lub doręczane na podstawie konwencji muszą zostać zwolnione z legalizacji i wszelkich podobnych formalności, w tym z konieczności posiadania *apostille*²⁶⁵.

Artykuł 19 Oświadczenia ograniczające właściwość

229. Strategią konwencji jest wyłączenie z zakresu jej stosowania sytuacji mających w całości charakter krajowy. Strategia ta została wprowadzona w czyn na mocy art. 1. Artykuł 19 realizuje odmienną strategię: zezwala on państwu na złożenie oświadczenia, że sądy tego państwa nie zastosują art. 5 konwencji w odniesieniu do spraw, które są w całości *zagraniczne*. Artykuł stanowi, że państwo może oświadczyć, że jego sądy mogą odmówić rozstrzygania sporów, których dotyczy umowa o wyłączną właściwość sądu, jeżeli poza siedzibą wybranego sądu nie ma żadnego innego związku między tym państwem a stronami lub sporem²⁶⁶.

230. W praktyce strony wybierają czasem sądy państwa, z którym ani one, ani okoliczności faktyczne sprawy nie mają żadnego powiązania. Wynika to stąd, że żadna ze stron nie chce stanąć przed sądem państwa drugiej strony; w

związku z tym strony uzgadniają między sobą wybór sądów państwa neutralnego. W niektórych państwach jest to przyjmowane z zadowoleniem²⁶⁷. Inne państwa uważają, że nakłada to niepotrzebny ciężar na ich systemy sądowe. Celem art. 19 jest uwzględnienie państw należących do tej drugiej kategorii.

Artykuł 20 Oświadczenia ograniczające uznanie i wykonanie orzeczenia

231. Artykuł 20 stanowi, że państwo może oświadczyć, że jego sądy mogą odmówić uznania lub wykonania orzeczenia wydanego przez sąd innego Umawiającego się Państwa, jeżeli strony miały zwyczajowe miejsce pobytu w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, oraz stosunek łączący strony oraz wszystkie inne elementy mające znaczenie dla sporu – poza siedzibą wybranego sądu – związane były jedynie z państwem, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia²⁶⁸. W przepisie tym realizowana jest opisana powyżej strategia wykluczenia z zakresu stosowania konwencji sytuacji mających w całości charakter krajowy.

232. Aby zrozumieć cel art. 20, należy pamiętać, że konwencja ma zastosowanie wyłącznie w sprawach międzynarodowych²⁶⁹. Używana do tego celu definicja słowa „międzynarodowy” jest jednak różna w zależności od tego, czy brana jest pod uwagę właściwość²⁷⁰, czy uznanie i wykonanie orzeczenia²⁷¹. Na potrzeby właściwości sprawa nie ma międzynarodowego charakteru, jeżeli zaangażowane w nią strony mają zwyczajowe miejsce pobytu w tym samym umawiającym się państwie oraz jeżeli wszystkie inne elementy mające znaczenie w sporze (bez względu na siedzibę wybranego sądu) są powiązane wyłącznie z tym państwem. Do celów uznania i wykonania sprawa ma jednak zawsze charakter międzynarodowy, jeżeli orzeczenie zostało wydane przez sąd państwa innego niż państwo, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie.

²⁶⁵ Przepis ten jest równoważny z art. 29 ust. 2 wstępnego projektu konwencji z 1999 r. Uwagi na temat tego przepisu przedstawiono na stronie 110 sprawozdania Nygha / Pocara, gdzie stwierdza się, że praktyka ta jest powszechnie stosowana w kontekście konwencji haskich.

²⁶⁶ Ponieważ w konwencji użyto słów „mogą odmówić”, sądy państwa, które złożyło takie oświadczenie, miałyby swobodę decydowania o tym, czy mają właściwość, czy też nie. Nie spowoduje to trudności w systemach prawnych, w których sądy zasadniczo posiadają pewien zakres swobody decydowania o tym, czy sprawują właściwość, czy też nie. W systemach prawnych, w których nie ma to miejsca, można przyjąć przepisy pozwalające sądom na swobodne decydowanie na podstawie art. 19. Także prawodawca może mieć swobodę uznania dopuszczoną na mocy art. 19, w którym to przypadku same przepisy prawa określać będą okoliczności, w jakich sądy będą odmawiać rozpatrzenia sprawy.

²⁶⁷ Na przykład sądy angielskie przez wiele lat chętnie rozpatrywały takie sprawy, a w 1984 r. w Nowym Jorku przyjęto specjalne przepisy mające ułatwić ich rozpatrywanie w przypadku, gdy transakcja dotyczy co najmniej 1 mln USD: zob. prawa i zasady w zakresie praktyki cywilnej Nowego Jorku (New York Civil Practice Law and Rules), zasada 327 lit. b) oraz prawo Nowego Jorku dotyczące ogólnych zobowiązań (New York General Obligations Law), § 5-1402.

²⁶⁸ Ponieważ w konwencji użyto słów „mogą odmówić”, sądy państwa, które złożyło takie oświadczenie, miałyby swobodę decydowania o tym, czy uznawać i wykonywać takie orzeczenia na mocy konwencji, czy też nie. Wdrożenie prawodawstwa mogłoby jednak wprowadzić obowiązek nieuwznawiania lub niewykonywania orzeczeń zagranicznych w takich okolicznościach.

²⁶⁹ Art. 1 ust. 1.

²⁷⁰ Art. 1 ust. 2.

²⁷¹ Art. 1 ust. 3.

Oznacza to, że sprawa, która jest sprawą krajową w trakcie jej rozpatrywania, nabiera międzynarodowego charakteru, jeżeli postępowanie wszczęto w celu wykonania orzeczenia w innym państwie. Artykuł 20 ma na celu zezwolenie umawiającemu się państwu na wydanie oświadczenia, że w przypadku wszczęcia pierwotnego postępowania w sądach tego państwa, nie uzna ani nie wykona ono takiego orzeczenia, gdyby sprawa miała w całości charakter krajowy.

233. Przykład²⁷². Przyjmijmy, że strony mają zwyczajowe miejsce pobytu w państwie A oraz że wszystkie inne istotne elementy są powiązane wyłącznie z tym państwem. Strony uzgadniają, że sąd w państwie B będzie miał wyłączną właściwość. Jeżeli jedna ze stron wszczyna postępowanie przed sądem w państwie A, sąd ten nie jest zobowiązany do odmowy sprawowania właściwości na mocy art. 6: konwencja nie miałaby zastosowania, ponieważ zgodnie z art. 1 ust. 2 sprawa nie miałaby międzynarodowego charakteru. Gdyby jednak postępowanie zostało wszczęte w państwie B, zgodnie z art. 8 państwo A byłoby zobowiązane do uznania orzeczenia: sprawa nabrałaby międzynarodowego charakteru w rozumieniu art. 1 ust. 3. Artykuł 20 umożliwia państwu zmianę tego porządku dzięki złożeniu odpowiedniego oświadczenia. W przypadku złożenia oświadczenia, państwo A nie byłoby zobowiązane do uznania orzeczenia.

Artykuł 21 Oświadczenia dotyczące szczególnych kategorii spraw

234. Należy pamiętać, że na podstawie art. 2 ust. 2 pewne kategorie spraw zostają wyłączone z zakresu stosowania konwencji. Artykuł 21 umożliwia poszczególnym umawiającym się państwom rozszerzenie tego wykazu w stopniu, w jakim ich to dotyczy, poprzez złożenie oświadczenia. Artykuł stanowi, że jeżeli państwo ma szczególny interes w tym, aby konwencji nie stosować do szczególnej kategorii spraw, może oświadczyć, że nie będzie stosowało konwencji do tej kategorii spraw²⁷³. Składając oświadczenie, musi ono zapewnić, aby zakres oświadczenia nie wykraczał poza konieczne granice i aby szczególna kategoria spraw podlegająca wyłączeniu była jasno i

dokładnie określona²⁷⁴. W przypadku złożenia takiego oświadczenia konwencja nie będzie miała zastosowania w odniesieniu do tej kategorii spraw w umawiającym się państwie, które złożyło takie oświadczenie.

235. Zamierzeniem sesji dyplomatycznej było, aby postanowienie to miało zastosowanie wyłącznie do określonych obszarów prawa, takich jak objęte wyłączeniem na podstawie art. 2 ust. 2. Składając oświadczenie można posłużyć się wyłącznie kryterium przedmiotowym. W drodze oświadczenia może przykładowo wyłączać „umowy ubezpieczenia morskiego”, ale nie „umowy ubezpieczenia morskiego, w odniesieniu do których wybrany sąd właściwy mieści się w innym państwie”.

236. Zabezpieczenia. Jeżeli zawieranie takich klauzul *opt-out* nie byłby możliwe, niektóre państwa nie mogłyby stać się stronami do konwencji. Państwo nie powinno jednak składać oświadczenia, jeżeli nie posiada ku temu istotnych powodów. Należy również zabezpieczyć interesy stron. Aby osiągnąć te cele, konwencja nakłada stosowanie trzech zasad: przejrzystości, niedziałania prawa wstecz i wzajemności.

237. Przejrzystość i zasada niedziałania prawa wstecz. Zgodnie z art. 32 każde oświadczenie złożone na podstawie art. 21 musi zostać zgłoszone depozytariuszowi (Ministerstwo Spraw Zagranicznych Niderlandów), który powiadomi pozostałe państwa. Zapewnia to przejrzystość. Przewiduje się również, że oświadczenia będą publikowane na stronach internetowych Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego²⁷⁵. Oświadczenie złożone po wejściu w życie Konwencji w odniesieniu do państwa, które takie oświadczenie składa, nie stanie się skuteczne przez okres co najmniej trzech miesięcy²⁷⁶. Ponieważ oświadczenie to nie będzie miało zastosowania z mocą wsteczną do umów zawartych zanim stanie się ono skuteczne²⁷⁷, z chwilą zawarcia umowy strony będą wiedziały, czy będzie to miało wpływ na ich umowę. Działanie to chroni bezpieczeństwo prawa.

238. Wzajemność. Artykuł 21 ust. 2 stanowi, że jeżeli państwo złoży takie oświadczenie, inne państwa nie będą zobowiązane do stosowania konwencji w odniesieniu do danej sprawy w sytuacji, gdy wybrany sąd znajduje się w

²⁷² Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

²⁷³ Oświadczenie takie można złożyć nawet w odniesieniu do kategorii spraw wyłączonych z zakresu stosowania przepisów wyłączających zawartych w art. 2 ust. 2 – na przykład w odniesieniu do „praw autorskich i praw pokrewnych”, o których mowa w art. 2 ust. 2 lit. n).

²⁷⁴ Jeżeli umawiające się państwo składające oświadczenie tego sobie zażyczyło, projekt oświadczenia można było przesłać najpierw do Sekretarza Generalnego konferencji haskiej, aby przekazał go innym umawiającym się państwom w celu umożliwienia im zgłoszenia uwag.

²⁷⁵ Tj. < www.hcch.net >.

²⁷⁶ Art. 32 ust. 4.

²⁷⁷ Art. 32 ust. 5.

państwie, które złożyło takie oświadczenie. Oznacza to, że jeżeli umawiające się państwo nie jest przygotowane na to, aby przyznać korzyści wynikające z konwencji innym umawiającym się państwom, nie może ono oczekiwać, że samo będzie czerpać korzyści z konwencji.

239. Przegląd oświadczeń. Przewiduje się, że od czasu do czasu będzie można rozważyć wykonywanie oświadczeń złożonych na podstawie art. 21, podczas spotkań przeglądowych, które mają być zwoływane przez Sekretarza Generalnego konferencji haskiej na podstawie art. 24, albo, jako element przygotowań, podczas posiedzeń dotyczących spraw ogólnych oraz polityki konferencji²⁷⁸.

Artykuł 22 Wzajemne oświadczenia o umowach dotyczących niewyłącznej właściwości sądu

240. Zgodnie z art. 1 ust. 1 konwencja ma zastosowanie jedynie do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu. Zawieranie umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu jest jednak dość powszechne, w szczególności w zakresie bankowości międzynarodowej. W związku z tym art. 22 umożliwia umawiającym się państwom rozszerzenie zakresu stosowania konwencji w taki sposób, aby obejmował on również takie umowy. Ma to jednak zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do przepisów konwencji zawartych w rozdziale III dotyczącym uznania i wykonania orzeczeń (art. 8–15)²⁷⁹. Inne postanowienia, w szczególności art. 5 i 6, nie mają zastosowania do takich umów.

241. Aby art. 22 mógł funkcjonować, zarówno państwo pochodzenia, jak i państwo, w którym wystąpiono o uznanie i wykonanie, muszą być umawiającymi się państwami i muszą złożyć oświadczenie, o którym mowa w art. 22. Ponadto muszą zostać spełnione następujące wymagania:

- w umowie dotyczącej niewyłącznej właściwości sądu musiał zostać wskazany sąd pierwotny;
- nie może istnieć żadne orzeczenie dotyczące tych samych stron i mające tę samą podstawę roszczenia wydane przez inny sąd, przed którym mogłoby zostać wszczęte postępowanie zgodnie z

umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu²⁸⁰;

- przez żadnym innym takim sądem między tymi samymi stronami nie może toczyć się postępowanie mające tę samą podstawę roszczenia;
- sąd pierwotny musiał być pierwszym sądem, przed którym wszczęto postępowanie.

242. Aby stanowić umowę dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu do celów art. 22, umowa musi spełniać następujące warunki²⁸¹:

- musi mieć formę określoną w art. 3 lit. c)²⁸²;
- musiała zostać zaakceptowana przez strony²⁸³;
- musiał zostać wyznaczony wybrany sąd w celu rozstrzygnięcia sporu już wynikłego lub mogącego wynikać z określonego stosunku prawnego²⁸⁴;
- w umowie musi zostać wyznaczony sąd lub sądy jednego umawiającego się państwa lub większej ich liczby.

243. Zakres stosowania. Poza tym, że art. 22 ma zastosowanie do umów dotyczących niewyłącznej właściwości sądu, jego zakres stosowania jest dokładnie taki sam, jak zakres stosowania konwencji jako całości: z tym tylko wyjątkiem, że nie ma on zastosowania do żadnej umowy dotyczącej właściwości sądu, która nie byłaby objęta pozostałymi postanowieniami konwencji. W związku z tym ograniczenia określone w art. 2 i art. 21 funkcjonowałyby również w zakresie art. 22.

244. Oświadczenie na podstawie art. 22 nie może mieć wpływu na żadne państwo inne niż to, które je składa, z wyjątkiem przypadków, w których ustanawia się wzajemność.

245. Artykuł 22 ust. 2 lit. b). Artykuł 22 ust. 2 lit. b) wprowadza zmianę do wymogu uznania i wykonania orzeczenia poprzez stwierdzenie, że takie uznanie lub wykonanie nie jest obowiązkowe, jeżeli jakkolwiek inny sąd, przed którym mogłoby zostać wszczęte postępowanie zgodnie z umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu, wydał orzeczenie, lub jeżeli toczy się postępowanie między tymi samymi

²⁷⁸ Zob. pkt 257 poniżej.

²⁷⁹ Obejmuje to względy uzasadniające odmowę uznania lub wykonania – na przykład na podstawie art. 9.

²⁸⁰ Może być to jakkolwiek sąd, który nie został wykluczony na mocy umowy; zob. pkt 245 i nast. powyżej.

²⁸¹ W rezultacie spełnione muszą zostać wszystkie wymogi określone w art. 3, z wyjątkiem wymogu dotyczącego wyłączności. Wymogi te wymieniono w pkt 93 powyżej.

²⁸² Zob. pkt 110–114 powyżej.

²⁸³ Zob. pkt 94–97 powyżej.

²⁸⁴ Zob. pkt 101 powyżej.

stronami mające tę samą podstawę roszczenia, bez względu na to, czy takie postępowanie wszczęto przed postępowaniem przed wybranym sądem czy po nim lub czy orzeczenie takie wydano przed wydaniem orzeczenia przez wybrany sąd czy po nim. Aby zrozumieć funkcjonowanie tego przepisu, niezbędne jest ustalenie, kiedy postępowanie może zostać wszczęte w sądzie innym niż wybrany sąd zgodnie z umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu. Zależy to od tego, czy umowa dotycząca właściwości sądu jest umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu bez ograniczenia czy umową dotyczącą niewyłącznej właściwości sądu z ograniczeniem.

246. Umowa dotycząca niewyłącznej właściwości sądu bez ograniczenia²⁸⁵. Jeżeli umowa dotycząca niewyłącznej właściwości sądu jest umową bez ograniczenia, nie nakłada żadnych ograniczeń w zakresie sądów, przed którymi można wszcząć postępowanie. W umowie zostaje po prostu wyznaczony sąd lub sądy jednego umawiającego się państwa lub większej ich liczby na zasadzie braku wyłączności – na przykład „postępowania na mocy niniejszej umowy można wszcząć w sądach Korei, lecz nie wyklucza to możliwości wszczęcia postępowania w jakimkolwiek innym sądzie właściwym według prawa państwa, w którym się on znajduje”. Jeżeli umowa dotycząca właściwości sądu zostaje zawarta w takiej formie, postępowanie przed *jakimkolwiek* sądem – nawet, jeżeli nie byłby to sąd w Korei – toczyłoby się zgodnie z postanowieniami umowy dotyczącej właściwości sądu i w związku z tym stanowiłoby powód na podstawie art. 22 ust. 2 lit. b), aby w ramach konwencji nie uznawać orzeczenia z Korei.

247. Umowa dotycząca niewyłącznej właściwości sądu z ograniczeniem²⁸⁶. Sytuacja jest inna w przypadku umowy dotyczącej niewyłącznej właściwości sądu z ograniczeniem. Umowa taka nakłada ograniczenia na sądy, przed którymi można wszcząć postępowanie, lecz jednak nie stanowi ona umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu zdefiniowanej w art. 3 konwencji. Jedną z form mogłaby być umowa, na mocy której wyznacza się sąd lub sądy dwóch lub większej liczby umawiających się państw, z *wyłączeniem wszystkich innych sądów* – na przykład „postępowania dotyczące niniejszej umowy można wszcząć wyłącznie w sądach Korei lub sądach Chin” lub „postępowania dotyczące niniejszej umowy można wszcząć wyłącznie w

Sądzie Okręgowym w Seulu lub w Sądzie Okręgowym w Pekinie”. Na mocy umowy zawartej w takiej formie zarówno przyznaje się właściwość wskazanym sądom, jak i uniemożliwia się innym sądom ustanowienie swojej właściwości: umowa taka byłaby umową dotyczącą wyłącznej właściwości sądu, o której mowa w art. 3 konwencji, gdyby nie fakt, że wyznaczone sądy znajdują się w innych umawiających się państwach. Jeżeli w takiej sytuacji podmiot A pozwie podmiot B w Seulu i tam uzyska orzeczenie, postępowanie mające tę samą podstawę roszczenia wszczęte przez podmiot B w Pekinie (lub uzyskane tam orzeczenie) stanowiłoby przeszkodę w rozumieniu art. 22 ust. 2 lit. b) dla uznania i wykonania orzeczenia wydanego w Seulu.

248. W kolejnym przykładzie²⁸⁷ dostępne dla stron fora są nawet bardziej ograniczone, lecz skutek byłby taki sam: jeżeli podmiot A i podmiot B zawarły umowę, zgodnie z którą podmiot A może pozwać podmiot B *wyłącznie* w Sądzie Okręgowym w Seulu, a podmiot B może pozwać podmiot A wyłącznie w Sądzie Okręgowym w Pekinie, każda ze stron ma dostępne tylko jedno forum, a nie dwa, jak w przykładzie powyżej. Jeżeli w takiej sytuacji podmiot A pozwie podmiot B w Seulu i tam uzyska orzeczenie, postępowanie mające tę samą podstawę roszczenia wszczęte przez podmiot B w Pekinie (lub uzyskane tam orzeczenie) stanowiłoby przeszkodę w rozumieniu art. 22 ust. 2 lit. b) dla uznania i wykonania na podstawie konwencji orzeczenia wydanego w Seulu²⁸⁸.

249. Umowy asymetryczne. Umowy asymetryczne zostały omówione powyżej²⁸⁹. Są to umowy, w ramach których jedna strona może wszcząć postępowanie wyłącznie w wybranym sądzie, natomiast druga strona może wszcząć postępowanie również w innych sądach. Do celów konwencji umowy takie uznaje się za umowy dotyczące niewyłącznej właściwości sądu, ponieważ wykluczają one możliwość wszczęcia postępowania w innych sądach wyłącznie przez jedną ze stron.

250. Przykład²⁹⁰. Przyjmijmy, że kredytodawca i kredytobiorca zawierają umowę pożyczki. Przedmiotowa umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu, która stanowi, że „kredytobiorca może wszcząć postępowanie wobec kredytodawcy wyłącznie w

²⁸⁵ W tym ustępie przyjmuje się, że wszystkie wymienione państwa są stronami konwencji oraz że złożyły oświadczenie na podstawie art. 22.

²⁸⁶ W tym ustępie przyjmuje się, że wszystkie wymienione państwa są stronami konwencji oraz że złożyły oświadczenie na podstawie art. 22.

²⁸⁷ W tym ustępie przyjmuje się, że wszystkie wymienione państwa są stronami konwencji oraz że złożyły oświadczenie na podstawie art. 22.

²⁸⁸ Zob. pkt 104 powyżej.

²⁸⁹ Zob. pkt 105 powyżej.

²⁹⁰ W tym ustępie przyjmuje się, że wszystkie wymienione państwa są stronami konwencji oraz że złożyły oświadczenie na podstawie art. 22.

Sądzie Okręgowym w Seulu, lecz kredytodawca może wszcząć postępowanie wobec kredytobiorcy we wspomnianym sądzie lub w dowolnym innym sądzie właściwym w świetle prawa państwa, w którym się on znajduje”. Sąd Okręgowy w Seulu wydaje orzeczenie i wszczęte zostaje postępowanie w celu jego wykonania w Chinach, przy czym oba państwa podpisały oświadczenia, o których mowa w art. 22. Postępowanie dotyczące umowy pożyczki toczy się również przed sądem w Australii. Jeżeli postępowanie toczące się w Australii zostałoby wytoczone przez kredytodawcę wobec kredytobiorcy, postępowanie to wykluczyłoby wykonanie w Chinach orzeczenia wydanego w Korei zgodnie z art. 22, ponieważ było ono zgodne z postanowieniami umowy dotyczącej niewyłącznej właściwości sądu²⁹¹. Z drugiej strony, gdyby postępowanie zostało wszczęte przez kredytobiorcę wobec kredytodawcy, taka sytuacja nie miałaby miejsca; w rezultacie postępowanie nie wykluczałoby wykonania w Chinach orzeczenia wydanego w Korei²⁹².

251. Artykuł 22 ust. 2 lit. c). Przepis ten miał mieć zastosowanie w przypadku postępowania prowadzonego przed innym sądem, w wyniku którego nie wydano jednak orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie i które nadal się toczy – na przykład w przypadku, gdy postępowanie zostało umorzone zgodnie z doktryną *forum non conveniens*. Artykuł 22 ust. 2 lit. b) miałby zastosowanie, gdyby w wyniku postępowania wydane zostało orzeczenie kończące postępowanie w sprawie lub gdyby postępowanie nadal się toczyło. Jeżeli tak nie jest, zgodnie z art. 22 ust. 2 lit. c) sąd pierwotny musi być również pierwszym sądem, przed którym wszczęto postępowanie. Gdyby najpierw wytoczono powództwo w ramach postępowania między tymi samymi stronami mającego tę samą podstawę roszczenia przed innym sądem niewyłącznym na podstawie umowy dotyczącej właściwości sądu, orzeczenia nie można byłoby uznać ani wykonać na podstawie Konwencji²⁹³.

252. Zamierzeniem sesji dyplomatycznej było, aby art. 22 ust. 2 lit. c) nie miał zastosowania, jeżeli pierwszy sąd, przed którym wszczęto postępowanie, ustalił swoją właściwość niezgodnie z postanowieniami umowy dotyczącej właściwości sądu. Innymi słowy, pod tym względem art. 22 ust. 2 lit. c) podlega takiemu samemu ograniczeniu jak art. 22 ust.

2 lit. b), a sam fakt, że pierwszym sądem, przed którym wszczęto postępowanie, był sąd niedozwolony na podstawie umowy, nie wykluczy uznania i wykonania zgodnie z systemem oświadczeń.

253. Wejście w życie. Wejście w życie oświadczeń, o których mowa w art. 22, jest regulowane postanowieniami art. 32 ust. 3 i 4. Wejście w życie będzie również miało znaczenie w odniesieniu do terminu, w którym orzeczenie zostało „złożone” zgodnie z art. 22. Oświadczenie, które nie weszło w życie, nie może powodować skutków prawnych.

254. Postanowienia przejściowe określone w art. 16 nie mają zastosowania do oświadczeń, o których mowa w art. 22. Sesja dyplomatyczna rozumiała to w ten sposób, że umawiające się państwo składające deklarację może określić, w jakim zakresie (o ile w ogóle) oświadczenie ma moc wsteczną²⁹⁴. Zatem państwo składające oświadczenie może określić, czy jego zakres obejmuje umowy dotyczące właściwości sądu, wszczęte postępowania lub orzeczenia wydane w państwie pochodzenia, które zostały zawarte, wszczęte lub wydane przed wejściem w życie oświadczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia. W przypadku braku takiego stwierdzenia, postępowanie dotyczące uznania lub wykonania orzeczenia można wszcząć w państwie, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, gdy tylko oświadczenie stało się skuteczne w tym państwie. W związku z tym można zarządzić uznanie i wykonanie, o którym mowa w art. 22, nawet jeżeli przed tą datą zawarto umowę dotyczącą właściwości sądu, wszczęto postępowanie w sądzie pierwotnym lub wydano pierwotne orzeczenie.

255. Wzajemność. Nawet jeżeli w państwie uznania obowiązuje oświadczenie, które ma zastosowanie do przedmiotowego orzeczenia, oświadczenie musi obowiązywać również w państwie pochodzenia. Podczas występowania o uznanie lub wykonanie orzeczenia, oświadczenia; w przeciwnym wypadku wzajemność nie występuje. Ani w art. 22, ani w art. 32 nie stwierdzono wyraźnie, czy oświadczenie obowiązujące w państwie pochodzenia musi mieć taki charakter, że miałoby zastosowanie do orzeczenia wydanego w państwie uznania w tym samym dniu, co przedmiotowe orzeczenie. Aby zapewnić jasność w tej sprawie, państwo składające oświadczenie na podstawie art. 22 mogłoby określić, czy musi lub czy nie musi wystąpić również tzw. „wzajemność dotycząca czasu” zgodnie z art. 22.

²⁹¹ Byłoby tak nawet w przypadku, gdyby postępowanie zostało wszczęte po wszczęciu postępowań w Korei i Chinach.

²⁹² Gdyby jednak orzeczenie w Australii zostało wydane wcześniej, zgodnie z art. 9 lit. g) sąd chiński mógłby mieć prawo do odmowy wykonania orzeczenia wydanego w Korei.

²⁹³ Konwencja nie wyklucza uznania lub wykonania orzeczenia w ramach prawa krajowego.

²⁹⁴ Zob. protokoły obrad z dwudziestej sesji, Komisja II: protokół obrad nr 24, pkt 56–63; protokół obrad nr 22, pkt 74–97.

Artykuł 23 Jednolita wykładnia

256. Artykuł 23 stanowi, że dokonując wykładni konwencji, należy uwzględnić jej międzynarodowy charakter oraz potrzebę propagowania jej jednolitego stosowania. Przepis ten jest skierowany do sądów stosujących konwencję. Nakłada on na nie obowiązek dokonywania wykładni konwencji w duchu międzynarodowym w taki sposób, aby dążyć do jednolitego stosowania. W związku z tym należy, na ile to możliwe, uwzględniać zagraniczne decyzje i opracowania pisemne. Należy również pamiętać o tym, że pojęcia i zasady uznawane za aksjomatyczne w jednym systemie prawnym mogą być nieznanne lub odrzucone w innym. Cele konwencji można osiągnąć jedynie w wypadku, gdy wszystkie sądy zastosują ją w sposób otwarty²⁹⁵.

Artykuł 24 Kontrola wykonywania Konwencji

257. Artykuł 24 nakłada na Sekretarza Generalnego Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego obowiązek podejmowania regularnych działań w zakresie sprawdzania wykonywania konwencji, w tym wykonywania wszelkich oświadczeń złożonych w ramach konwencji, oraz sprawdzenia, czy Konwencja nie wymaga zmian. Jednym z najważniejszych celów takich spotkań przeglądowych będzie zbadanie wykonania oświadczeń, o których mowa w art. 21, oraz rozważenie, czy każde z nich jest nadal wymagane.

Artykuł 25 Niejednolite systemy prawne

258. Artykuł 25 dotyczy problemów wynikających z faktu, że niektóre państwa składają się z dwóch lub więcej jednostek terytorialnych, z których każda posiada swój własny system sądowy. Taka sytuacja ma miejsce najczęściej w przypadku federacji – na przykład Kanady lub Stanów Zjednoczonych Ameryki – lecz może dotyczyć również innych państw – na przykład Chin lub Zjednoczonego Królestwa. Może to stwarzać trudności, ponieważ w każdym poszczególnym przypadku należy doprecyzować, czy odniesienie dotyczy państwa jako całości („państwo” w ujęciu międzynarodowym) czy konkretnej jednostki terytorialnej w tym państwie.

259. Rozwiązanie tego problemu zawarto w art. 25 ust. 1, który stanowi, że w przypadku, w którym sprawy regulowane Konwencją

podlegają różnym systemom prawnym na terenie różnych jednostek terytorialnych²⁹⁶, konwencję należy interpretować w ten sposób, że ma ona zastosowanie do państwa w rozumieniu międzynarodowym albo do odpowiedniej jednostki terytorialnej, w zależności od tego, co jest właściwe.

260. Najważniejsze sytuacje, w których pojawia się ta kwestia, dotyczą pojęcia umowy dotyczącej wyłącznej właściwości sądu (art. 3) oraz zobowiązania wybranego sądu do rozpatrzenia sprawy (art. 5). Sposób, w jaki art. 25 ma zastosowanie w takich sytuacjach, został już omówiony²⁹⁷.

261. Artykuł 25 ust. 2 dodatkowo umożliwia realizację polityki niestosowania konwencji w odniesieniu do sytuacji mających w całości charakter krajowy. Zgodnie z tym ustępem, z zastrzeżeniem postanowień zawartych w art. 25 ust. 1, umawiające się państwo składające się z co najmniej z dwóch jednostek terytorialnych, w których obowiązują różne systemy prawne, nie jest zobowiązane do stosowania Konwencji w sytuacjach, które dotyczą wyłącznie tych różnych jednostek terytorialnych. Aby przepis ten miał zastosowanie, wybrany sąd musi również znajdować się w danym państwie; gdyby znajdował się on w innym umawiającym się państwie, zastosowanie miałby art. 20 (jeżeli złożono odpowiednie oświadczenie).

262. Artykuł 25 ust. 2 oznacza, że jeżeli na przykład wybrany sąd znajduje się w Anglii i dla Zjednoczonego Królestwa charakter danej sytuacji jest w zupełności krajowy, stosowanie konwencji przez Zjednoczone Królestwo nie jest wymagane wyłącznie dlatego, że zwyczajowym miejscem pobytu jednej ze stron jest Szkocja.

263. Artykuł 25 ust. 3 stanowi, że sąd na terenie innej jednostki terytorialnej tego samego umawiającego się państwa nie ma obowiązku uznania ani do wykonania orzeczenia wydanego w innym umawiającym się państwie tylko i wyłącznie dlatego, że orzeczenie zostało uznane lub wykonane na podstawie konwencji przez sąd w innej jednostce terytorialnej pierwszego umawiającego się państwa. Oznacza to na przykład, że sąd w Pekinie nie jest zobowiązany w ramach konwencji do uznania orzeczenia wydanego w Japonii wyłącznie dlatego, że

²⁹⁵ Równoważnym postanowieniem we wstępnym projekcie konwencji z 1999 r. jest art. 38 ust. 1. Uwagi na jego temat przedstawiono w sprawozdaniu Nygha/Pocara na s. 118 i 119.

²⁹⁶ Fakt, że w niektórych lub we wszystkich poszczególnych jednostkach terytorialnych w umawiającym się państwie stosowane jest *common law* niekoniecznie oznacza, że nie są tam stosowane inne systemy prawne. Będzie to miało miejsce w przypadku, gdy w jednostkach tych obowiązuje różne prawodawstwo – na przykład w stanach australijskich albo w kanadyjskich prowincjach, w których stosuje się *common law*.

²⁹⁷ Zob. pkt 107 i 128–131 powyżej.

zostało ono uznane przez sąd w Hongkongu²⁹⁸. Sąd w Pekinie musi samodzielnie zdecydować, czy spełnione zostały warunki uznania lub wykonania, o których mowa w konwencji.

264. W art. 25 ust. 4 wyraźnie stwierdzono, że zasada ta nie ma zastosowania do regionalnych organizacji integracji gospodarczej. Innymi słowy, dotyczy ona wyłącznie państw (w rozumieniu międzynarodowym) i jednostek terytorialnych w państwie, w którym obowiązują różne systemy prawne²⁹⁹.

Artykuł 26 Status względem innych międzynarodowych aktów prawnych

265. Artykuł 26 dotyczy związku między konwencją a innymi instrumentami międzynarodowymi związanymi z właściwością oraz uznaniem i wykonaniem orzeczeń. Do instrumentów tego rodzaju należą konwencja brukselska³⁰⁰, konwencja lugańska³⁰¹, rozporządzenia Bruksela I³⁰² i konwencja mińska³⁰³ oraz różne instrumenty w Ameryce Północnej i Południowej³⁰⁴.

266. Artykuł 26 ust. 1–5 dotyczą konfliktów między konwencją a innymi porozumieniami międzynarodowymi; art. 26 ust. 6 dotyczy konfliktów między konwencją a przepisami regionalnej organizacji integracji gospodarczej. W pierwszej kolejności rozpatrzona zostanie wcześniejsza kwestia.

²⁹⁸ Sąd może oczywiście dokonać uznania na mocy prawa krajowego.

²⁹⁹ Regionalne organizacje integracji gospodarczej regulują przepisy zawarte w art. 29.

³⁰⁰ *Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych* z dnia 27 września 1968 r., Dz.U. L 27 z 1998, s. 1 (zob. przypis 9 powyżej).

³⁰¹ *Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych* z dnia 16 września 1988 r., Dz.U. L 319 z 1988, s. 9 (zob. przypis 10 powyżej).

³⁰² Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 12 z 2001, s. 1 (zob. przypis 50 powyżej).

³⁰³ *Konwencja mińska z 1993 r. dotycząca pomocy prawnej i stosunków prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych*. Obowiązująca wersja zmieniona w dniu 28 marca 1997 r. w tłumaczeniu na języki angielski i francuski jest dostępna w załączniku II do dokumentu wstępnego nr 27 „The Relationship between the Judgments Project and certain Regional Instruments in the Arena of the Commonwealth of Independent States”, przygotowanego przez E. Gerasimchuk na potrzeby Stałego Biura, dostępna pod adresem <www.hcch.net>.

³⁰⁴ Zob. A. Schulz, A. Muriá Tuñón i R. Villanueva Meza „The American instruments on private international law. A paper on their relation to a future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements”, dokument wstępny nr 31 z czerwca 2005 r. sporządzony dla potrzeb dwudziestej sesji w czerwcu 2005 r., dostępny pod adresem: <www.hcch.net>

267. Problem dotyczący występowania sprzecznych umów międzynarodowych ma miejsce wyłącznie w przypadku, gdy spełnione zostały dwa warunki. Pierwszym z nich jest konieczność wystąpienia faktycznej niezgodności między dwoma umowami międzynarodowymi. Innymi słowy, stosowanie tych dwóch umów międzynarodowych musi prowadzić do różnego rozwiązania tej samej sytuacji. Jeżeli tak się nie dzieje, można stosować obie umowy międzynarodowe. W niektórych przypadkach pozorną niezgodność można wyeliminować poprzez wykładnię. W sytuacjach, w których jest to możliwe, problem zostaje rozwiązany. Jak widać taką próbę podjęto w art. 26 ust. 1.

268. Drugim warunkiem jest to, że państwo, przed którego sądem wszczęto postępowanie, musi być stroną obu umów międzynarodowych. Jeżeli dane państwo jest stroną tylko jednego z traktatów, sądy w tym państwie zastosują po prostu przepisy tego traktatu. W związku z tym art. 26 jest skierowany do państw będących zarówno stronami konwencji, jak i innego traktatu, który jest z nią sprzeczny.

269. **Konwencja wiedeńska.** W art. 30 i 41 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. skodyfikowano zasady dotyczące prawa międzynarodowego publicznego w odniesieniu do traktatów dotyczących tego samego przedmiotu³⁰⁵. W tym kontekście należy interpretować przepisy zawarte w art. 26 konwencji³⁰⁶. Konwencja nie może być nadrzędna względem innych instrumentów w większym zakresie, niż zezwala na to prawo międzynarodowe. Prawo międzynarodowe zezwala jednak na to, aby jedna umowa międzynarodowa stanowiła, że inna umowa międzynarodowa jest względem niej nadrzędna. Celem art. 26 jest zatem stwierdzenie, że w określonych przypadkach konwencja ustąpi miejsca innemu instrumentowi w takim zakresie, w jakim są one ze sobą sprzeczne. W przypadku gdy żadna z tych zasad dotyczących „ustępstwa” nie ma zastosowania, konwencja ma zastosowanie w najszerszym zakresie dozwolonym przez prawo międzynarodowe.

270. **Interpretacja.** Artykuł 26 ust. 1 zawiera zasadę dotyczącą interpretacji. Stanowi on, że konwencję należy interpretować w sposób zapewniający jej jak największą zgodność z

³⁰⁵ Ogólnie uznaje się, że w art. 30 i 41 określono zasady zwyczaju międzynarodowego dotyczące do tej kwestii; więc są one akceptowane nawet przez państwa niebędące stronami konwencji wiedeńskiej jako dokładnie określające sytuację prawną.

³⁰⁶ Szczegółowe omówienie zob. A. Schulz „The Relationship between the Judgments Project and other International Instruments”, dokument wstępny nr 24 z grudnia 2003 r., skierowany do specjalnej komisji z grudnia 2003 r., dostępny pod adresem: <www.hcch.net>.

innymi umowami międzynarodowymi obowiązującymi w umawiających się państwach. Ma to zastosowanie bez względu na to, czy inną umowę międzynarodową zawarto przed wejściem w życie konwencji, czy też później. W związku z tym w przypadku, gdy postanowienie konwencji można zasadnie interpretować na dwa różne sposoby, należy przyjąć to znaczenie, które jest najbardziej zgodne z inną umową międzynarodową. Nie oznacza to jednak, że należy przyjmować nadmierną interpretację w celu osiągnięcia zgodności.

271. Pierwsza zasada dotycząca „ustępstwa”. Pierwsza zasada dotycząca „ustępstwa” znajduje się w art. 26 ust. 2. Ma ona zastosowanie bez względu na to, czy umowę międzynarodową zawarto przed wejściem w życie konwencji, czy też później. Stanowi on, że umowa międzynarodowa sprzeczna z konwencją będzie nadrzędna w przypadku, gdy żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w umawiającym się państwie niebędącym stroną umowy międzynarodowej sprzecznej z konwencją. Zasada ta nie będzie miała zastosowania, jeżeli którakolwiek ze stron ma zwyczajowe miejsce pobytu w państwie będącym stroną konwencji, lecz niebędącym stroną umowy międzynarodowej sprzecznej z konwencją.

272. W przypadku gdy strona ma zwyczajowe miejsce pobytu w większej liczbie państw niż jedno (zob. art. 4 ust. 2), konwencja ustąpi miejsca innej umowie międzynarodowej (w zakresie występowania niezgodności), jeżeli wszystkie strony mają zwyczajowe miejsce pobytu *jedynie* w państwach będących stronami umowy międzynarodowej sprzecznej z konwencją lub w państwach niebędących umawiającymi się państwami.

273. U podstaw tej zasady leży zamysł, że w danym przypadku konwencja nie powinna być nadrzędna, jeżeli żadne z państw będących jej stronami „nie ma interesu”³⁰⁷ w tym, aby była ona nadrzędna. Przyjmuje się, że jeżeli państwo jest zarówno stroną konwencji, jak i umowy międzynarodowej, nie będzie miało ono zastrzeżeń w przypadku, gdy umowa będzie nadrzędna. Jeżeli państwo nie jest stroną konwencji, nie ma „interesu” w tym, aby konwencja była nadrzędna. W związku z tym art. 26 ust. 2 przewiduje, że „interes” w

³⁰⁷ Do celów niniejszego sprawozdania słowo „interes” nie odnosi się do żadnego krajowego pojęcia prawnego, takiego jak „interesy państwa” lub „interesy rządowe”, lecz odnosi się do uzasadnionego oczekiwania państwa-strony, że konwencja będzie nadrzędna w danej sytuacji faktycznej. Jak wyjaśniono w pkt 274, czynnikiem stosowanym w konwencji do celów dokonania ustaleń w tym względzie jest zwyczajowe miejsce pobytu stron.

nadrzędnym stosowaniu przepisów konwencji mają wyłącznie państwa będące stronami konwencji, a nie umowy międzynarodowej. Jeżeli w danej sprawie nie uczestniczy żadne takie państwo, nie ma powodu, aby w takim przypadku konwencja była nadrzędna.

274. Kolejnym pytaniem jest: *kiedy* państwo ma „interes” w danej sprawie? Odpowiedź zawarta w konwencji jest taka, że państwo posiada interes wtedy, lecz tylko wtedy, gdy jedna ze stron ma zwyczajowe miejsce pobytu na terytorium tego państwa. Jeżeli strona ma zwyczajowe miejsce pobytu zarówno na terytorium tego państwa, jak i na terytorium innego państwa – na przykład przedsiębiorstwo zarejestrowane w jednym państwie, którego główne miejsce prowadzenia działalności znajduje się w innym państwie – nadal posiada interes. Z tego powodu zasada ta ma zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wszystkie strony mają zwyczajowe miejsce pobytu *jedynie* w państwach będących stronami umowy międzynarodowej sprzecznej z konwencją lub w państwach niebędących umawiającymi się państwem.

275. Strony. Kto jest uznawany za „stronę” do celów stosowania niniejszej zasady? Ponieważ celem zasady jest określenie tego, kiedy państwo ma interes w danej sprawie, słowo „strona” musi oznaczać osobę, która jest stroną w umowie dotyczącej właściwości sądu lub jest nią związana lub upoważniona do powołania się na tę umowę³⁰⁸. Interes w stosowaniu konwencji mają jedynie takie osoby, a państwo ma interes w danej sprawie wyłącznie w odniesieniu do takich osób. Ponadto dana osoba musi być stroną w postępowaniu, ponieważ osoba niebędąca stroną w postępowaniu nie ma interesu w tym, czy konwencja zostanie do niej zastosowana. W związku z tym „strona” oznacza stronę w postępowaniu, która jest związana umową dotyczącą właściwości sądu lub która jest upoważniona do powołania się na nią. Z drugiej strony nie ma znaczenia, czy taka osoba była jedną z pierwotnych stron postępowania czy dołączyła na późniejszym etapie.

276. Teraz można przedstawić kilka przykładów. Pomimo tego, że w praktyce istnieje niewielkie prawdopodobieństwo wystąpienia niezgodności, jako przykład wykorzystana zostanie konwencja lugańska, ponieważ istnieją pewne niezgodności między nią a przedmiotową konwencją. Najistotniejsze wyjątki dotyczą zasady zawisłości sprawy i

³⁰⁸ Odpowiedź na pytanie, kiedy osoba, która nie jest stroną umowy dotyczącej właściwości sądu, jest nią jednak związana, znajduje się w pkt 97 powyżej.

ubezpieczenia³⁰⁹. Za przykład posłuży zasada zawisłości sprawy³¹⁰. Zgodnie z zasadą określoną w konwencji lugańskiej wybrany sąd nie może rozpatrzyć sprawy, jeżeli sąd w innym umawiającym się państwie był pierwszym sądem, przed którym wszczęto postępowanie³¹¹. Z drugiej strony, zgodnie z konwencją wybrany sąd musi rozpatrzyć sprawę nawet w przypadku, gdy postępowanie wszczęto najpierw przed innym sądem³¹².

277. Przykład pierwszy. Przedsiębiorstwo z siedzibą w Norwegii zawiera umowę z przedsiębiorstwem z siedzibą w Szwajcarii, przy czym zarówno Norwegia, jak i Szwajcaria, są stronami konwencji lugańskiej oraz konwencji haskiej. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądom w Szwajcarii. Przedsiębiorstwo norweskie pozywa przedsiębiorstwo szwajcarskie w Norwegii. Następnie przedsiębiorstwo szwajcarskie pozywa przedsiębiorstwo norweskie w Szwajcarii. Zarówno sąd szwajcarski, jak i norweski będą musiały zadecydować o tym, czy zastosować konwencję haską czy konwencję lugańską. Ponieważ żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w umawiającym się państwie niebędącym stroną konwencji lugańskiej, nadrzędna jest konwencja lugańska. Sąd szwajcarski nie może rozpatrzyć sprawy, dopóki norweski sąd nie zadecyduje o tym, że nie ma właściwości.

278. Przykład drugi. Przedsiębiorstwo kanadyjskie zawiera umowę z przedsiębiorstwem norweskim. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądom w Szwajcarii. Przedsiębiorstwo norweskie pozywa przedsiębiorstwo kanadyjskie w Norwegii. Następnie przedsiębiorstwo kanadyjskie pozywa przedsiębiorstwo norweskie w Szwajcarii. Ponownie zarówno sąd szwajcarski, jak i norweski będą musiały zadecydować o tym, czy zastosować konwencję haską czy konwencję lugańską. Ponieważ jedna ze stron (przedsiębiorstwo kanadyjskie) ma zwyczajowe miejsce pobytu w państwie będącym stroną konwencji haskiej, lecz niebędącym stroną konwencji lugańskiej, zgodnie z art. 26 ust. 2

konwencja lugańska nie jest nadrzędna³¹³. Oznacza to, że sąd szwajcarski musi rozpatrzyć sprawę (art. 5); sąd ten nie może czekać na podjęcie przez sąd norweski decyzji dotyczącej jego właściwości (co byłoby obowiązkowe na podstawie art. 21 konwencji lugańskiej).

279. Druga zasada dotycząca „ustępstwa”. Druga zasada dotycząca „ustępstwa” znajduje się w art. 26 ust. 3. Ma ona za zadanie pomóc państwom będącym zarówno stronami konwencji, jak i umowy międzynarodowej sprzecznej z konwencją, której nie wszystkie strony są stronami konwencji. Artykuł ten stanowi, że konwencja nie będzie miała wpływu na stosowanie przez umawiające się państwo innej umowy międzynarodowej – zawartej³¹⁴, zanim konwencja weszła w życie względem tego umawiającego się państwa – jeżeli stosowanie konwencji byłoby niespójne ze zobowiązaniami tego umawiającego się państwa wobec jakiegokolwiek państwa niebędącego umawiającym się państwem. Gdyby ta zasada nie istniała, niektóre państwa nie mogłyby stać się stronami konwencji.

280. Druga zasada dotycząca „ustępstwa” ma zastosowanie wyłącznie w takim zakresie, w jakim stosowanie konwencji byłoby niezgodne z obowiązkami danego państwa względem państwa niebędącego umawiającym się państwem. Oznacza to, że co najmniej jedno państwo musi być stroną innej umowy międzynarodowej, lecz nie stroną konwencji. Ponadto konwencja ustępuje wspomnianej innej umowie międzynarodowej jedynie w przypadku, gdy dane państwo w przeciwnym razie byłoby zobowiązane do niedotrzymania swoich obowiązków względem takiego państwa.

281. Pierwsza zasada dotycząca „ustępstwa” obejmuje badanie służące określeniu, kiedy państwo ma interes w sprawie, aby mogło nalegać na zastosowanie przepisów innej umowy międzynarodowej. Druga zasada dotycząca „ustępstwa” nie obejmuje takiego badania. W związku z tym nie jest łatwo stwierdzić, kiedy stosowanie przepisów konwencji byłoby niezgodne ze zobowiązaniami umawiającego się państwa względem państwa będącego stroną innej umowy międzynarodowej, lecz niebędącego stroną konwencji. Zależałoby to od postanowień innej umowy międzynarodowej oraz prawa międzynarodowego.

282. Przykład. Przyjmijmy, że Rurytania (wymyślone państwo) jest stroną konwencji

³⁰⁹ Kolejnym wyjątkiem jest to, że, zgodnie z bieżącym zapisem w wersji konwencji z 1988 r., konwencja lugańska nie przewiduje formy elektronicznej.

³¹⁰ Kwestię ubezpieczeń omówiono w pkt 302–304 poniżej w związku z rozporządzeniem Bruksela I.

³¹¹ Wynika to z wykładni art. 17 konwencji brukselskiej wyrażonej przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w sprawie C-116/02 Gasser przeciwko MISTAT, sprawa Rec. 2003 s. I-14721 (dostępna na stronie <http://curia.europa.eu/>), wykładnia, która prawie z pewnością miałaby zastosowanie również do konwencji lugańskiej.

³¹² Art. 5.

³¹³ Jeżeli stronami konwencji są zarówno Kanada, jak i Norwegia oraz Szwajcaria, wydaje się, że nie byłoby podstawy, zgodnie z którą nadrzędna byłaby konwencja lugańska.

³¹⁴ Zob. pkt 283–285.

lugańskiej, lecz nie jest stroną konwencji haskiej. Szwajcaria jest stroną konwencji lugańskiej i staje się stroną konwencji haskiej. Kanada jest stroną konwencji haskiej. Przedsiębiorstwo kanadyjskie zawiera umowę z przedsiębiorstwem rurytańskim. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądom w Szwajcarii. Przedsiębiorstwo rurytańskie pozywa przedsiębiorstwo kanadyjskie w Rurytanii. Następnie przedsiębiorstwo kanadyjskie pozywa przedsiębiorstwo rurytańskie w Szwajcarii. Ponieważ jedna ze stron (przedsiębiorstwo kanadyjskie) ma zwyczajowe miejsce pobytu w państwie będącym stroną konwencji haskiej, lecz niebędącym stroną konwencji lugańskiej, art. 26 ust. 2 nie miałby zastosowania. W związku z tym w Szwajcarii przedmiotowa konwencja nie byłaby podrzędna względem konwencji lugańskiej. Oznaczałoby to, że sąd szwajcarski musiałby zastosować konwencję haską; zatem sąd ten nie mógłby czekać na podjęcie przez sąd rurytański decyzji dotyczącej jego właściwości. Sąd szwajcarski byłby jednak to tego zobowiązany na mocy art. 21 konwencji lugańskiej. W celu rozwiązania tego problemu art. 26 ust. 3 stanowi, że konwencja będzie podrzędna względem zobowiązania Szwajcarii wobec Rurytanii wynikającego z zawartej wcześniej umowy międzynarodowej.

283. Zawarte wcześniej umowy międzynarodowe. Druga zasada dotycząca „ustępstwa” ma zastosowanie wyłącznie do konfliktów z umową międzynarodową *zawartą wcześniej*. Kwestia uzgodnienia, kiedy jedna umowa międzynarodowa została zawarta wcześniej niż inna, stwarza znaczne trudności w dziedzinie prawa międzynarodowego. Ogólnie przyjmuje się, że decydujący jest czas zawarcia przedmiotowych umów międzynarodowych, a nie ich wejście w życie³¹⁵. W art. 26 ust. 3 konwencji zastosowano jednak inną zasadę, która łączy w sobie oba te podejścia: druga zasada dotycząca „ustępstwa” ma zastosowanie w przypadku, gdy inna umowa międzynarodowa została *zawarta*³¹⁶ przed

wejściem w życie konwencji w danym państwie. Ponadto, jeżeli inna umowa międzynarodowa jest zgodna z tą zasadą, druga zasada dotycząca „ustępstwa” będzie miała zastosowanie również do nowej umowy międzynarodowej, która ją zmienia lub zastępuje, chyba że na skutek zmiany czy zastąpienia pojawiły się nowe niezgodności z konwencją.

284. Przykład pierwszy. Przyjmijmy, że po zawarciu konwencji grupa państw (z których część nie przystępuje do konwencji) zawiera kolejną umowę międzynarodową dotyczącą tego samego przedmiotu. Następnie Rurytania ratyfikuje konwencję, która wchodzi w życie w tym państwie. Potem ratyfikuje inną umowę międzynarodową, która również wchodzi w życie w tym państwie. Ponieważ inna umowa międzynarodowa została zawarta przed wejściem w życie konwencji w Rurytanii, konwencja będzie podrzędna w stosunku do innej umowy międzynarodowej w takim zakresie, w jakim stosowanie konwencji byłoby niezgodne ze zobowiązaniami Rurytanii względem państwa będącego stroną innej umowy międzynarodowej, lecz niebędącego stroną konwencji.

285. Przykład drugi. Przyjmijmy, że Rurytania jest stroną konwencji lugańskiej, lecz nie jest stroną przedmiotowej konwencji. Norwegia i Szwajcaria są stronami obu konwencji. Przedmiotowa konwencja wchodzi w życie w tych państwach po zawarciu konwencji lugańskiej. Przyjmijmy również, że po wejściu w życie konwencji w tych państwach, konwencja lugańska zostaje zastąpiona nową konwencją³¹⁷. Artykuł 26 ust. 3 miałby zastosowanie do wspomnianej nowej konwencji w takim zakresie, w jakim zachowane zostałyby

uznaje się za zawartą w chwili podpisania aktu końcowego (lub przyjęcia jej w inny sposób) lub z chwilą jej otwarcia do podpisu, w zależności od tego, która z tych dat jest późniejsza. Zob. A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press, 2000, s. 74. W tym kontekście warto wspomnieć o tym, że w przypadku konferencji haskiej przedmiotowa konwencja wniosła pewną zmianę: do tej pory konwencję haską uznawano za zawartą w dniu podpisania jej przez pierwszą ze stron, a nie w dniu jej przyjęcia (podpisanie aktu końcowego podczas uroczystości zamknięcia sesji dyplomatycznej) lub w dniu jej otwarcia do podpisu (co miało zwykle miejsce tego samego dnia). Do czasu złożenia pierwszego podpisu nazywano ją „projektem konwencji” bez daty. *Konwencja z dnia 30 czerwca 2005 r. o umowach dotyczących właściwości sądu* jest pierwszą z konwencji haskich, która opiera się na nowej zasadzie polegającej na tym, że uznaje się ją za zawartą w dniu jej przyjęcia z chwilą podpisania aktu końcowego oraz otwarcia konwencji do podpisu, bez względu na to, czy jakiekolwiek państwo faktycznie podpisze konwencję tego dnia.

³¹⁷ Podczas sporządzania niniejszego dokumentu trwają prace nad zawarciem zmienionej konwencji lugańskiej, dostosowując jej treść do rozporządzenia Bruksela I. Umawiającymi się stronami będą: Wspólnota Europejska, Islandia, Norwegia i Szwajcaria.

³¹⁵ I. Sinclair, *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, wydanie 2, Manchester University Press, 1984, s. 98; A. Aust, *Modern Treaty Law and Practice*, Cambridge University Press, 2000, s. 183; J.B. Mus, „Conflicts Between Treaties in International Law”, 45 *Netherlands International Law Review*, 1998, s. 208 i s. 220-222. Inny punkt widzenia przedstawiono w publikacji E.W. Vierdag, „The Time of the »Conclusion« of a Multilateral Treaty: Article 30 of the Vienna Convention on the Law of Treaties and Related Provisions”, 59 *British Yearbook of International Law*, 1988, s. 75, lecz z powodów podanych w publikacji autorstwa J.B. Mus powyżej, wydaje się być on błędny.

³¹⁶ O ile nie stwierdzono inaczej, dwustronną umowę międzynarodową zasadniczo uznaje się za zawartą w chwili jej podpisania; wielostronną umowę międzynarodową

te same niezgodności z przedmiotową konwencją, występujące w konwencji lugańskiej, lecz nie miałyby on zastosowania w odniesieniu do jakichkolwiek nowych niezgodności, które pojawiłyby się wraz z wprowadzeniem tej konwencji.

286. Trzecia zasada dotycząca „ustępstwa”. Trzecia zasada dotycząca „ustępstwa” (określona w art. 26 ust. 4) odnosi się wyłącznie do umów międzynarodowych dotyczących uznania i wykonania orzeczeń. Ma ona zastosowanie to takich umów międzynarodowych bez względu na to, zostały zawarte przed wejściem w życie konwencji czy też później. Podczas występowania o uznanie lub wykonanie orzeczenia wydanego w państwie będącym stroną takiej umowy międzynarodowej w innym takim państwie, konwencja nie będzie miała wpływu na stosowanie tej umowy międzynarodowej, pod warunkiem że wspomniane orzeczenie nie zostanie uznane ani wykonane w mniejszym zakresie niż na mocy konwencji.

287. Zasada ta ma znaczenie wyłącznie wtedy, gdy oba zainteresowane państwa są zarówno stronami konwencji, jak i innej umowy międzynarodowej: konwencja nie miałaby zastosowania, chyba że oba państwa byłyby jej stronami, a inna umowa międzynarodowa nie miałaby zastosowania, chyba że oba państwa byłyby jej stronami. Zasada ta ma na celu promowanie uznania i wykonania orzeczeń. Jeżeli inna umowa międzynarodowa przyczynia się do tego bardziej skutecznie lub w większym zakresie, byłoby lepiej umożliwić jej stosowanie. Konwencję należy stosować wyłącznie wtedy, gdy na podstawie innej umowy międzynarodowej orzeczenie zostałoby uznane lub wykonane w mniejszym zakresie. O ile prawo państwa, w którym wystąpiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia, nie stanowi inaczej, wierzyciel z mocy wyroku może zdecydować, czy wykonać orzeczenie na podstawie konwencji, czy na podstawie innej umowy międzynarodowej.

288. Czwarta zasada dotycząca „ustępstwa”. Czwarta zasada dotycząca „ustępstwa” (określona w art. 26 ust. 5) odnosi się do umów międzynarodowych dotyczących właściwości lub uznania lub wykonania orzeczenia, lecz wyłącznie w „określonej dziedzinie”. „Określona dziedzina” oznacza odrębny obszar prawa, w rodzaju tych, o których mowa w art. 2 ust. 2 lub w art. 21. Do przykładów określonych dziedzin należą przedstawicielstwo handlowe, ubezpieczenie morskie lub udzielanie licencji na korzystanie z patentu. W przypadku takich umów międzynarodowych konwencja jest podrzędna w zakresie istnienia niezgodności, bez względu na to, czy zostały one zawarte

przed konwencją czy po niej, oraz bez względu na to, czy wszystkie strony umowy międzynarodowej są również stronami konwencji.

289. Oświadczenie. Istnieje jednak pewien warunek. Aby niniejsza zasada mogła mieć zastosowanie, odnośnie umawiające się państwo musiało złożyć oświadczenie w odniesieniu do umowy międzynarodowej, o której mowa w art. 26 ust. 5³¹⁸. W przypadku złożenia takiego oświadczenia inne umawiające się państwa nie są zobowiązane do stosowania konwencji, w zakresie istnienia niezgodności, w odniesieniu do kategorii spraw, o której mowa w deklaracji, jeżeli wybrany sąd znajduje się w państwie, które złożyło oświadczenie. Oznacza to, że jeżeli w wyniku złożenia oświadczenia państwa składające te oświadczenia nie podlegają już wzajemnym zobowiązaniom wynikającym z konwencji, inne umawiające się państwa nie są zobowiązane do stosowania konwencji w przypadku, gdy wybrany sąd znajduje się w państwie składającym oświadczenie³¹⁹. Zasada ta ma jednak zastosowanie wyłącznie „w zakresie, w jakim istnieje niezgodność”; innymi słowy, ma zastosowanie wyłącznie w sytuacji, w której wzajemność nie byłaby gwarantowana³²⁰.

290. Przykład. Przyjmijmy, że grupa państw, które stały się stronami konwencji dotyczącej zastawów morskich, zawiera następnie umowę międzynarodową dotyczącą zastawu morskiego (zagadnienia również objętego zakresem stosowania konwencji), w której znajdują się przepisy dotyczące właściwości oraz uznania i wykonania orzeczeń. Jeżeli złożą one odpowiednie oświadczenie, sądy tych państw będą uprawnione do stosowania nowej umowy międzynarodowej, a nie konwencji, w zakresie, w jakim istnieje niespójność. Przyjmijmy, że umowa międzynarodowa dotycząca zastawu morskiego stanowi, że umowy dotyczące

³¹⁸ Zastosowanie do takiego oświadczenia ma art. 32.

³¹⁹ Oznacza to, że w przykładzie dotyczącym zastawu morskiego (pkt 290 poniżej), jeżeli wybrany sąd znajduje się w państwie będącym stroną umowy międzynarodowej dotyczącej zastawów morskich, sądy w państwach niebędących stronami umowy międzynarodowej dotyczącej zastawów morskich nie byłyby zobowiązane do zawieszenia postępowania lub do stwierdzenia braku właściwości do przeprowadzenia takiego postępowania na podstawie art. 6, ani nie byłyby zobowiązane do uznania lub wykonania orzeczeń na podstawie art. 8.

³²⁰ Oświadczenie, o którym mowa w art. 26 ust. 5, różni się od oświadczenia, o którym mowa w art. 21, ponieważ w przypadku tego drugiego konwencja nie miałaby zastosowania do żadnego postępowania dotyczącego przedmiotowej określonej dziedziny; z drugiej strony, konwencja nadal ma zastosowanie w przypadku braku niezgodności – innymi słowy, w sytuacjach, w których te zobowiązania wynikające z konwencji, które nadal mają zastosowanie do państw składających oświadczenie (ponieważ nie są one niezgodne z umową międzynarodową), gwarantują wzajemność.

właściwości sądu są nieważne w odniesieniu do zastawów należących do kategorii „A”; że są ważne w odniesieniu do zastawów należących do kategorii „B” wyłącznie wtedy, gdy zostały sporządzone przed notariuszem; że będą ważne w odniesieniu do zastawów należących do kategorii „C” wyłącznie w przypadku, gdy wybrany sąd znajduje się w państwie rejestracji statku; oraz że będą ważne w odniesieniu do zastawów należących do kategorii „D” wyłącznie w przypadku, gdy wybrany sąd znajduje się w państwie „zastawu morskiego”. Jeżeli w takiej sytuacji wybrany sąd znajduje się w państwie będącym stroną umowy międzynarodowej dotyczącej zastawów morskich, państwa „niebędące stronami zastawów morskich”³²¹ nie byłyby zobowiązane do stosowania konwencji w odniesieniu do żadnej sprawy dotyczącej zastawów należących do kategorii „A” lub kategorii „D”; nie byłyby zobowiązane do jej stosowania w sprawach dotyczących zastawów należących do kategorii „B”, jeżeli umowa dotycząca właściwości sądu została sporządzona przed notariuszem; oraz nie byłyby zobowiązane do jej stosowania w przypadkach obejmujących zastawy należące do kategorii „C”, jeżeli wybrany sąd nie znajdował się w państwie rejestracji.

291. Regionalne organizacje integracji gospodarczej. Artykuł 26 ust. 6 dotyczy sytuacji, w których do konwencji przystępuje regionalna organizacja integracji gospodarczej („REIO”). W takim przypadku istnieje możliwość, że zasady (przepisy) przyjęte przez regionalną organizację integracji gospodarczej będą sprzeczne z konwencją. Artykuł 26 ust. 6 zawiera dwie zasady „ustępstwa”, które mają zastosowanie w takiej sytuacji. Mają one zastosowanie bez względu na to, czy zasada regionalnej organizacji integracji gospodarczej zostaje przyjęta przed czy po konwencji. Podstawowa zasada jest taka, że w przypadku, gdy sprawa jest całkowicie „regionalna” pod względem zwyczajowego miejsca pobytu, konwencja jest podrzędna względem instrumentu regionalnego.

292. Pierwsza zasada dotycząca „ustępstwa” regionalnej organizacji integracji gospodarczej. Pierwsza zasada dotycząca „ustępstwa” odnosząca się do sprzeczności z przepisami regionalnej organizacji integracji gospodarczej odzwierciedla pierwszą zasadę dotyczącą „ustępstwa” odnoszącą się do sprzecznych umów międzynarodowych. Jest ona zawarta w art. 26 ust. 6 lit a) i stanowi, że jeżeli żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w umawiającym się państwie

niebędącym państwem członkowskim regionalnej organizacji integracji gospodarczej, konwencja będzie podrzędna względem przepisów regionalnej organizacji integracji gospodarczej.

293. W przypadku gdy strona ma zwyczajowe miejsce pobytu w więcej niż jednym państwie (zob. art. 4 ust. 2), konwencja będzie podrzędna względem przepisów regionalnej organizacji integracji gospodarczej (w zakresie występowania niezgodności), jeżeli wszystkie strony mają zwyczajowe miejsce pobytu *jedynie* w państwach członkowskich regionalnej organizacji integracji gospodarczej lub w państwach niebędących umawiającym się państwem³²².

294. **Strony.** Słowo „strona” ma takie samo znaczenie w art. 26 ust. 6, jak we wcześniejszych ustępach: oznacza osobę, która jest stroną w umowie dotyczącej właściwości sądu lub jest nią związana lub upoważniona do powołania się na tę umowę³²³. Ponadto osoba musi być stroną w postępowaniu. W związku z tym „strona” oznacza stronę w postępowaniu, która jest związana umową dotyczącą właściwości sądu lub która jest upoważniona do powołania się na nią.

295. **Wspólnota Europejska.** Teraz można przedstawić kilka przykładów. Wspólnota Europejska jest regionalną organizacją integracji gospodarczej. Rozporządzenie Bruksela I jest częścią przepisów Wspólnoty Europejskiej, które obejmują taki sam zakres jak konwencja. Najistotniejsze sprzeczności, jakie prawdopodobnie wystąpią między rozporządzeniem Bruksela I a konwencją, dotyczą zasady zawisłości sprawy i ubezpieczenia. Wykorzystuje się te różnice, aby podać przykłady zastosowania art. 26 ust. 6.

296. **Zawisłość sprawy.** W ramach rozporządzenia Bruksela I sąd państwa członkowskiego Wspólnoty Europejskiej nie może rozpatrywać sprawy, w której sąd innego państwa członkowskiego, przed którym najpierw wytoczono powództwo, prowadził postępowanie mające tę samą podstawę roszczenia między tymi samymi stronami (o ile inny sąd nie odmówi właściwości i do czasu aż to zrobi). Ma to zastosowanie nawet w przypadku gdy sąd, do którego w drugiej kolejności wniesiono powództwo, został wskazany w umowie dotyczącej wyłącznej

³²² Stwierdzenie to opiera się na wyjaśnieniach udzielonych w pkt 273 i 274 powyżej.

³²³ Odpowiedź na pytanie, kiedy osoba, która nie jest stroną umowy dotyczącej właściwości sądu, jest nią jednak związana, znajduje się w pkt 97 powyżej.

³²¹ Państwa „niebędące stronami zastawów morskich” oznaczają umawiające się państwa niebędące stronami umowy międzynarodowej dotyczącej zastawów morskich.

właściwości sądu³²⁴. Pierwsza grupa przykładów będzie opierała się na tym punkcie.

297. Przykład pierwszy³²⁵. Przedsiębiorstwo z siedzibą w Austrii zawiera umowę z przedsiębiorstwem z siedzibą w Finlandii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie w Niderlandach. Przedsiębiorstwo austriackie wszczyna postępowanie w Austrii. Przedsiębiorstwo fińskie wnosi zatem powództwo w Rotterdamie. Sąd w Rotterdamie nie może rozpatrzyć sprawy, o ile austriacki sąd nie odstąpi właściwości i do chwili aż to zrobi³²⁶. Dzieje się tak, ponieważ żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej; w związku z tym, na podstawie art. 26 ust. 6 lit. a), konwencja nie ma wpływu na przepisy Wspólnoty Europejskiej.

298. Przykład drugi³²⁷. Przedsiębiorstwo z siedzibą w Austrii zawiera umowę z przedsiębiorstwem z siedzibą w państwie X, które nie jest stroną konwencji. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Przedsiębiorstwo austriackie wszczyna postępowanie w Austrii. Przedsiębiorstwo z państwa X wnosi zatem powództwo w Rotterdamie³²⁸. Sąd w Rotterdamie nie może rozpatrzyć sprawy, o ile austriacki sąd nie odstąpi właściwości i do chwili aż to zrobi³²⁹. Dzieje się tak, ponieważ żadna ze stron nie ma zwyczajowego miejsca pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej; w związku z tym, na podstawie art. 26 ust. 6 lit. a), konwencja nie

ma wpływu na przepisy Wspólnoty Europejskiej.

299. Przykład trzeci³³⁰. Przedsiębiorstwo z siedzibą w Austrii zawiera umowę z przedsiębiorstwem z siedzibą w Brazylii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Przedsiębiorstwo austriackie pozywa przedsiębiorstwo brazylijskie w Austrii. Przedsiębiorstwo brazylijskie odpowiedziało wszczęciem postępowania przeciwko przedsiębiorstwu austriackiemu przed sądem w Rotterdamie. Sąd w Rotterdamie musi rozpatrzyć sprawę zgodnie z art. 5 konwencji, ponieważ jedna ze stron (przedsiębiorstwo z Brazylii) ma zwyczajowe miejsce pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej; w związku z tym art. 26 ust. 6 lit. a) nie uniemożliwia wpływu konwencji na prawa Wspólnoty. W rezultacie sąd w Rotterdamie nie może stosować zasady zawisłości sprawy w ramach art. 27 rozporządzenia Bruksela I. Z drugiej strony sąd austriacki byłby zobowiązany do odrzucenia sprawy zarówno na mocy art. 23 rozporządzenia Bruksela I, jak i na mocy art. 6 konwencji.

300. Przykład czwarty³³¹. Na podstawie faktów przedstawionych w poprzednim punkcie należy założyć, że sąd austriacki nie jest zobowiązany do odrzucenia sprawy na podstawie art. 6 konwencji, ponieważ ma zastosowanie jeden z wyjątków od tego przepisu. Należy jednak założyć, że obowiązek przestrzegania umowy dotyczącej właściwości sądu na mocy art. 23 rozporządzenia Bruksela I – a w związku z tym obowiązek odrzucenia sprawy – wciąż ma zastosowanie. W takim przypadku sąd austriacki byłby zobowiązany do odrzucenia sprawy na mocy art. 23 rozporządzenia Bruksela I. Artykuł 26 ust. 6 nie miałby zastosowania, ponieważ nie wystąpiłyby żadne niespójności między konwencją a rozporządzeniem: wyjątki od art. 6 konwencji *pozwalają* jedynie sądowi austriackiemu na rozstrzygnięcie sprawy; nie *zobowiązują* go do tego. Jeżeli porówna się przykład trzeci z przykładem czwartym, stanie się jasne, że nie ma różnicy, czy jedna z podstaw, o której mowa w art 6 lit. a)–e) ma

³²⁴ Wyrok w sprawie C-116/02 Gasser przeciwko MISAT, Rec. 2003, s. I-14721, (dostępny pod adresem: <http://curia.europa.eu/>) (Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich). Sprawa ta dotyczyła równoważnego przepisu zawartego w konwencji brukselskiej, ale miałyby również zastosowanie w ramach rozporządzenia Bruksela I.

³²⁵ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³²⁶ Artykuł 27 rozporządzenia Bruksela I.

³²⁷ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³²⁸ Artykuł 23 rozporządzenia Bruksela I (przepis rozporządzenia związany z umowami dotyczącymi właściwości sądu) obejmuje również sprawy, w których tylko jedna ze stron ma miejsce zamieszkania w państwie członkowskim Wspólnoty Europejskiej.

³²⁹ Artykuł 27 rozporządzenia Bruksela I.

³³⁰ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³³¹ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

zastosowanie; sąd, przed którym wszczęto postępowanie, ale który nie został wybrany (przed którym wszczęto postępowanie w pierwszej kolejności), zawsze będzie musiał odrzucić sprawę na mocy art. 23 rozporządzenia Bruksela I.

301. Przykład piąty³³². Przedsiębiorstwo z siedzibą w Austrii zawiera umowę z przedsiębiorstwem z siedzibą w Brazylii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Postępowanie zostaje najpierw wszczęte przed sądem w Rotterdamie. Następnie przedsiębiorstwo austriackie pozywa przedsiębiorstwo brazylijskie w sądzie w Austrii. Sąd austriacki byłby zobowiązany do zawieszenia lub odrzucenia³³³ postępowania na mocy art. 27 rozporządzenia Bruksela I (zawisłość sprawy)³³⁴. Nie byłoby wymagane rozważenie, czy jeden z wyjątków od art. 6 konwencji miał zastosowanie, ponieważ, nawet gdyby miał zastosowanie, art. 6 nie zobowiązywałby sądu austriackiego do rozpatrzenia sprawy³³⁵. W rezultacie art. 26 ust. 6 lit. a) konwencji nie miałby wpływu na stosowanie rozporządzenia Bruksela I przez sąd austriacki.

302. Ubezpieczenia. W art. 8–14 rozporządzenia Bruksela I określono zasady dotyczące właściwości sądu w zakresie postępowań związanych z ubezpieczeniami. Na mocy art. 13 zakazuje się zawierania umów dotyczących właściwości sądu, które odbiegają od tych zasad, z wyjątkiem kilku określonych sytuacji³³⁶. Zakaz odnoszący się do umów

dotyczących właściwości sądu nie ma jednak zastosowania do wszystkich rodzajów ubezpieczeń morskich i lotniczych³³⁷ ani nie ma zastosowania do „dużych ryzyk” określonych w prawie wspólnotowym³³⁸. Poza tymi wyjątkami umowa dotycząca właściwości sądu, która stanowi odstępstwo od przepisów dotyczących właściwości sądu z zakresu ubezpieczeń, jest nieważna na podstawie rozporządzenia. Z drugiej strony konwencja ma zastosowanie do wszystkich rodzajów ubezpieczeń z wyjątkiem tych, których stroną jest osoba fizyczna działająca przede wszystkim w celach osobistych, rodzinnych lub związanych z gospodarstwem domowym (konsument)³³⁹. Między tymi dwoma ekstremami istnieje szereg umów ubezpieczenia objętych zakresem stosowania konwencji, ale w odniesieniu do których obowiązuje zakaz zawierania umów dotyczących właściwości sądu na mocy rozporządzenia. Ma to miejsce w przypadkach gdy możliwy jest konflikt.

303. Przykład pierwszy³⁴⁰. Niderlandzki zakład ubezpieczeń zawiera umowę ubezpieczenia komercyjnego z przedsiębiorstwem X z siedzibą w Hiszpanii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Umowa jest objęta zakazem zawierania umów dotyczących właściwości sądu na podstawie art. 13 rozporządzenia. Zakład ubezpieczeń wnosi sprawę przeciwko X w wybranym sądzie. Wybrany sąd nie może rozstrzygnąć sprawy: rozporządzenie Bruksela I jest nadrzędne względem konwencji na mocy art. 26 ust. 6 lit. a) konwencji.

304. Przykład drugi³⁴¹. Kanadyjski zakład ubezpieczeń tworzy oddział (nieposiadający oddzielnej osobowości prawnej) w Hiszpanii³⁴². Zakład ten zawiera umowę ubezpieczenia komercyjnego z przedsiębiorstwem X z siedzibą w Hiszpanii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą

³³² Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³³³ Byłby zobowiązany do zawieszenia postępowania na mocy art. 27 ust. 1 do czasu określenia właściwości sądu w Rotterdamie; następnie byłby zobowiązany do odrzucenia postępowania na mocy art. 27 ust. 2.

³³⁴ Byłby również zobowiązany do odrzucenia postępowania na mocy art. 23 rozporządzenia Bruksela I (umowa dotycząca właściwości sądu), chyba że umowa dotycząca właściwości sądu nie jest zgodna z ust. 1 tego przepisu.

³³⁵ Zob. pkt 145 powyżej.

³³⁶ Jedyne dopuszczalne umowy dotyczące właściwości sądu to takie, które: 1) zawarto po powstaniu sporu; 2) przyznają ubezpieczającemu, ubezpieczonemu lub uposażonemu z tytułu ubezpieczenia (ale niebędącemu ubezpieczycielem) uprawnienie do występowania przed sądy inne niż te wskazane w rozporządzeniu; 3) zawarto między ubezpieczającym a ubezpieczycielem, którzy mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w tym samym państwie członkowskim, a umowy te uzasadniają właściwość sądów tego państwa członkowskiego; 4) zawarto z ubezpieczającym, który nie ma miejsca zamieszkania w państwie członkowskim (z wyjątkiem ubezpieczenia obowiązkowego lub ubezpieczenia nieruchomości położonej w państwie członkowskim) lub 5) dotyczą ubezpieczenia obejmującego jedno lub więcej ryzyk wymienionych w art. 14 rozporządzenia.

³³⁷ Artykuł 13 ust. 5 i art. 14 ust. 1–4 rozporządzenia.

³³⁸ Artykuł 14 ust. 5 rozporządzenia i art. 5 dyrektywy nr 88/357, Dz.U. L 172 z 1988, s. 1, zmieniający art. 5 dyrektywy nr 73/239, Dz.U. L 228 z 1973, s. 3.

³³⁹ Artykuł 2 ust. 1 lit. a) konwencji.

³⁴⁰ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³⁴¹ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³⁴² Na podstawie art. 9 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I zakład ubezpieczeń traktuje się tak, jak gdyby miał siedzibę w Hiszpanii. W myśl Konwencji miałby jednak siedzibę w Kanadzie.

właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Umowa jest objęta zakazem zawierania umów dotyczących właściwości sądu na podstawie art. 13 rozporządzenia. Zakład ubezpieczeń wnosi sprawę przeciwko X w wybranym sądzie. Artykuł 26 ust. 6 lit. a) nie miałby zastosowania, ponieważ jedna ze stron ma zwyczajowe miejsce pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej (Kanada). Sąd w Rotterdamie musi rozpatrzyć sprawę.

305. Druga zasada dotycząca „ustępstwa” regionalnej organizacji integracji gospodarczej. Druga zasada dotycząca „ustępstwa” dotycząca sprzeczności z przepisami regionalnej organizacji integracji gospodarczej jest podobna do trzeciej zasady „ustępstwa” dotyczącej sprzecznych umów międzynarodowych. Jest ona zawarta w art. 26 ust. 6 lit. b) i stanowi, że konwencja nie wypłyne na przepisy regionalnej organizacji integracji gospodarczej dotyczące uznania lub wykonania orzeczeń między państwami członkowskimi regionalnej organizacji integracji gospodarczej. Istnieje jednak jedna istotna różnica: nie istnieje przepis mówiący, że orzeczenie nie może być uznane ani wykonane w mniejszym zakresie, niż przewiduje to konwencja.

306. Rozporządzenie Bruksela I Zasadniczo rozporządzenie Bruksela I przewiduje *większy* stopień uznania i wykonania niż konwencja. W dużej mierze uznanie i wykonanie są automatyczne w ramach rozporządzenia. Powody odmowy określone w art. 33–37 rozporządzenia są bardziej ograniczone niż powody odmowy określone w art. 9 konwencji. W związku z tym brak przepisu mówiącego, że orzeczenie nie może być uznane ani wykonane w mniejszym zakresie niż przewiduje to konwencja, nie ma dużego znaczenia, jeżeli chodzi o rozporządzenie Bruksela I. Ubezpieczenia stanowią jednak wyjątek.

307. Ubezpieczenia. Artykuł 35 ust. 1 rozporządzenia stanowi, że orzeczenia nie uznaje się, jeżeli jest ono sprzeczne z przepisami sekcji 3 rozdziału II. Sekcja ta obejmuje art. 8–14, w których (jak można było zauważyć³⁴³) określono zasady dotyczące właściwości sądu w zakresie postępowań związanych z ubezpieczeniami. W ramach art. 13 rozporządzenia zakazuje się zawierania umów dotyczących właściwości sądu, które odbiegają od tych zasad, z wyjątkiem kilku określonych przypadków³⁴⁴. Poza tymi ograniczonymi wyjątkami umowa dotycząca właściwości sądu, która stanowi odstępstwo od

przepisów dotyczących właściwości sądu z zakresu ubezpieczeń, jest nieważna na podstawie rozporządzenia³⁴⁵. Oznacza to, że w przypadku gdy art. 8–14 rozporządzenia mają nadrzędne znaczenie w stosunku do konwencji z uwagi na zasadę dotyczącą „ustępstwa” regionalnej organizacji integracji gospodarczej (art. 26 ust. 6 lit. a) konwencji), orzeczenie wydane z naruszeniem tych przepisów przez sąd w państwie członkowskim Wspólnoty Europejskiej nie będzie uznane ani wykonane w żadnym innym państwie członkowskim Wspólnoty Europejskiej. W tym jednym wyjątkowym przypadku rozporządzenie Bruksela I jest mniej korzystne w odniesieniu do uznania i wykonania niż konwencja.

308. Jeżeli natomiast Konwencja jest nadrzędna w stosunku do rozporządzenia (ponieważ jedna ze stron ma zwyczajowe miejsce zamieszkania w umawiającym się państwie spoza Wspólnoty Europejskiej) art. 8–14 rozporządzenia nie miałyby zastosowania; a zatem przepis zawarty w art. 35 ust. 1 rozporządzenia nie miałby zastosowania. W rezultacie orzeczenie byłoby uznane i wykonane na mocy rozporządzenia³⁴⁶.

309. Przykład pierwszy³⁴⁷. Niderlandzki zakład ubezpieczeń zawiera umowę ubezpieczenia komercyjnego z przedsiębiorstwem X z siedzibą w Hiszpanii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Umowa jest objęta zakazem zawierania umów dotyczących właściwości sądu na podstawie art. 13 rozporządzenia. Zakład ubezpieczeń wnosi sprawę przeciwko X w wybranym sądzie. Wybrany sąd nie może rozstrzygnąć sprawy: rozporządzenie Bruksela I jest nadrzędne względem konwencji na mocy art. 26 ust. 6 lit. a) konwencji. Jeżeli sąd z Rotterdamu rozstrzygnie jednak sprawę, jego orzeczenie nie zostanie uznane ani wykonane w Hiszpanii na podstawie konwencji. W myśl art. 26 ust. 6 lit.

³⁴⁵ Zob. pkt 302 powyżej.

³⁴⁶ Wszelkie inne rozwiązania prowadziłyby do absurdalnych skutków, a mianowicie do tego, że wybrany sąd byłby upoważniony i zobowiązany do rozstrzygnięcia sprawy, ale jego orzeczenie nie byłoby uznane ani wykonane. Ponieważ żaden sąd inny niż sąd wybrany nie mógłby rozpatrzyć sprawy, niemożliwe byłoby uzyskanie orzeczenia od sądu w państwie członkowskim Wspólnoty Europejskiej, które byłoby uznane i wykonane w innym państwie członkowskim Wspólnoty Europejskiej. Ubezpieczyciele spoza Wspólnoty Europejskiej byłiby zatem zmuszeni do wyznaczenia sądu spoza Wspólnoty Europejskiej, aby zapewnić uznanie orzeczenia we Wspólnocie Europejskiej.

³⁴⁷ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³⁴³ Pkt 302 powyżej.

³⁴⁴ Zob. przypis 336 powyżej.

b) konwencji przepisy rozporządzenia Bruksela I są nadrzędne w stosunku do przepisów konwencji, a na podstawie art. 35 ust. 1 rozporządzenia orzeczenie nie będzie uznane ani wykonane, jeżeli jest ono w sprzeczności z przepisami art. 13 rozporządzenia (zawartymi w sekcji 3 rozdziału II).

310. Przykład drugi³⁴⁸. Kanadyjski zakład ubezpieczeń tworzy oddział (nieposiadający oddzielnej osobowości prawnej) w Hiszpanii³⁴⁹. Zakład ten zawiera umowę ubezpieczenia komercyjnego z przedsiębiorstwem X z siedzibą w Hiszpanii. Umowa zawiera klauzulę dotyczącą właściwości sądu przyznającą właściwość sądowi okręgowemu w Rotterdamie. Umowa jest objęta zakazem zawierania umów dotyczących właściwości sądu na podstawie art. 13 rozporządzenia. Zakład ubezpieczeń wnosi sprawę przeciwko X w wybranym sądzie. Artykuł 26 ust. 6 lit. a) nie miałby zastosowania, ponieważ jedna ze stron ma zwyczajowe miejsce pobytu w umawiającym się państwie niebędącym państwem członkowskim Wspólnoty Europejskiej (Kanada). Sąd w Rotterdamie musi rozpatrzyć sprawę. Jego orzeczenie zostanie uznane i wykonane w Hiszpanii na mocy rozporządzenia Bruksela I. Artykuł 35 ust. 1 rozporządzenia nie będzie miał zastosowania, ponieważ przepisy art. 13 rozporządzenia zakazujące zawierania umów dotyczących właściwości sądu w ramach umów ubezpieczenia nie miałyby zastosowania w tej sprawie.

Artykuł 27 Podpisanie, ratyfikacja, przyjęcie, zatwierdzenie lub przystąpienie

311. Artykuł 27 dotyczy sposobów, w jakie państwo może stać się stroną konwencji. Każde państwo może stać się stroną konwencji przez podpisanie jej, a następnie jej ratyfikację, przyjęcie lub zatwierdzenie lub w drodze przystąpienia. (W niektórych innych konwencjach haskich państwo przystępujące znajduje się w mniej korzystnej sytuacji niż państwo ratyfikujące, ponieważ przystąpienie do tych konwencji jest przedmiotem umowy państw, które są już ich stronami. Nie ma to miejsca w przypadku przedmiotowej konwencji). Bez względu na metodę przyjętą przez państwo pragnące stać się stroną, wynikowy status jest taki sam. W celu ułatwienia rozpowszechnienia przestrzegania

³⁴⁸ Należy pamiętać, że we wszystkich przykładach przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu przyjmuje się, o ile nie wskazano wyraźnie inaczej, że konwencja obowiązuje oraz że wymienione państwa są jej stronami: zob. stwierdzenie na s. 20 powyżej.

³⁴⁹ Na podstawie art. 9 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I zakład ubezpieczeń traktuje się tak, jak gdyby miał siedzibę w Hiszpanii. W myśl Konwencji miałby jednak siedzibę w Kanadzie.

konwencji państwa mogą wybrać metodę, która jest dla nich najkorzystniejsza. Odpowiednie dokumenty składa się w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Królestwa Niderlandów będącym depozytariuszem Konwencji.

Artykuł 28 Oświadczenia dotyczące niejednorodnych systemów prawnych

312. Artykuł 28 dotyczy państw składających się z co najmniej dwóch jednostek terytorialnych³⁵⁰. Wspomniany artykuł zapewnia takiemu państwu możliwość złożenia oświadczenia o tym, że konwencja będzie obejmowała wyłącznie niektóre jego jednostki terytorialne. W związku z tym w Zjednoczonym Królestwie jedynie Anglia, a w przypadku Chin jedynie Hongkong, mogą podpisać, ratyfikować lub przystąpić do konwencji. Takie oświadczenie może zostać zmienione w dowolnym czasie. Przepis ten jest szczególnie ważny dla państw, w których niezbędne jest wprowadzenie przepisów nadających moc konwencji przez władze ustawodawcze danych jednostek (np. przez prowincjonalne i terytorialne władze ustawodawcze w Kanadzie).

Artykuł 29 Regionalne organizacje integracji gospodarczej

313. W art. 29 i 30 określono przepisy dotyczące przystąpienia regionalnej organizacji integracji gospodarczej do konwencji³⁵¹. Są dwie możliwości. Pierwsza z nich ma miejsce gdy regionalna organizacja integracji gospodarczej i jej państwa członkowskie stają się stronami konwencji. Może to nastąpić, jeżeli mają one równoległe zewnętrzne kompetencje w przedmiocie konwencji (wspólne kompetencje) lub jeżeli niektóre kwestie są objęte kompetencją zewnętrzną regionalnej organizacji integracji gospodarczej i innych, w tym państw członkowskich (co skutkowałoby kompetencją dzieloną lub mieszaną w odniesieniu do całej konwencji). Druga możliwość ma miejsce gdy jedynie regionalna organizacja integracji gospodarczej staje się stroną konwencji. Może mieć to miejsce w przypadku gdy ma ona wyłączną kompetencję zewnętrzną w przedmiocie konwencji. W takim przypadku państwa członkowskie byłyby związane

³⁵⁰ Artykuł ten nie ma zastosowania do regionalnych organizacji integracji gospodarczej.

³⁵¹ W ramach sesji dyplomatycznej uzgodniono, że „regionalna organizacja integracji gospodarczej” powinna mieć autonomiczne znaczenie (niezależne od przepisów którejkolwiek z państw) oraz że należy je interpretować w sposób elastyczny, aby uwzględnić organizacje subregionalne i transregionalne, a także organizacje, których uprawnienia wykraczają poza kwestie gospodarcze: zob. protokół obrad nr 21 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 49–61.

konwencją na mocy umowy regionalnej organizacji integracji gospodarczej.

314. Artykuł 29 dotyczy pierwszej możliwości. Pozwala on regionalnym organizacjom integracji gospodarczej składającym się wyłącznie z suwerennych państw, aby stały się stronami konwencji, jeżeli posiadają kompetencje zewnętrzne w niektórych lub wszystkich sprawach objętych tą konwencją. Regionalna organizacja integracji gospodarczej ma takie same prawa i obowiązki jak umawiające się państwa, ale tylko w zakresie, w jakim posiada taką kompetencję zewnętrzną. W takim przypadku notyfikuje depozytariuszowi sprawy, w odniesieniu do których posiada kompetencję zewnętrzną, oraz wszelkie zmiany jakie zaszły w tym względzie³⁵².

Artykuł 30 Przystąpienie regionalnej organizacji integracji gospodarczej bez jej państw członkowskich

315. Artykuł 30 dotyczy drugiej możliwości, w ramach której jedynie regionalna organizacja integracji gospodarczej staje się stroną konwencji. W takim przypadku regionalna organizacja integracji gospodarczej może złożyć oświadczenie, że jej państwa członkowskie są związane konwencją³⁵³.

316. **Znaczenie terminu „państwo”.** Jeżeli regionalna organizacja integracji gospodarczej staje się stroną konwencji – bez względu na to, czy na podstawie art. 29, czy art. 30 – każde odniesienie w konwencji do „umawiającego się państwa” lub „państwa” w równym stopniu ma, w stosowanych przypadkach, zastosowanie do regionalnej organizacji integracji gospodarczej. Przepis ten odpowiada art. 25 ust. 1. Jego skutki zostały już omówione³⁵⁴. Należy jednak zauważyć, że art. 26 ust. 6 stanowi *lex specialis* art. 29 i 30, jeżeli chodzi o zastosowanie instrumentów prawnych regionalnej organizacji integracji gospodarczej. W przypadku gdy konwencja nie jest podrzędna względem takiego instrumentu na podstawie art. 26 ust. 6, nie jest możliwe zastosowanie art. 29 lub 30 w celu uzasadnienia stosowania instrumentu zamiast konwencji.

Artykuł 31 Wejście w życie

317. W art. 31 określono kiedy konwencja wejdzie w życie. Będzie to miało miejsce pierwszego dnia miesiąca następującego po

upływie trzech miesięcy od złożenia drugiego dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia. Podobne przepisy ustanowiono w odniesieniu do tego, kiedy konwencja wchodzi w życie w przypadku poszczególnych państw lub regionalnej organizacji integracji gospodarczej, które następnie staną się jej stroną³⁵⁵, oraz w poszczególnych jednostkach terytorialnych, na które został rozszerzony jej zakres na mocy art. 28 ust. 1³⁵⁶.

Zastrzeżenia

318. Konwencja nie zawiera żadnego przepisu zakazującego zastrzeżeń. Oznacza to, że zastrzeżenia są dozwolone i podlegają zwykłym przepisom międzynarodowego prawa zwyczajowego (co zostało odzwierciedlone w art. 2 ust. 1 lit. d) i art. 19–23 *Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów* z 1969 r.).

319. W ramach sesji dyplomatycznej przyjęto jednak następujące oświadczenie:

„Komisja rozumie, że w żaden sposób nie należy popierać żadnych zastrzeżeń oraz że jeżeli państwo pragnie zgłosić zastrzeżenie – jest to możliwe jedynie w przypadku gdy państwo ma w tym wyraźny interes; jego zakres nie powinien być szerszy niż jest to konieczne i powinien być jasno i dokładnie określony; nie powinno dotyczyć konkretnej sprawy, która mogłaby być przedmiotem oświadczenia; oraz nie powinno zagrażać przedmiotowi i celowi konwencji oraz zgodności z nią.

Jak stwierdziła Komisja, wpływ tego stanowiska jest ograniczony jedynie do tej konwencji, a stanowiska nie uważa się za związane z jakąkolwiek przyszłą konwencją konferencji haskiej”³⁵⁷.

Artykuł 32 Oświadczenia

320. Oświadczenia, o których mowa w artykułach 19, 20, 21, 22 i 26, można składać w chwili podpisania, ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia lub w dowolnym późniejszym terminie oraz można je w każdej chwili zmieniać i wycofywać. Składa się je depozytariuszowi (Ministerstwu Spraw Zagranicznych Niderlandów).

321. Oświadczenie złożone w chwili podpisania, ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia staje się skuteczne z chwilą

³⁵² Artykuł 29 ust. 2.

³⁵³ Artykuł 29 ust. 4. Byłby to np. przypadek określony w art. 300 ust. 7 *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*.

³⁵⁴ Zob. pkt 258–260, 17, 107 i 128–131 powyżej.

³⁵⁵ Artykuł 31 ust. 2 lit. a).

³⁵⁶ Artykuł 31 ust. 2 lit. b).

³⁵⁷ Zob. protokół obrad nr 23 z dwudziestej sesji, Komisja II, pkt 1–31, w szczególności pkt 29–31.

wejścia w życie niniejszej Konwencji względem państwa, które dane oświadczenie złożyło. Oświadczenie złożone w późniejszym terminie oraz każda zmiana lub każde wycofanie oświadczenia stają się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od otrzymania notyfikacji przez depozytariusza. Oświadczenie złożone na podstawie artykułów 19, 20, 21 i 26 nie ma zastosowania do umów dotyczących wyłącznej właściwości sądu zawartych przed tym, jak oświadczenie stało się skuteczne³⁵⁸.

Artykuł 33 Wypowiedzenie

322. Artykuł 33 stanowi, że umawiające się państwo może wypowiedzieć konwencję w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do depozytariusza. Wypowiedzenie może dotyczyć tylko określonych jednostek terytorialnych niejednolitego systemu prawnego, do których Konwencja ma zastosowanie. Wypowiedzenie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie dwunastu miesięcy od otrzymania notyfikacji przez depozytariusza. Jeżeli w notyfikacji wskazano dłuższy okres, po którego upływie wypowiedzenie stanie się skuteczne, wypowiedzenie staje się skuteczne po upływie wskazanego okresu od otrzymania notyfikacji przez depozytariusza.

Artykuł 34 Notyfikacje dokonywane przez depozytariusza

323. Artykuł 34 zobowiązuje depozytariusza do notyfikowania członkom Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego oraz innym państwom i regionalnym organizacjom integracji gospodarczej, które podpisały konwencję, ratyfikowały, przyjęły, zatwierdziły ją lub przystąpiły do niej, różnych spraw istotnych dla konwencji, takich jak podpisy, ratyfikacje, wejście w życie, oświadczenia i wypowiedzenia.

³⁵⁸ W tym przypadku nie wspomniano art. 22; w związku z tym oświadczenie złożone na podstawie art. 22 może również obejmować umowy dotyczące właściwości sądu zawarte przed dniem wejścia w życie oświadczenia na mocy art. 32 ust. 3 lub 4; zob. pkt 253 i nast. powyżej.

Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego

Stale Biuro

Churchillplein 6b

2517 JW Haga

Niderlandy

Telefon: +31 70 363 3303

Faks: +31 70 360 4867

E-mail: secretariat@hcch.net

Strona internetowa: www.hcch.net

DS-02-16-367-PL-N

ISBN 978-92-79-58151-9

doi : 10.2838/505276